

Κ. Γ. ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ - ΖΑΜΑΝΙΚΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

τακτικού καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ
ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου δρ. 1.80

(Ἄξία βιβλιοσήμου λεπτὰ 35)

Ἄριθ. καὶ χρονολογία Ἐγκριτ. ἀποφάσεως 113

13 Σεπτ. 1917

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΔΔΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

44 - Ἐν ὁδῷ Σταδίου - 44

1917

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

τακτικού καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ
ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Απομνημόνιον 1917
Ἡ μόνη ἐγκριθεὶς κατὰ τὸν τελευταῖον περὶ
διδασκτικῶν βιβλίων νόμον.

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου δρ. 1, 80

(Ἄλλο βιβλίο δρ. 0, 35)

Ἀριθ. κατ. ἐκδοτ. ἀποφάσεως 113

ΕΚΔΟΤΗΣ

18 Ἰουλίου 1917

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,

44—Ἐν ὁδῷ Σταδίου—44

1917

Ἀριθ. { Πρωτ. 1767
          { δεκπ. 1196

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἰανουαρίου 1907.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τὸν ἐλλογιμον καθηγητὴν τῆς Θεολογίας
ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ.

ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΔΕΡΒΟΝ

Ἐπιστρέφουσα ὑμῖν ἡ Σύνοδος τὴν ὑφ' ὑμῶν ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθεῖσαν Αὐτῇ πρὸς ἔγκρισιν Ἑρμηνείαν περιζοπῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν Πράξεων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων, συνταχθεῖσαν πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Β' τάξεως τοῦ Γυμνασίου, γνωρίζει ὑμῖν, ὅτι, συμφδὰ τῇ ἐκθέσει τοῦ γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου ἀρχιμ. Πολυκάρπου Θωμᾶ, τοῦ Συνοδικῆ ἐντολῇ διεξελθόντος τὸ ἔργον ὑμῶν τοῦτο, οὐδὲν ἐν αὐτῷ περιέχεται τὸ ἀπᾶλλον τοῖς δόγμασι τῆς ἡμετέρας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

- † Ὁ Ἀθηνῶν **ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ** πρόεδρος
- † Ὁ Κεφαλληνίας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**
- † Ὁ Ἠλείας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**
- † Ὁ Μεσσηνίας **ΜΕΛΕΤΙΟΣ**
- † Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας **ΓΕΡΜΑΝΟΣ**

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. **ΠΟΥΚΑΡΠΟΣ ΘΩΜΑΣ**

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας» καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

ΤΥΠΟΣ "ΑΥΓΗΣ", ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶναι σύγγραμμα τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους, ἅπερ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἔχουσι κοινὰ πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἀφιερῶι ἀμφοτέρω τὰ συγγράμματά του πρὸς τινὰ Θεόφιλον, κατέχοντα κοινωνικὴν θέσιν, ἐπιφανῆ καὶ κράτιστον ἄνδρα, ὅστις εἶχε κατηχηθῆ ὑπ' αὐτοῦ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν (Λουκ. Α', 3. Πράξ. Ἀπ. Α', 1). Ὅπως οὗτος λάβῃ πλήρη γνῶσιν αὐτῆς, ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰς Πράξεις, ἐν αἷς ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἀποστόλων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, ὡς πρωταγωνιστησάντων ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ ἐξαπλώσει τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἐξιστορῶν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων τὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων μέχρι τῆς Ῥώμης ζητεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν Θεόφιλον, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς διαδοθεὶς ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον ἔργον (Πράξ. Ἀπ. Ε', 33—39). Οὕτω δὲ ὁ Θεόφιλος ἠδύνατο νὰ λάβῃ τελείαν γνῶσιν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προελθούσης, ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ αὐτοῦ κηρυχθείσης καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων διαδοθείσης χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων.

Ἄποστολοι γράψαντες ἐπιστολάς διασωθείσας ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Παῦλος, ἔγραψε 14 ἐπιστολάς. Εἶναι δὲ αὗται· ἡ πρὸς Ῥωμαίους, αἱ δύο πρὸς Κορινθίους, ἡ πρὸς Γαλάτας, ἡ πρὸς Ἐφεσίου, ἡ πρὸς Φιλιππησίους, ἡ πρὸς Κολοσσαεῖς, αἱ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, αἱ δύο πρὸς Τιμόθεον, ἡ πρὸς Τίτον, ἡ πρὸς Φιλήμονα καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους. Ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων προτρέπει τοὺς χριστιανούς νὰ ἐμμένωσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει, ἣν ὑπ' αὐτοῦ ἐδιδάχθησαν, συμβουλεύει κυρίως τοὺς προῖσταμένους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων νὰ προσέχωσι πολὺ τοὺς ψευδοδιδασκάλους, οἵτινες εἰσχωροῦντες εἰς αὐτάς διέδιδον πεπλανημένας καὶ αἰρετικὰς διδασκαλίαις, καὶ παρκαλεῖ αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθῶσιν ἐργαζόμενοι πρὸς καταπολέμησιν πολλῶν κακιῶν, αἵτινες ἐπεκράτουν εἰς τὰς ἑαυτῶν κοινότητας.

Τοῦ Πέτρου περιεσώθησαν δύο ἐπιστολαὶ πρὸς χριστιανούς τοῦ Πόντου, τῆς Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας (Α' Πέτρου α', 1. Β' Πέτρου γ', 1). Καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του ζητεῖ νὰ στηρίξῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπομένοντας πειρασμούς καὶ θλίψεις χριστιανούς, νὰ διδάξῃ καὶ συστήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν χριστιανικὴν ὑπομονήν, διὰ δὲ τῆς δευτέρας καθίστησιν αὐτοὺς προσεκτικούς, ἀφ' οὗ ἀπηλλάγησαν τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, νὰ μὴ περιπέσωσιν εἰς ἄλλας δοκιμασίας καὶ θλίψεις, ἅς θὰ παρᾶσχωσιν εἰς αὐτοὺς διάφοροι αἰρετικοί, μέλλοντες νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν.

Ὁ Ἰωάννης ἔγραψεν οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἐπιστολάς, ἐν αἷς θεολογεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων, ὅτι εἶναι ὁ Λόγος, ὅστις ἦτο αἰεὶ ἐν τῷ Θεῷ, πρὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου, ὅτι διὰ τοῦ Λόγου τὰ πάντα ἐγένοντο, ὅτι αὐτὸς εἶναι ζωὴ αἰώνιος καὶ Θεὸς ἀληθινός, ὅτι ἐγένετο τέλειος ἄνθρωπος,

ὅπως καταλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θανάτου καὶ φέρῃ τὴν τελείαν γνῶσιν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰωάννης οὕτω θεολογῶν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐσκόπει ν' ἀναιρέσῃ τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ διαδεδομένας αἰρετικὰς κακοδοξίας, καθ' ἃς ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠμφισβητεῖτο καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἀνεπαρκής πρὸς σωτηρίαν καὶ δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Πολεμῶν τοὺς αἰρετικούς συνιστᾷ εἰς τοὺς χριστιανούς βίον ἀγνόν καὶ θερμὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ παρακαλεῖ αὐτούς νὰ διατελῶσιν ἐν ἀδικλείπτῳ κοινωνίᾳ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐὰν θέλωσι νὰ ἔχωσι ζωὴν καὶ νὰ παρράγωσιν ἔργα ἀγαθά.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἰωάννου, ὡς καὶ αἱ τοῦ Ἰκκώβου καὶ τοῦ Ἰούδα, καλοῦνται καθολικαὶ καὶ εἶναι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ· διότι ἀπευθύνονται πᾶσι αἱ ἄλλαι πλὴν τῆς Γ' τοῦ Ἰωάννου πρὸς τοὺς χριστιανούς καθόλου.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Οὗτος εἶλε το γένος ἐξ Ἑβραίων, ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμίν, καὶ ἐγεννήθη ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας (Φιλιππ. Γ', 5. Ῥωμ. ΙΑ', 1). Ἡ δὲ Ταρσὸς ἦτο κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Ἀναβ. Α' 6' 24) «πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων» καὶ κατὰ τὸν γεωγράφον Στράβωνα (Γεωγρ. βιβλ. ΙΔ', κεφ. 5) ἤκμαζε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, δυναμένη ν' ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ Ἰουδαϊκὸν αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Σαούλ, ὃ ἐξηλληνίσθη Σαῦλος, κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν τῶν Ἰουδαίων τοῦ νὰ ἀλλάσσῃσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν πρὸς τοὺς νέους ἔθρους τοῦ βίου αὐτῶν γενόμενος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ κηρυξ τοῦ εὐαγγελίου ἐκλήθη Παῦλος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μάλιστα εἶναι γνωστὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ. Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ Παῦλος ἐκοινωνήσῃ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, χωρὶς βεβαίως νὰ παύσῃ ἔχων κλίσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Νέος δὲ ὢν ἐστάλη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Φαρισαϊκὴν σχολήν, ἔνθα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πολυμαθοῦς καὶ εὐσεβοῦς Γαμαλιήλ, ἀνδρὸς

μετροῦ καὶ φρονίμου, ἐπαιδεύθη Φαρισαϊκῶς (Πράξ. ᾿Απ. ΚΒ΄, 3). Ἐκτὸς δὲ τῆς πνευματικῆς παιδείσεως, ἧς ἔτυχεν ὁ Παῦλος, ἐξέμαθε καὶ τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ (Πράξ. ᾿Απ. ΙΗ΄, 3), ὡς ἔθος παρὰ τοῖς τότε Ἰουδαίοις καὶ μάλιστα τοῖς λογίοις ἦτο νὰ ἐκμανθάνωσι καὶ τέχνην τινά, ὥστε ἐν καιρῷ ἀνάγκης νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ἵνα ὧσιν ὑλικῶς ἀνεξάρτητοι. Τοῦτο δ' αὐτὸ ὁ ᾿Απόστολος λέγει: «αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὔσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρετήσαν αἱ χεῖρες αὐτῶν» (Πράξ. ᾿Απ. Κ΄, 34). Ὁ Παῦλος, Φαρισαϊκῶς ἐκπαιδευθεὶς, ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ διὰ τοῦτο ἐταράσσεται καὶ ἐσκανδαλίζετο ἀκούων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, ὡς Θεόν, πίστεως καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Παῦλος, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἀντιστρατεύεται κατὰ τῆς θεοκρατίας αὐτῶν, κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, προτιθέμενος νὰ μεταβάλη τὰ ἔθη, ἅπερ παρέδωκεν αὐτοῖς ὁ Μωϋσῆς· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος μετέσχε τοῦ διωγμοῦ κατὰ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπεδείξατο μέγιστον ζῆλον διότι ἔλαβε μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου (Πράξ. ᾿Απ. Ζ΄, 60). Ἐμφανισθεὶς δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἑβραίων ἔλαβεν ἐπιστολάς παρ' αὐτοῦ, ὅπως ἐλθὼν εἰς Δαμασκὸν καταδιώξῃ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας καὶ φέρῃ αὐτοὺς δεδεμένους εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν. Ἀλλὰ διὰ θείου θαύματος, συμβάντος αὐτῷ καθ' ὁδὸν παρὰ τὴν Δαμασκὸν, ἐπεστράφη εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐγένετο ἔνθερμος θιασώτης αὐτοῦ, ἀρξάμενος νὰ κηρύττῃ εὐθὺς ἐν Δαμασκῷ εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαῖοι συνεβουλεύσαντο ν' ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον, ὅπερ οὗτος γινούς ἐσῶθη διὰ σφυρίδος καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα (Πράξ. ᾿Αποστ. Θ΄, 1-25). Ἐνταῦθα ἐκ τῶν ᾿Αποστόλων εὔρεν ὁ Παῦλος μόνον τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, εἰς οὓς συνε-

στήθη ὑπὸ τοῦ Βαρνάβα, διηγησαμένου αὐτοῖς ὅτι συνέβη τῷ Παύλῳ καθ' ὁδὸν καὶ βεβαιώσαντος ἀμφοτέροισι, ὅτι ὁ Παῦλος ἔπαυσε ὡς διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι ἐγένετο ἐνθερμος ὁπαδὸς αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος διατρίψας 15 ἡμέρας ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπέρχεται διὰ τῆς Συρίας εἰς τὴν πατρίδα του Ταρσόν (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 26-30. Γαλατ. Α', 18).

Ὅτε δὲ ἠγγέλθη εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίαν, ὅτι ἐν Ἀντιοχείᾳ, πρωτεύουσῃ πόλει τῆς Συρίας, πολὺς ἀριθμὸς ἐπίστευσε εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, πέμπει αὕτη τὸν Βαρνάβαν ἐκείσε, ὅπως ἐνισχύσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Βαρνάβας ἐλθὼν εἰς Ἀντιόχειαν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐργασθῆναι τελεσφορώτερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετέβη εἰς Ταρσόν, ἔνθα διέμενον ὁ πλήρης ζήλου καὶ δραστηριότητος ἀπόστολος Παῦλος καὶ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ αὐτὸν ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιόχειαν, ἔνθα ἀμφοτέροι ἤρξαντο ἐργαζόμενοι καὶ αὐξάνοντες τὴν ἐκκλησίαν, ἧτις συνεκροτήθη τὸ πλεῖστον ἐξ ἐπιστραφέντων ἐθνικῶν. Ἐνταῦθα δὲ ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ χριστιανοί (Πράξ. Ἀπ. ΙΑ', 22-26).

Ἀποστολικαὶ ὁδοιπορίαι τοῦ Παύλου.

Ἡ ἀνά τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἰδρυσις καὶ κατάρτισις χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι ἔργα μάλιστα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐπεχείρησε τὰς τέσσαρας ἀποστολικὰς ὁδοιπορίας, αἵτινες εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

Πρώτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος, ὡς ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ἔμελλε νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἐθνικούς. Ἄρχεται δὲ τῆς πρώτης ἀποστολικῆς ὁδοιπορίας μετὰ τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου

ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας, τῆς πρωτεύουσας τῆς Συρίας, κατέρχεται εἰς τὴν Σελεύκειαν, διαβαίνει δὲ εἰς Κύπρον, ἣν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον διῆλθεν, ἥτοι ἀπὸ Σκλαμῖνος μέχρι Πάφου. Ἀπὸ τῆς Πάφου ἀναχθεὶς ἦλθεν εἰς τὴν Πέργην τῆς Παμφυλίας, ἔνθα ὁ εὐαγγελιστῆς Μᾶρκος ὁ συνοδῶν τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν ἀποκαμῶν ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀπὸ δὲ τῆς Πέργης παρεγένετο ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, εἰς Ἰκόνιον, Λύστραν καὶ Δέρβην, εἶτα διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας καὶ διελθὼν τὴν Πισιδίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν κατέρχεται εἰς Πέργην, εἰς Ἀττάλειαν καὶ ἐκ ταύτης ἀποπλεῖ εἰς Ἀντιόχειαν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας (Πράξ. Ἀποστ. II' καὶ ΙΔ').

Δευτέρα ἀποστολικὴ ὁδοπορία.

Ὁ Παῦλος μετὰ τινα χρόνον θέλων νὰ ἐπισκεφθῆ ἄλλιν τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ κηρύξῃ αὐτὸ περαιτέρω εἰς ἄλλας χώρας ἀναχωρεῖ ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Δέρβην καὶ Λύστραν. Ἐκ Λύστρης πορεύεται ὁ Παῦλος εἰς τὴν Τρωάδα. Διαβαίνει δὲ εἰς Σαμοθράκην, Νεάπολιν, διέρχεται τοὺς Φιλίππους, Ἀμφίπολιν, Ἀπολλωνίαν, Θεσσαλονίκην, Βέροιαν, Ἀθήνας, Κόρινθον, Ἐφεσον, Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, Ἱεροσόλυμα, Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας (Πράξ. Ἀποστ. ΙΕ', 36-ΙΗ', 22).

Τρίτη ἀποστολικὴ ὁδοπορία.

Ὁ Παῦλος μικρὸν διατρίψας ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν καὶ διήρχετο τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ τὴν Φρυγίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐν αὐταῖς χριστιανικὰς κοινότητας. Μετὰ ταῦτα δὲ ἦλθεν εἰς Ἐφεσον, εἶτα εἰς τὴν Μακεδονίαν, Κόρινθον, Φιλίππους, Τρωάδα, Ἄσσον, Μυτιλήνην, Σάμον, Τρωγγύλιον, Μίλητον, Κῶν, Ῥόδον, Πάτρας, Τύρον, Πτολεμαίδα, Καισάρειαν καὶ Ἱεροσόλυμα.

Ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει ὁ Ἀπόστολος κινδυνεύει νὰ φανευθῆ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατηγορούντων αὐτόν, ὅτι διδάσκει κατὰ τοῦ λαοῦ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἱεροῦ νοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀπὸ τοῦ κινδύνου δὲ τούτου ἀπαλλάσσει αὐτόν ὁ Ῥωμαῖος χιλιάρχος, ὅστις μετὰ στρατοῦ πέμπει αὐτόν εἰς Καισάρειαν πρὸς Φήλικα, τὸν ἡγεμόνα, ἤτοι τὸν ὑποδιοικητὴν. Ὁ Ῥωμαῖος οὗτος ὑποδιοικητὴς ἐλπίζων, ὅτι λήψεται παρὰ τοῦ Παύλου χρήματα, ἐτήρει αὐτόν ἐν τῇ φυλακῇ ἐπὶ δύο ἔτη. Μετὰ ταῦτα διαδέχεται τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦτον ὁ Πόρκιος Φῆστος, ἐνώπιον τοῦ οὐοίου δικάζεται ὁ Παῦλος παρισταμένων καὶ τῶν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καταβάντων Ἰουδαίων κατηγορῶν αὐτοῦ, οἵτινες ὅμως οὐδὲν ἠδύναντο κατὰ τοῦ Παύλου ν' ἀποδείξωσιν. Ὁ δὲ Παῦλος πρὸς τῶν, ὅτι, καίπερ ἄθῳος, δικαιοσύνην δὲν ἠδύναντο νὰ εὔρη, ἐπικκληῖται τὸ ὄνομα τοῦ Καισάρου κατὰ τὸ δικαίωμα, ὃ εἶχεν ὡς Ῥωμαῖος πολίτης. Ἐνεκὰ δὲ τῆς ἐπικλήσεως ταύτης ὁ Ἀπόστολος πέμπεται ὑπὸ στρατιωτικῆν συνοδίαν ἐκ Καισαρείας διὰ Σιδῶνος, Μύρων, Μελίτης, Συρακουσῶν, Ῥηγίου, Ποτιόλων, Ἀππίου Φόρου, Τριῶν Ταβερῶν εἰς Ῥώμην. Οὕτω δὲ ὁ Παῦλος εἶδε τὴν Ῥώμην, εἰ καὶ οὐχὶ ὡς ἐλεύθερος κηρῦξ τοῦ εὐαγγελίου, ὡς ἐπεθύμει. Ἡ φυλάκισις αὕτη τοῦ Παύλου δὲν ἦτο αὐστηρά· διότι ἐπετράπη αὐτῷ νὰ κατοικήσῃ ἐν ἰδίᾳ μισθωθείσῃ οἰκίᾳ, φυλάσσοντος ἐνὸς μόνοῦ στρατιώτου αὐτόν. Ἡ φυλάκισις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ δύο ὀλόκληρα ἔτη, καθ' ἃ ἀκωλύτως ὁ Ἀπόστολος ἐδέχετο πάντας τοὺς εἰς αὐτόν πορευομένους, κηρῦσσαν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας. Τὸν Παῦλον κατὰ τὴν φυλάκισιν ταύτην ἠκολούθησαν οἱ πιστότατοι φίλοι αὐτοῦ, ὁ Λουκᾶς, ὁ Τιμόθεος, ὁ Τυχικός, ὁ Δημᾶς, ὁ Μᾶρκος, ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Ἐπαφρᾶς (Πράξ. Ἀποστ. ΙΗ', 23—ΚΗ', 31).

Τετάρτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπελευθερωθεὶς τῆς πρώτης ἐν Ῥώμῃ φυλακίσεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 63 ἔτους μεταβαίνει εἰς τὰς χρι-

στιανικῆς ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας, μάλιστα εἰς τὴν Ἐφέσον, ἐν ᾗ ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τιμόθεον, μέλλοντα νὰ διοργανώσῃ τελείως τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς καὶ προφυλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀναρχνέντων αἰρετικῶν διδασκάλων, προδορῶν τῶν γνωστικῶν αἰρέσεων. Ἐξ Ἐφέσου μεταβαίνει ὁ Παῦλος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐκ τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς Ἐφέσου πορεύεται εἰς Κρήτην, ἔνθα ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τίτον, μέλλοντα νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἀποκρούσῃ τὰς ἐκεῖ ἑτεροδιδασκαλίαις (Τίτ. Α', 5). "Ὅτε ὁ Παῦλος ἔγραψε τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν, πιθανῶς ἐξ Ἐφέσου, ἐσκόπει νὰ διαχειμιάσῃ ἐν Νικοπόλει (Τίτ. Ι', 12), ἔνθα ὁ ἀπόστολος καλεῖ τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. Ὁ Παῦλος διὰ τῆς Μιλήτου καὶ διὰ τῆς Κορίνθου (Β' Τιμόθ. δ', 20) μεταβαίνει εἰς Ἰταλίαν, ὅπου βεβαίως ἐκήρυξε καὶ ἐδίδαξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εἶτα δὲ εἰς Ῥώμην. Ἐνταῦθα συνελήφθη καὶ ἤχθη ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ὑποστὰς τὴν πρώτην ἀνάκρισιν καὶ μὴ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον διότι εὐρέθη ἀμέτοχος τῆς εἰς τοὺς χριστιανούς ἀποδοθείσης πυρκαϊῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος. Ὁ Παῦλος κατὰ τὴν συμβῆσαν ἐν Ῥώμῃ τῷ 64 ἔτει πυρκαϊῶν εὐρίσκειτο ἐν τῇ τετάρτῃ ἀποστολικῇ ὁδοπορίᾳ του. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ φυλακίσει ἐν Ῥώμῃ ὁ Παῦλος δὲν εἶχε τὴν ἐλευθερίαν, ἣν εἶχε κατὰ τὴν πρώτην του φυλάκισιν. Προβλέπει, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακίσει θὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον διὰ τοῦτο γράφει πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Τιμόθεον: «Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφῆστηκε. Τὸν ἀγῶνα τὸν κληθὲν ἡγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτῆς» (Β' Τιμόθ. δ', 6—8).

Ὁ Παῦλος καταδικάσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς εἰς θάνατον κατηγορηθεὶς διὰ πολιτικὸν ἔγκλημα, ἤτοι τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ τὴν εἰς αὐτὸ εἰσαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἰσχύῃ ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει κατὰ τοὺς νόμους αὐτοῦ ὡς νέα θρησκεία καὶ

ἀπηγορευμένη (religio nova et illicita). Ὁ μαρτυρικός θάνατος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐγένετο τῷ 67 μ. Χ.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος.

Συμεὼν ἢ, ὡς ἐξηλληνίσθη, Σίμων ὁ ἐπικληθεὶς μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Πέτρος, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ (Ἰω. Α' 43, ΚΑ' 2, 7, 15, 16, Πράξ. Ἀποστ. ΙΕ' 14, Β' Πέτρου α', 1), κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ πόλεως Βηθσαϊδᾶ (Ἰω. Α' 45, ΙΒ' 21), ἐξ ἧς βραδύτερον ἀναχωρήσας κατώκησεν ἐν τῇ πόλει Καπερναούμ, ἐν τῷ οἴκῳ τῶν γονέων τῆς γυναικὸς του, ἐν τῷ ὁποίῳ συγκατώκει καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἠλίευσον ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Γαλιλαίας (Ματθ. Η' 14, Λουκ. Δ' 38, Μάρκ. Α' 29, Λουκ. Ε' 3, Ματθ. Δ' 18). Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ν' ἀφήσωσι τὸ ἀλιευτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν· διότι ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀλιεῖς ἀνθρώπων, ἀποστόλους, οἵτινες μέλλουσι νὰ σαγήνεύσωσι τὰ διάφορα ἔθνη εἰς τὸν χριστιανισμόν.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σωτῆρος ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας ἀμέσως ὑπακούσαντες ἀφῆκαν τὰ δίκτυα καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Πέτρος ἦτο εἷς ἐκ τῶν στενωτάτα συνδεδεμένων μετὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀποστόλων, ὡς ἦσαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Πέτρος ἦτο ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη μετὰ τὴν ἀνάστασιν (Α' Κορινθ. ΙΕ' 5, Λουκ. ΚΔ' 34). Τὴν δὲ θερμὴν πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀγάπην ἐπεδείξατο, ὅτε, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἤρξατο μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἐνεργῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ (Πράξ. Ἀποστ. Α', 15—26, Β' 1—41).

Μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου ὁ Πέτρος καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἔμειναν ἐν Ἱεροσολύμοις (Πράξ. Ἀποστ. Η' 1, 2), καί περ

τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας σφοδρῶς καταδιωκομένης. Ἐνεκα δὲ τοῦ διωγμοῦ τούτου πολλοὶ τῶν πιστευσάντων καταλιπόντες τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπῆλθον εἰς Φοινίκην, Κύπρον, Ἀντιόχειαν, Σαμαρείαν (Πράξ. Ἀποστ. ΙΑ' 19, Η' 5). Τὰς προόδους τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σαμαρείᾳ μαθοῦσα ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία πέμπει τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἵνα στηρίξωσι τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς καὶ ἐπιθέσωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰς χεῖρας, ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον. Ὁ Πέτρος ἐν Σαμαρείᾳ εὐαγγελιζόμενος καὶ μεταδιδούς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἤλεγξε καὶ ἀπέπεμψεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ Σίμωνα τὸν μάγον. Ταῦτα δὲ πράξας ἐπιστρέφει εἰς Ἱεροσόλυμα (Πράξ. Ἀποστ. Η' 14—25). Ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας διήλθε τὰς ἐν Ἰουδαίᾳ, Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ ἐκκλησίας καὶ κατῆλθεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας Λύδδαν, ἔνθα θεραπεύει τὸν ἐπὶ 8 ἔτη ἐν παραλύσει κατακείμενον ἐπὶ κρῖβάτῳ Αἰνέαν, εἶτα εἰς τὸν Σάρωνα καὶ τὴν Ἰόππην, ἐν ἧ ἀνιστᾷ ἐκ νεκρῶν τὴν Ταβιθά (Πράξ. Ἀποστ. Θ' 31—43). Μετὰ δὲ ταῦτα προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου ἐπορεύθη εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ἔνθα βαπτίζει αὐτὸν καὶ κηρύττει πρῶτην ἡδὴ φοράν τὸν λόγον εἰς τοὺς ἐθνικούς καὶ συντρώγει μετ' αὐτῶν (Πράξ. Ἀποστ. Ι' 1—48).

Ὅτε δὲ ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀγρίππας ὁ Α' κατὰ τὸ 44 μ.Χ. καταδιώξας τοὺς χριστιανούς ἔνεκα τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐφόνησε μαχαίρα τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τότε συνέλαβε καὶ τὸν Πέτρον καὶ ἔρριψεν εἰς φυλακὴν θέλων μετὰ τὸ Πάσχα νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Ἰουδαίου λαοῦ καὶ νὰ φονεύσῃ, ὡς ἐφόνησε καὶ τὸν Ἰάκωβον. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς φυλακῆς ταύτης διὰ θαύματος ἀπελευθερωθεὶς ὁ Πέτρος κατέλιπε τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον τῷ 44 ἔτει (Πράξ. Ἀποστ. Β' 1—5, 17), ἦτο δὲ κατὰ τὸ 51 ἔτος μ. Χ. ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀποστόλων. Ὅτι μὲν ὁ Πέτρος μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν παλαιὰν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι δὲν ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος αὐτῆς, ὡς διατείνονται οἱ Παπισταί, εἶναι ἐναντίον καὶ πρὸς τὰς περὶ Πέτρου μαρτυρίας τῆς Κ. Διαθήκης καὶ πρὸς τὴν πα-

λαιάν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πέτρος ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Νέρωνος ἐν ἔτει 67 μ. Χ., ὀλίγους μόνον μῆνας ἐνταῦθα διατρίψας.

Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόςθεος.

Ὁ Ἰάκωβος ἦτο εἷς τῶν λεγομένων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, ὧν ἀναφέρονται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τέσσαρες καὶ οἵτινες ἦσαν ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας, ὁ Σίμων καὶ ὁ Ἰωσήφ (Ματθ. ΙΒ' 46, ΙΓ' 55). Ἦσαν δὲ οὗτοι τέκνα ἐκ προτέρας γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ μνηστῆρος τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς ἀναφέρει ἀρχαία παράδοσις μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὀριγένους (εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, τόμ. 10, ἔκδ. Migne Ἑλλ. Πατρ. τόμ. 13 σελ. 876). Φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ὅποτε μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐνεφανίσθη αὐτῷ ὁ Σωτὴρ, ὡς ἀναφέρει ὁ Παῦλος γράφων· «Ὁφθη Ἰακώβω, εἶτα τοῖς Ἀποστόλοις πᾶσι» (Α' Κορινθ. ΙΕ' 7). Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ταύτης ὁ Ἰάκωβος ἐγένετο ἐνθερμος ὀπαδὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀνεγνωρίσθη ἐπίσκοπος πρῶτος τῆς μητρὸς τῶν ἐκκλησιῶν. Ἦτο ἀνὴρ δίκαιος καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο προπύργιον τοῦ λαοῦ (Ἠγήσιππος παρ' Εὐσεβίῳ ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. Β', κεφ. 23).

Ὁ Ἰάκωβος κατελέγετο ἐν τῇ χορείᾳ ἐκείνων τῶν παρ' Ἑβραίοις Ναζιραίων, οἵτινες ἐφ' ἔρου ζωῆς τῶν ἀπειχόν τῶν οἰνοπνευμάτων. Ἦτο ἀνὴρ εὐσεβὴς συνηθίζων συχνὰ νὰ προσεύχηται γονυπετῆς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Αἱ γονυκλισίαι αὐτοῦ ἦσαν τύσον συχναί, ὥστε τὰ γόνατα αὐτοῦ ἐσκληρύνθησαν, ὡς τὰ τῆς καμήλου (Ἠγήσιππος αὐτόθι).

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου ὁ Ἑβραϊκὸς ἱστοριογράφος Ἰώσηπος (Ἰουδ. ἀρχαιολ. βιβλ. Κ', κεφ. 9, § 1) λέγει ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς Ἄνακος συγκλήσεως τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων κατεδίκασεν αὐτόν εἰς τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον. Ὁ διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατος αὐτοῦ, ὡς διὰ πολλῶν περιγράφει ὁ χριστιανὸς ἱστορικὸς

Ἡγήσιππος, συνέβη ὡς ἐξῆς : Ὁ Ἰακώβος ἀνεβιβάσθη εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἤτοι εἰς τὸ ὕψιστον μέρος τοῦ ἀετώματος ἢ τοῦ μετώπου τοῦ ναοῦ, ὕπερ ἔχον τριγωνικὸν σχῆμα ἐν εἴδει πτερύγων ὠνομάσθη πτερύγιον. Ἐπειτα ἀπὸ τοῦ πτερυγίου τούτου ἐρρίφθη πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ περιγραφὴ τοῦ λιθοβολισμοῦ τοῦ Ἰακώβου ὑπὸ τοῦ Ἡγησίππου εἶναι σχεδὸν σύμφωνος τῷ ποινικῷ νόμῳ τῶν Ἰουδαίων περὶ λιθοβολισμοῦ, καθ' ὃν ὁ ἐπὶ λιθοβολισμῷ καταδικασθεὶς ἐρρίπτετο ἀπὸ τινος ὕψους πρὸς τὰ κάτω καί, ἐὰν ἔζη ἀκόμη, ἐρρίπτετο ἐπ' αὐτοῦ βαρὺς λίθος καὶ τὸ παριστάμενον πλῆθος ἐφόνευεν αὐτὸν λίθοις.

Ἔργον τοῦ Ἰακώβου εἶναι ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαίους χριστιανούς, ὅπως διδάξῃ αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ χριστιανικὴν πίστιν καὶ τελειότητα. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ ὑπάρχει κατατεταχμένη ἐν ταῖς βιβλίαις τῆς Καινῆς Διαθήκης, πρώτη ἐν ταῖς καθολικαῖς ἐπιστολαῖς.

ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἡ Ἰδρυσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.

(Β'. 1—41).

Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἦσαν 1

Στίχ. 1. Ἡ Πεντηκοστή ἦτο μία τῶν τριῶν μεγίστων ἑορτῶν τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες ἦσαν τὸ Πάσχα, ἡ Σκηνοπηγία καὶ ἡ Πεντηκοστή. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπελόγιζον τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ Πάσχα ἐπὶ ἑβδομάδας καὶ τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν ἑώρταζον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σινᾶ χορηγίας τοῦ νόμου καὶ εἰς εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ἐνάργει τοῦ θερισμοῦ. Ὅθεν αὕτη ἐκαλεῖτο οὐ μόνον Πεντηκοστή, ἀλλὰ καὶ ἑορτὴ τῶν ἑβδομάδων καὶ ἑορτὴ τοῦ θερισμοῦ. Προσέφερον δὲ καὶ αὐτὴν καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν καὶ δύο ἐνζύμους ἄρτους ἐκ τοῦ νέου σίτου. Ἐπαγγελιοῦται δὲ μετὰ πολλῆς λαμπρότητος (Λευϊτ. ΚΙ' 15—20. Ἀριθ. ΚΗ' καὶ ΚΘ'. Δευτερ. ε' 9, 10. Ἰωσήφ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. βιβλ. Γ' κεφ. 10 § 6). Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἦτοι ἐν ᾧ εἶχον παρῆλθει αἱ ἀπὸ τοῦ Πάσχα τεσσαράκοντα ἐννέα ἡμέραι καὶ ἐλείπει ἡ Πεντηκοστή.

Ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐν τῇ πόλει τῶν Ἱεροσολύμων ὑπῆρχεν ἰδιωτικὸς οἶκος, εἰς τὸ ὑπερφῶν τοῦ ὁποῖου συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ὄπαδοί τοῦ Ἰησοῦ καὶ προσήχοντο (Πράξ. Ἀποστ. Α', 13—15), περιμένοντες τὴν ἐκλήρωσιν τῆς δωθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὑποσχέσεως τῆς ἐπιφουίσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἀδύθι Α'. 4—8). Οἱ πρῶτοι χριστιανοί, μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας συνήρχοντο ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκῆσις. Τοιοῦτος εὐκτήριος ἰδιωτικὸς οἶκος τῶν χριστιανῶν τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο καὶ ὁ οἶκος τῆς Μαρίας, τῆς μητρὸς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ'. 12).

2 ἄπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐ-
 3 ρανοῦ ἤχος, ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον
 4 τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ὄφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμενοι
 5 γλώσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλή-
 6 σθησαν ἄπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέρας
 7 γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. Ἦσαν
 8 δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παν-
 9 τὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης,
 10 συνήλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη· ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ
 11 διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον,
 12 λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἰδοῦ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες
 13 Γαλιλαῖοι καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ
 14 ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι καὶ Μηδοὶ καὶ Ἑλαμίται, καὶ
 15 οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδο-
 16 κίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Λίγυ-

Στίχ. 2—4. Αἰφνίδιος ἤχος ἀκουσθεὶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς προσερχόμενος ἐκ φερομένου βιαίου ἀνέμου προηγήθη τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γεμίσας ὅλον τὸν εἰρημένον ἰδιωτικὸν οἶκον, ὅπου ἐκάθητο οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὄπαδοί τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ τοῦτο ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ εὐρισκομένους διαμεριζόμενοι ὡς πύρινα γλώσσαι καὶ ἐκάστη πυρίνη γλώσσα ἐκάθισεν εἰς ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἅπαντες ἐπλήσθησαν Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλοῦντες ἐτέρας γλώσσας, ἧτοι γλώσσας ἄλλων λαῶν, ὡς πρότερον ἠγνοοῦν καὶ νῦν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθον καὶ ὠμίλουν.

Στίχ. 5. Αὐτόπται μάρτυρες τοῦ ὑπερφυσικοῦ τοῦτου γεγονότος ἐγένοντο Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἀφέντες τὰ ἔθνη καὶ τὰς πατριδας τῶν, ἐν αἷς ἐγεννήθησαν, κατόκουν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξ εὐλαβείας πρὸς τὴν ἱεράν ταύτην πόλιν.

Στίχ. 6—11. Ἡ ἔγνοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· «Ἡ διὰ τῆς καταβάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γενομένη φωνὴ ἐξεληθοῦσα ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ οἴκου, εἰς ὃν ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὄπαδοί τοῦ Ἰησοῦ, ἠκούσθη ἔξω εἰς τὸ πλῆθος, ὅπερ ταραχθὲν ἔδραμε (συνεχύθη), ἵνα μάθῃ τί εἶναι ἡ φωνὴ αὕτη. Μετ' ἐκπλήξεως δὲ καὶ θαυμασμοῦ παρετήρησαν οἱ δραμόντες, οἵτινες ἦσαν οἱ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν Ἱερουσαλὴμοις οἰκήσαντες Ἰουδαῖοι ὡς καὶ οἱ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν ἐλθόντες χάριν τῆς εὐρυθείας τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἄλλων ὑποθέσεων εἰς τὴν ἱεράν ταύτην πόλιν, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, Γαλιλαῖοι ὄντες, ἐλάλουν γλώσσας καὶ διαλέκτους ἐθνῶν, ἐν οἷς αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐγεν-

πτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδη-
 μούντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι, Κρήτες καὶ Ἀρ- 11
 βες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ἡμετέροις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα
 τοῦ Θεοῦ ; Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλ- 12
 λον λέγοντες· τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι ; Ἕτεροι δὲ χλευάζοντες 13
 ἔλεγον, ὅτι γλεύκουσ μεμεστωμένοι εἰσὶ.

Σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ 14
 ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς· Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερου-
 σαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥή-
 ματά μου. Οὐ γὰρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι 15

*νήθησαν, λέγοντες, ὅτι ἡμεῖς γεννηθέντες ἐν Παρθίᾳ καὶ Μηδίᾳ καὶ ἐν Ἐλυ-
 μαῖδι, χώρα ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ, Ἰουδαίᾳ καὶ Καπ-
 παδοσίᾳ, Πόντῳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ, Φρυγίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Κυρη-
 ναϊκῇ Λιβύῃ, τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν ἄλλοις ξένοις ἔθνεσιν, ἀκούομεν αὐτοὺς λα-
 λούντας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις, δηλ. Παρθιστί,
 Μηδιστί κ.τ.λ. Καὶ οἱ ἐπιδημούντες Ῥωμαῖοι κτλ., ἦτοι οἱ εἰς Ἱεροσόλυμα
 ὡς ξένοι χάριτι τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ δι' ἄλλους σκοποὺς ἐλθόντες
 Ἰουδαῖοι, οὔτινες κατώκουν ἐν Ῥώμῃ. Προσῆλυτοι ἦσαν οἱ ἐθνικοὶ οἱ εἰς
 τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν προσελθόντες.*

Στίχ. 14. Ὅτι ὁ Πέτρος ἤρξατο ὁμιλῶν, παῖσαν καὶ οἱ ἕνδεκα Ἀπό-
 στολοὶ, ἐν οἷς κατελέγετο καὶ ὁ πρὸ ὀλίγου ἐκλεχθεὶς Ματθίας (Πράξ. Ἀποστ.
 Α', 26) ἀντὶ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου. Τοῦτο ὑμῖν, ἦτοι τοῦτο ὅπερ θὰ
 οἶσ εἶπω τώρα.

Στίχ. 15. Ὡρα τρίτη τῆς ἡμέρας, ἦτοι 9 π.μ. Στίχ. 16—21. Ὁ Πέτρος
 λέγει, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦσαν μεθυσμένοι, ἀλλ' ἐλάλουν οὕτω· διότι τοῦτο
 προεῖπεν ὁ προφήτης Ἰωὴλ (Β' 28) προφητεύσας. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ὁμι-
 λῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀναφέρει τὴν προφητείαν τοῦ προφήτου Ἰωὴλ, θέ-
 λων γὰρ δεῖξῃ, ὅτι αὕτη ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ, ἐν ἣ
 ἀνθρωποὶ φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνθουσιασθέντες ἐκή-
 ρυξαν τὰ μεγαλεῖα αὐτοῦ, ὡς ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἐν ἣ ἄλλοι, ἐμφοροῦμε-
 νοὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, θὰ ἐμφανισθῶσι κηρύττοντες τὰς ἀληθείας τοῦ χρι-
 στιανισμοῦ. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ὑποδεικνύει πρὸς τοῦτους, ὅτι ἡ προφητεία
 τοῦ Ἰωὴλ ὡς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καθ' ὃ καὶ γυναῖκες ἐμπνευσθεῖσαι ὑπὸ
 τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ θὰ κηρύξωσι, θέλει πραγματοποιηθῆ ἐν τῷ χριστιανι-
 σμῷ. Καὶ τῷ ὄντι· χριστιαναὶ γυναῖκες, ὡς διδάσκει ἡ Ἱστορία τῆς
 Ἐκκλησίας, ἐνθουσιασθεῖσαι ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου, ἐκήρυξαν αὐτὸ καὶ ἐμαρτύ-
 ρησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὁ Πέτρος ἐπιτάθῃ θέλει γὰρ δεῖξῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, δι

Ἐρμηνεία Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέρβου

2

16 γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ
 17 προφήτου Ἰωήλ· «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ
 Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφη-
 τεύουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι
 ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνια-
 18 σθήσονται· καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου
 ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου καὶ προ-
 19 φητεύουσι. Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ
 20 τῆς γῆς κάτω, αἶμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδια καπνοῦ· ὁ ἥλιος μετα-
 στραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἶμα πρὶν ἢ ἔλθειν τὴν
 21 ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. Καὶ ἔσται πᾶς ὅς ἂν ἐπι-
 22 κλησῆται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται.» Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκού-
 σατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ
 Θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημεῖοις,
 23 οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ· ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἶδατε,
 τοῦτον τῆ ὀρισμένη βουλή καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον λα-
 24 θόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προσπήζαντες ἀνείλετε· ὃν ὁ Θεὸς
 ἀνέστησε λύσας τὰς ᾠδὶνας θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρα-
 25 τεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν· «Προωρώμη-
 τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός· ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα
 26 μὴ σαλευθῶ διὰ τοῦτο εὐφράνηθῃ ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο
 ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι
 27 οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἄδου οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν
 28 σου ἰδεῖν διαφθοράν. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με

τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων δὲν προῆλθεν ἐκ μέθης, ἀλλ' ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο προῖδὼν ὁ προφήτης Ἰωήλ προείπε.

Στίχ. 19—21. Ὁ Πέτρος, σιτηριζόμενος ἐπὶ τῆς προφητείας τοῦ Ἰωήλ, λέγει, ὅτι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ θὰ συμβῶσιν ἐν τε τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ θαυμάσια πράγματα, ὡς σημεῖα τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ. Πᾶς δὲ ὅστις θὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ σωθήσεται.

Στίχ. 21—28. Ὁ Πέτρος εἰπὼν ἀνωτέρω πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι οἱ

εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου». Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἶπεν 29
 μετὰ παρηρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβίδ, ὅτι καὶ
 ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ μνημα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς
 ἡμέρας τούτης. Προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδώς, ὅτι ὄρωσ ὤμοσ- 30
 σεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα
 ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προϊδὼν 31
 ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐ κατελείφθη ἡ
 ψυχὴ αὐτοῦ εἰς Ἄδου οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ οἶδε διασποράν. Τοῦτον 32
 τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες.
 Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου 33
 Πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχευε τοῦτο, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέ-

Ἄποστολοι ὁμίλησαν κατὰ θείαν ἔμπνευσιν, συνεχίζει ἐν τοῖς στίχοις 21—28
 τὴν ὁμιλίαν του, ἐν ἣ κατηριάζει αὐτοὺς, ὅτι τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐν μέσῳ αὐτῶν
 τόσα θαύματα ἐνεργήσαντα, διὰ χειρῶν τῶν ἀνόμων Ῥωμαίων στρατιωτῶν
 προσήξαντες ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐφόνευσαν. Προστίθῃσι δὲ ὁ Ἄποστολος, ὅτι
 φονεύσαντες καὶ θανατώσαντες τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι οὐ μόνον ἀνοσιώτατον
 ἔργον ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν κατ' αὐτοῦ ἴσχυσαν· διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύ-
 νατο νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ θανάτου καθόσον ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνέστησεν
 αὐτόν. Φέρει δὲ πρὸς αὐτοὺς ὡς μάρτυρα τὸν Δαβίδ, ὅστις προεφήτευσεν ἐν τῷ
 ΙΕ' ψαλμῷ, 8—11, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ θανάτου,
 δὲν διὰ τῆς ἀνασιώσεώς του ἐνίκησε, καὶ ὅτι ἀναστὰς ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ
 πατρὸς. Ὁ Δαβίδ ἔχων τὴν πεποιθήσιν του εἰς τὸν ἀναστάντα Μεσίαν λέγει,
 ὅτι δὲν φοβεῖται νὰ ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλὰ θὰ ζήσῃ. Ὁ Θεὸς δὲν
 θὰ ἀφήσῃ αὐτὸν ν' ἀπολεσθῇ.

Στίχ. 29 — 31. Ὁ Πέτρος ἀποδεικνύει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι ὁ Δαβίδ
 προφητικῶς προεῖπε τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ὁποίου ἦτο πρόγονος
 κατὰ σάρκα, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Δαβίδ, ὅτι ὁ καρπὸς τῆς
 ὀσφύος, αὐτοῦ, ἦτοι ὁ Ἰησοῦς, ὁ κατὰ σάρκα ἀπόγονός του, ἔμελλε νὰ καθίσῃ
 ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ πατρὸς.

Στίχ. 32. Οὗ ἐπιταθὰ εἶναι γένους οὐδετέρου, ἦτοι οὗ γεγονότος, τῆς
 ἀναστάσεως, ἡμεῖς οἱ δώδεκα Ἄποστολοι οἱ μετὰ τοῦ ἀναστάντος κοινωνήσαν-
 τες ἐγενομένα μάρτυρες (Πράξ. Ἀποστ. Α'. 22, Γ' 41).

Στίχ. 33. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ, ἦτοι διὰ τῆς δεξιᾶς, τουτέστι διὰ τῆς
 δυνάμεως τοῦ Θεοῦ (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Ε' 31). Ὁ Ἰησοῦς ὑψω-
 θεὶς ἐκχέει καὶ πέμπει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ ὑμεῖς νῦν βλέπετε καὶ
 ἀκούετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξεων Ἀποστ. Α' 4, Ἰω. ΙΕ'
 26, Ις' 7).

34 πετε και ακουετε. Ου γαρ Δαυιδ ανεβη εις τους ουρανοους, λεγει
 35 δε αυτος: «Ειπεν ο Κυριος τῷ Κυριῳ μου, καθου εκ δεξιων μου
 36 εως αν θῶ τους εχθρους σου υποποδιον των ποδων σου». Ασφαλως
 ουν γινωσκετω πας οικος Ισραηλ, οτι Κυριον και Χριστον αυτον ο
 37 Θεος εποιησε τουτον τον Ιησουν, ον υμεις εσταυρωσατε. Ακουσαν-
 τες δε κατενυγησαν τη καρδιᾳ· ειπον τε προς τον Πετρον και τους
 38 λοιπους αποστολους: Τι ποιησομεν, ανδρες αδελφοι; Πετρος δε
 εφη προς αυτους: Μετανοησατε και βαπτισθητω εκαστος υμων επι
 39 τῷ ονοματι Ιησου Χριστου εις ἄφρσιν αμαρτιων, και ληψεσθε την
 δωρεαν του Αγιου Πνευματος. Υμιν γαρ εστιν η επαγγελια και
 τοις τεκνοις υμων και πασι τοις εις μακραν, ὅσους αν προσκαλεση-
 40 ται Κυριος ο Θεος ημων. Ετεροις τε λογοις πλειοσι διεμαρτυρετο
 και παρεκαλει λεγων: Σωθητε απο της γενεᾳς της σκολιας τρυτης.
 41 Οι μεν ουν ασμενως αποδεξαμενοι τον λογον τουτον αυτου εβαπτι-
 σθησαν, και προσετέθησαν τη ημερα εκείνη ψυχαί ὡσει τρισχιλια.

Στίχ. 34—35. Ο Ιησους αναβας εις τον ουρανον εκάθισε και κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εκ δεξιων του Θεου πατρος, ὡς τουτο προειπε και ο προφητης Δαβιδ (Ψαλμ. 109, στ. 1), και ἐγένετο σύνθρονος του Θεου πατρος (Εβρ. Α' 8 και 13, Εφρσ. Α' 21).

Στίχ. 36. Διὰ του «ουν» ο Αποστολος Πετρος ἔρχεται εις τὸ συμπέρασμα της ὁμιλιας του, απαιτων παρα των Ιουδαίων να πιστεύσωσιν εις εκείνον, ον ἐσταύρωσαν.

Στίχ. 37—39. Οι ἀκροαται της ὁμιλιας του Πέτρου, ἀφ' οὗ ἤκουσαν αὐτήν, καθ' ὑπερβολὴν συνεκινήθησαν και ηρώτησαν αυτον και τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, τί πρέπει να κάμωσι. Τότε ο Πέτρος συνεβούλευσεν αυτους, οτι οφειλοισι πρωτον να μετανοήσωσι διὰ τὰ ἁμαρτήματά των και ἄλλιστα τὸ της θεοκτονιας και ἔπειτα να βαπτισθῶσιν ἐπι τῷ ὀνόματι του Ιησου Χριστου και θὰ λάβωσι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ο Πέτρος λέγει προς αυτους: «Σεις εἶσθε ἐκεῖνοι, εις ους η ἐπαγγελια της μεταδόσεως του Ἁγιου Πνεύματος θὰ πραγματοποιηθῆ, καθὼς και πάντες οι ἄλλοι, οι μακραν ὄντες, ους ο Θεος διὰ του κηρύγματος του εὐαγγελίου θὰ προσκαλέσῃ».

Στίχ. 40—41. Ο Πέτρος διὰ πλειόνων ἄλλων λόγων ἐξώρριζε τους Ιουδαίους και παρεκαλει αυτους λεγων, οτι θὰ σωθῶσιν ἀπο ταύτης της νῦν ζωσῃς σκολιας και ἀδικου γενεᾳς και θ' ἀποχωρισθῶσιν ἀπ' αὐτῆς, ἐὰν μετανοήσωσι και βαπτισθῶσιν. Ὅσοι λοιπον ἀσμενως ἀπεδέχθησαν την ὁμιλιαν του Αποστολου Πέτρου εβαπτίσθησαν και προσετέθησαν εις την

ϕ | *Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων
χριστιανῶν.*

(Πράξ. Ἀποστ. Δ' 32—35).

Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, 32 καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδου τὸ μαρτύριον 33 οἱ Ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντα αὐτούς. Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· 34 ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν 35 Ἀποστόλων· διεδίδουτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν.

ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς Πεντηκοστῆς, ψυχὰί ὡσεὶ τριχιλίαι. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστὰς κατέλιπε πλείονας τῶν 500 ὀπαδῶν (Α' Κορινθ. ΙΕ', 6), εἰς οὓς προσετέθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς οἱ εἰρημέναι περίου 3000 ψυχὰί. Ἐκ τούτων ἀπετελέσθη ἡ πρώτη Ἐκκλησία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στιχ. 32—35. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις περιγράφονται τὰ ἴθη τῶν πρώτων χριστιανῶν. Οὗτοι διεκρίνοντο διὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ φιλόανθρωπά των ἴθη, συνδεόμενοι δὲ διὰ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας εἶχον τὰς περιουσίας των κοινὰς. Τὸν σύνδεσμον δὲ τοῦτον ἐστήριζον μετὰ μεγάλης δυνάμεως οἱ Ἀπόστολοι, οἱ μάρτυρες τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ χάρις ἐπεξετείνεται ἐπὶ πάντας αὐτούς.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος κατοπτρῶ μίμφεται τὸν Ἀνανίαν, ὅστις πωλήσας τὸ κτήμα του κατέθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων μόνον μέρος τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματος καὶ οὐχὶ πᾶσαν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κτήματος, λέγων ὁ Ἀπόστολος πρὸς αὐτόν· Ἀνανία, δὲν ἔμενε τὸ κτήμα ἴδικόν σου καί, ἀφ' οὗ τὸ ἐπώλησας, δὲν ἦσο σὺ κύριος τὰ κρατήσῃς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κτήματός σου; Ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία τοῦ πωληθέντος κτήματός σου δὲν ἦτο εἰς τὰς χεῖράς σου; Τίς σε ἠνάγκασε νὰ προσφέρῃς εἰς ἡμᾶς μέρος τῆς ἀξίας καὶ τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματός σου; Τίς ἠνάγκασε νὰ ψευδοῦναι οὕτως (Πράξ. Ἀποστ. Ε', 4); Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι οἱ πρόωτοι χριστιανοὶ ἐκουσίως παρέδιδον τὰς περιουσίας των καὶ καθίστων αὐτὰς κοινὰς καὶ οὐχὶ ἀναγκαστικῶς, δηλ. δι' ἐπιβεβλημένου νόμου. Ἐπίσης παρατη-

Φ **Ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις
τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.**

(Πράξ. Ἀποστ. Θ', 1—30).

1 Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόβου εἰς τοὺς μαθη-
2 τὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεὶ ἤτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπι-
στολάς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τις εὕρῃ
τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας δεδεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱε-
3 ρουσαλήμ. Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίξειν τῇ Δα-
4 μασκῷ, καὶ ἐξάκρηνς περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, Σαούλ,
5 Σαούλ, τί με διώκεις; Εἶπε δέ· τίς εἶ, Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν·
Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτί-
6 ζειν· τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε, Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; Καὶ

ροῦμεν, οὐ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων ἡ Μαρία, ἡ μήτηρ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, εἶχεν ἐν Ἱερουσολύμοις ἰδίαν οἰκίαν, ἐν ἣ συνήρχοντο οἱ χριστιανοί (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ', 12).

Στίχ. 1. Ὁ δὲ Σαῦλος κτλ. Οὗτος ἐκαλεῖτο κατ' ἀρχὰς Σαούλ, ὄνομα Ἑβραϊκόν, εἶτα δὲ Σαῦλος ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον. Τὰ δύο δὲ ταῦτα ὀνόματα Σαοὺλ καὶ Σαῦλος ἔφερε καὶ πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς ἀπόστολος (Πράξ. Ἀποστ. Ζ' 58, 60. Θ' 4, 17, 19, 26. ΙΒ', 25). Ὅτε δὲ κατὰ τὴν πρῶτην ἀποστολικὴν ὁδοπορίαν του ἦν ἐν Κύπρῳ, ἐπιστρέφας εἰς τὸν χριστιανισμὸν τὸν ἀνθρώπου Σέργιον Παῦλον, ἀπὸ τότε ὁ Ἀπόστολος ὠνομάζετο Παῦλος (Πράξ. Ἀποστόλ. ΙΓ', 9).

Στίχ. 2. Ἡ Δαμασκὸς ἦτο ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Συρίας, κατόικουν δ' ἐν αὐτῇ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἔτι καὶ ἀφ' οὗ ὁ αὐτοκράτωρ Νέρων ἐφόνευσε 10,000 ἐξ αὐτῶν (Ἰωσήφ. Ἰουδ. πόλεμ. λόγ. Α', κεφ. 2 § 25, λόγ. Β' κεφ. 20 § 2). Πρὸς τὰς συναγωγάς. Συναγωγαὶ εἶναι τὰ οἰκήματα, εἰς ἃ οἱ Ἑβραῖοι συνερχόμενοι κατὰ Σάββατον καὶ τὰς ἄλλας ἑορτασίμους ἡμέρας ἀναγνώσκουσι τὴν Παλαιὰν Γραφήν καὶ προσεῦχονται πρὸς τὸν Θεόν. Τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἦτοι χριστιανούς, οἵτινες ἦσαν καιρηγμένοι τὴν ὁδὸν Κυρίου. (Πράξ. Ἀποστόλ. ΙΗ', 25).

Στίχ. 3—6. Ὁ Χριστὸς περιβεβλημένος τὴν οὐράνιον φωτεινὴν δόξαν του ἐμφανίζεται τῷ Παύλῳ (ὄρα καὶ Α' Κορινθ. ΙΕ' 8, Θ' 1) λέγων αὐτῷ· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; Δηλ., ὡς ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐρμηνεύει· «Τί παρ' ἐμοῦ μέγα ἢ μικρὸν ἠδικημένος ταῦτα ποιεῖς;». «Πρὸς κέντρα

ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν, ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λα-
ληθήσεται σοι τί σε δεῖ ποιεῖν. Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ⁷
εἰστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδέν αὖ θεωροῦν-
τες. Ἠγέρθη δὲ ὁ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεωγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν⁸
αὐτοῦ οὐδέν ἔβλεπε· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτόν εἰσήγαγον εἰς
Δαμασκόν. Καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ⁹
ἔπιεν. Ἦν δὲ τις μαθητῆς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας καὶ εἶπε¹⁰
πρὸς αὐτόν ὁ Κύριος ἐν ὄραματι· Ἀνανία. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰδοὺ ἐγώ,¹¹
Κύριε. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν, ἀναστὰς, πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύ-
μην τὴν καλουμένην Εὐθεῖαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον
ὀνόματι· Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, καὶ εἶδεν ἐν ὄραματι ἄνδρα¹²
ὀνόματι Ἀνανίαν εἰσεληθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀνα-
βλέψῃ. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ἀνανίας· Κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ¹³
τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κκαὶ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλὴμ·

λακίζειν» εἶναι ἀρχαία Ἑλληνικὴ παροιμία λεγομένη περὶ ματαίαις καὶ ἐπι-
βλαβοῦς ἀντιστάσεως.

Στίχ. 7. **Οἱ δὲ ἄνδρες κ. τ. λ.** Ἐνταῦθα ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι οἱ μετὰ
τοῦ Παύλου ὄντες ἤκουον μὲν τῆς φωνῆς, ἐν ᾧ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος ἀλλαγῶ
(Πράξ. Ἀποστ. ΚΒ', 9) ἀναφέρει, ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες «τὴν φωνὴν οὐκ
ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι». Παραβάλλων τις τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύ-
λου πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Λουκᾶ παρατηρεῖ διαφωνίαν· καὶ ὅμως ἡ διαφωνία
αὕτη εἶναι φαινομενικὴ· διότι ὁ μὲν Λουκᾶς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ μετὰ τοῦ
Παύλου ὄντες ἤκουσαν τῆς φωνῆς, ἦτοι τοῦ ῥόφου τοῦ ἤχου, ὁ δὲ Παῦλος
θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες δὲν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ λαλοῦν-
τος, τοιούτου τὰς λέξεις, τοὺς λόγους, τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ
τοῦτο καὶ διάφορος ἡ οὐνταξις τοῦ ἀκούειν.

Στίχ. 11. **Εὐθεῖαν.** Τοιαύτη εὐθεῖα ὁδὸς ἔτι καὶ σήμερον δείκνυται ἐν
Δαμασκῷ, ὡς ἀναφέρουσι διάφοροι περιηγηταί. **Ταρσέα.** Ὁ Παῦλος ἐγεννήθη
ἐξ Ἑβραίων ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἧτις, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἡμῶν,
σελ. 6, ἦτο πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων καὶ ἠκμαζε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς
ἐπιστήμας δυναμένη νὰ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.
Στίχ. 13. **Τοῖς ἁγίοις.** Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ οἱ χριστιανοὶ καλοῦνται καὶ
ἅγιοι· διότι ἀποχωρισθέντες τοῦ βεβήλου κόσμου εἰσηλθόντες διὰ τοῦ βαπτίσματος
εἰς τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ κοινωνίαν, ἐν ᾗ ἀφιερώνονται αὐτῷ δύνανται ν' ἀσκῶ-
σιν ἄγρον καὶ ἄμειπτον ἠθικὸν βίον (Α' Κορινθ. ζ', 11. Ῥωμ. Α', 7. ΙΒ',
13. Ἐφεσ. Α' 4. Α' Τιμῶθ. Ε', 10).

Στίχ. 13—16. Πρὸς τὸν Ἀνανίαν, ὅστις, εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ, δια-

- 14 καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπι-
 15 κλουμένους τὸ ὄνομά σου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Πορεύου,
 ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος τοῦ βασιτάσαι τὸ ὄνομά μου
 16 ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω
 17 αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. Ἀπῆλθε δὲ
 Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς
 χεῖρας εἶπε· Σκοὺλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος ἀπέστειλέ με, Ἰησοῦς ὁ
 ὀφθεῖς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἧ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς
 18 Πνεύματος Ἁγίου. Καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐ-
 τοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε παρὰ χροῖμα καὶ ἀναστάς ἐβα-
 19 πτίσθη, καὶ λαβὼν τροφήν ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος μετὰ
 20 τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς, καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συνα-
 γωγαῖς ἐκήρυττε τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
 21 Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
 πορθήσας ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο,
 καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς
 22 ἀρχιερεῖς; Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς

τάξαντος αὐτὸν νὰ πορευθῆ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Σαύλου, ἐδίσταζε νὰ ὑπακούσῃ λέγων, οὐ καθ' ἕως ἔχει πληροφορίας οὗτος πολλὰ κακὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐποίησε τοὺς χριστιανούς καὶ σκοπεῖ νὰ πράξῃ, ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Πορεύου· διότι οὗτος θ' ἀποβῆ εἰς ἐμὲ ἐκλεκτὸν ὄργανον (σκευὸς ἐκλογῆς), τὸ ὅποιον θὰ κηρύξῃ τὸ ὄνομά μου ὡς Μεσσίον ἐνώπιον ἐθνικῶν βασιλέων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ θὰ πάθῃ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Στίχ. 19 — 20. Ὁ Σαῦλος προσελθὼν εἰς τὸν χριστιανισμὸν συναγεστρέφετο ἡμέρας τινάς μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ χριστιανῶν καὶ ἔπειτα ἀμέσως ἐκήρυττεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῆς τὸν Χριστόν, βῆ οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 21. Ἡ φράσις οἱ ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα Κυρίου μετενεχθεῖσα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἰωήλ Β', 28) εἰς τὴν Καινὴν δηλοῖ ἐν τῇ τελευταίᾳ τοὺς χριστιανούς (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Β' 21), ἐν ἣ ἀπαντᾷ καὶ ἄλλως, ἦτοι οἱ ἐπικαλούμενοι τὸν Κύριον (Β' Τιμ. Β' 22, Ῥωμ. Γ' 12). Ὅτι δὲ Κύριος ἐκαλεῖτο ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ καὶ ὁ Χριστὸς ὄρα καὶ Ματθ. Ζ' 21 καὶ 22 Ἀ' Κορινθ. Α', 7.

Στίχ. 22. Καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους, ἦτοι ἐνέβαλλεν εἰς σύγχυσιν, εἰς ἀπορίαν διὰ τῆς οὐκ ἐπιτήσεως τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐξηγεῖται ἐν ταῦθα λέγει· «Ἐπεστόμιζεν, οὐκ εἶα τι εἰπεῖν». Συμβιβάζων κτλ., ἦτοι ἀποδεικνύων ἢ διδάσκων, οὐ οὗτος εἶναι ὁ Χριστός.

Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός. Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἰκαναί, συνεβουλευ- 23
σαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· ἐγνώσθη δὲ τῷ Σκύλῳ ἡ ἐπι- 24
βουλὴ αὐτῶν· παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ὅπως
αὐτὸν ἀνέλωσι. Λαθόντες δὲ αὐτόν οἱ μαθηταὶ νυκτός καθῆκαν διὰ 25
τοῦ τείχους χαλάσαντες ἐν σφυρίδι. Παρρησιάζομενος δὲ ὁ Σκύλος 26
εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες
ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής. Βαρνάβας δὲ 27
ἐπιλαβόμενος αὐτόν ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο
αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν Κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ
πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ 28
ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος ἐν Ἱερουσαλὴμ. 29

Στίχ. 24. *Παρετήρουν τε κιλ.* Τὸ ὑποκείμενον εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Δαμασκῶ. Ἡ ἐντοῦθα διήγησις τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων περὶ τῆς ἀπολείρας τῆς συλλήψεως τοῦ Παύλου εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ διηγήσει, ἣν ὁ ἴδιος Παῦλος ἀναφέρει (Β' Κορινθ. ΙΑ', 32 καὶ 33), μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι κατὰ τὰς Πράξεις ἀναφέρονται οἱ Ἰουδαῖοι ὡς παρονοεῦντες τὰ συλλάβωσι τὸν Παῦλον, κατὰ δὲ τὸν Παῦλον ὁ ἐθιάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως, ὅστις βεβαίως κατ' αἴτησιν τῶν Ἰουδαίων ἤθελε τὰ συλλάβῃ τὸν Παῦλον καὶ δι' αὐτοὺς ἐφροῦρει τὰς πύλας τῆς πόλεως. Ὡστε εἶναι τὸ αὐτὸ γεγονός, μόνον διάφορος τρόπος ἐκφράσεως ὑπάρχει εἰς ἑκάτερον τῶν χωρίων.

Στίχ. 25. *Οἱ μαθηταὶ τοῦ Παύλου δι' ὅλης ὑπαρχούσης εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καταβιβάσαντες αὐτὸν ἐντὸς κορίνου ἐφυγάδευσαν.*

Στίχ. 26. *Τοῖς μαθηταῖς*—τοῖς χριστιανοῖς.

Στίχ. 27. *Ἐπιλαβόμενος αὐτόν ἤγαγε.* Τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι συντάσσεται πάντοτε μετὰ γενικῆς (Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ', 19) διὰ τοῦτο ἐνταῦθα τὸ αὐτόν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἤγαγε καὶ τὸ κόμμα εἶναι περιττόν (ὄρα Πράξ. Ἀποστ. ΙϚ' 19, ΙΗ' 17). Ὁ Βαρνάβας λαβὼν διὰ τῆς χειρὸς τὸν Παῦλον ἤγαγε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ διεβεβαίωσεν αὐτοὺς διηγηθεὶς, πῶς ὁ Παῦλος εἶδεν ἐν τῇ ὁδῷ τὸν Χριστὸν καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο, τοιούτου μετὰ θάρρους ὁμίλησεν ὡς κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ.

Στίχ. 28. *Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν κλπ.* Ὁ Παῦλος μετὰ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀποστόλων διετέλει ἐν στενοτάτῃ ἐπικοινωνίᾳ, ἐχόντων πλέον πεποίθησιν εἰς τὸ χριστιανικὸν αὐτοῦ φρόνημα. Πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς. Ἑλληνισταὶ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὁμιλοῦντες Ἑλληνιστὶ καὶ μεταχειριζόμενοι ὡς μητρικὴν τῶν γλώσσων τὴν Ἑλληνικὴν διὸ ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς Ἑβραίους

30 καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ἐπιγόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξέκπεσταιλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς Ἀθήνας.

(ΙΖ', 16—34).

16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρτυγχάνοντας. Τινὲς δὲ τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωικῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ καὶ τινες ἔλεγον· τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; Οἱ δὲ ζένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· 19 ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. Ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον Πάγον ἤγαγον λέγοντες· Δυνάμεθα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γινῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξέ-

οῖτινες εἶχον ὡς μητρικὴν τῶν γλῶσσῶν τότε τὴν Ἀραμαϊκὴν, ἤτοι τὴν Συριακὴν (δρα Πράξ. Ἀποστ. 5' 1). Ὁ Παῦλος περιήλθεν εἰς διαφόρους συζητήσεις πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς τῶν Ἱεροσολύμων, οἵτινες ἐρεθισθέντες ἐζήτουν τὰ φρονήσωσιν αὐτόν.

Στίχ. 30. Οἱ ἀδελφοί=οἱ χριστιανοί.

Στίχ. 16—17. Ὁ Παῦλος ἀγαμὲν ἐν Ἀθήναις τοὺς συνεργάτας του ἐν τῷ χριστιανικῷ κηρύγματι (Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ', 15) παρωξύνετο ἤτοι ἠγανάκτιε, βλέπων τὴν τυφλὴν πρὸς τὰ εἰδωλα προσήλωσιν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὸ σκότος τὸ ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς ἀσυνέτου καρδίας αὐτῶν (δρα καὶ Ῥωμ. Α', 21 κτλ.). Διὰ τοῦτο ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος ἤρξατο κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ συναγωγῇ, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῇ κειμένῃ μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως, Ἀρειοῦ Πάγου καὶ τῆς Πυκνός (Πανσ. Ἀτικὰ Ι, 17).

Στίχ. 18. Συνέβαλλον αὐτῷ=ἤλθον εἰς ὄψιν μετὰ τοῦ Παύλου (δρα καὶ Λουκ. ΙΔ' 31). Ὁ σπερμολόγος· ὁ φλύαρος. Δαιμονίων· θεοτήτων.

Στίχ. 19—21. Ἐπὶ τέλους ὁ Παῦλος ὁδηγεῖται ἐν Ἀθήναις εἰς τὸν Ἄρειον

νοι εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν κινώτερον.

Σταθείς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη· Ἄνδρες²² Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. Διαρχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσμηκα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμόν,²³ ἐν ᾧ ἐπεγεγράφτο· Ἀγνώστῳ θεῷ. Ὁν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβείτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ²⁴ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων οὐκ ἐν²⁵ χειροποιήτοις νοοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θραπέυεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδούς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοήν καὶ τὰ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων²⁶

Πάγον καὶ προσκαλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων γὰ ἐκτίσθη πρὸς αὐτοὺς τὴν νέαν αὐτοῦ διδασκαλίαν. Τότε ὁ Ἀπόστολος σταθείς ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἶπεν· «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ καί.». Ὁ Παῦλος ψυχολογῶν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν παρατηρεῖ, ὅτι ἦσαν οἱ δεισιδαιμονέστεροι, ἤτοι οἱ εὐσεβέστεροι πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὡς τοῦτο παρατήρησε καὶ ὁ δεκαετηρίδας ἰνάς μετ' αὐτὸν ἀκμάσας καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας Πανσανίας γραφάς· «Ἀθηναῖοις περισοτέρον τι ἢ τοῖς ἄλλοις εἰς τὰ θεῖά ἐστι οπουδῆς». (Πανσανίου Ἀιτικὰ 1, 24. Ὅρα δὲ καὶ Σοφοκλέους Οἶδ. ἐπὶ Κολωνῷ 260). Ὁ Παῦλος παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἰδρύσεως βωμοῦ, φέροντος ἐπιγραφὴν «Ἀγνώστῳ θεῷ» οὐδὲν ἄλλο ἐζήτιον ἢ κρείσσονα θεοσκεῖαν, ἐν ἧ ἔμιλλε γὰ γνωσθῆ ὁ ἄγνωστος θεός. «Οἱ δὲ ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις βωμοὶ ἀγνώστων θεῶν μαρτυροῦσι καὶ ὁ Πανσανίας λέγων (αὐτόθι 1, 4 «Βωμοὶ θεῶν τε ὀνομαζομένων ἀγνώστων καὶ ἠρώων» καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν Βίῳ Ἀπολλωνίου 6, 2 «Σωφρονέστερον περὶ πάντων θεῶν εὖ λέγειν καὶ ταῦτα Ἀθήνησιν οὐ καὶ ἀγνώστων θεῶν βωμοὶ ἴδρονται». Κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας ἐν Ἀθήναις ἦτο βωμός, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἐπιγραφὴ «Ἀγνώστῳ θεῷ». Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βωμοῦ τούτου σιγηθεὶς ὁ Παῦλος ἀπήγγειλεν ὥρατον ἀπολογητικὸν λόγον ὑπὲρ τῆς νέας θρησκείας, ἐν τῷ ὁποίῳ κατέδειξε τὸν ἄγνωστον θεὸν καὶ ὥρισε τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον.

Στίχ. 26. Ἐξ ἐνὸς αἵματος. Ἐπειδὴ ἡ λέξις αἷμα καὶ ἡ λέξις σὰρξ δηλοῦσιν ἐν τῇ Γραφῇ καὶ τὸν ἄνθρωπον, κατὰ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἐξ ἐνὸς αἵματος, ἦτοι ἐξ ἐνὸς ἀνθρώπου, ἐκ τοῦ Ἀδὰμ δηλ., θέλων γὰ καταδείξῃ τὴν κοινὴν καταγωγὴν καὶ συγγένειαν πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁμιλῶν περὶ τῆς φουκῆς γεννήσεως τῶν ἀνθρώπων λέγει, ὅτι οὗτοι γεννῶνται «ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς καὶ ἐκ θελήματος ἀνδρῶς» (Ἰω. Α', 13). Ὡστε ἐξ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐξελθοῦσα πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης κατοικεῖ ἀνα πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς (Γενέσ. ΙΑ' 8), ἦν ὥρισε κατὰ τεταγμένους καιροὺς ὁ Θεὸς γὰ κατοικῆ καὶ ἦιτις ὡς σκοπὸν του

κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὀρίσας προτεταγμένους
 27 κίβρους καὶ τὰς ὀροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν Κύ-
 ριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὔροιεν, καὶ γε οὐ μακρὰν
 28 ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κι-
 νουμέσθαι καὶ ἐσμὲν, ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι.
 29 «Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν». Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ,
 οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέ-
 30 χνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Τοὺς μὲν οὖν
 χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδῶν ὁ Θεὸς τανῶν παρκαγγέλλει τοῖς ἀν-
 31θρώποις πᾶσι πνιταχοῦ μετανοεῖν· διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ ἡ μέλ-
 λει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ὃ ὤρισε, πί-
 32στιν παρσχῶν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούσαντες
 33 δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· ἀκουσόμεθα
 34 σου πάλιν περὶ τούτου. Καὶ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐ-
 τῶν. Τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύ-
 σιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμκρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς. x

βίου της πρέπει νὰ ἐπιδιώκη τὴν ζήτησιν καὶ εὔρειν τοῦ θεοῦ, εἰ καὶ ὁ θεὸς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητηθῆ καὶ εὔρεθῆ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. ΙΑ' 17).

Στίχ. 27 — 28. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα· Ὁ ἄνθρωπος μακρὰν τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμενος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ, δὲν δύναται νὰ κινηθῆ, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ὡς καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν. ὡς λ. χ. ὁ Ἄρατος καὶ ὁ Κλεάνθης, εἶπον, ὅτι ἡ καταγωγὴ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ ὀφείλομεν νὰ εἰμεθα συνδεδεμένοι.

Στίχ. 29. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμεῖς εἰμεθα γένος τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Παῦλος, δὲν ὀφείλομεν νὰ κατασκευάζωμεν τὸν Θεὸν με ὑλικά τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, ἥτοι μὲ χρυσὸν ἢ μὲ ἀργυρὸν καὶ λίθον.

Στίχ. 30. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἀκροατὰς τοῦ Ἀθηναίους, ὅτι ὁ Θεὸς μὴ θέλων πλέον νὰ βλέπῃ τὴν τοιαύτην εἰδωλολατρειαν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω ἔπεμψε τὸν υἱὸν του, εἰς ὃν ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν.

Στίχ. 34. Τότε Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ ἀκούσαντες τὸν λόγον τοῦ Παύλου ἐπίστευσαν καὶ ἠκολούθησαν τὴν νείαν θεησκείαν, ἐν ἣ εὔρον πάσαν τὴν ἀλήθειαν.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ
τοῦ Ἐσταυρωμένου.

(Α΄ Κορινθ. α΄. 18 — 31).

Φ
X
Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς 18
δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστὶ. Ἐγγραπτεῖ γάρ· «ἀπολώ 19
τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω».

Στίχ. 18. Ἐνφ̄ ἀφ̄ ἐνός ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ ἄλλοθεν κήρυγμά του περὶ τοῦ ἑσταυρωμένου Ἰησοῦ, τὸ ἄνευ κομψῶν καὶ τεχνικῶν λόγων γινόμενον, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀπολλυμένων ἀπίστων ὡς μωρία· καθόσον οὗτοι λέγουσιν, ὅτι, ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο Θεός, θὰ ἐβοήθει ἑαυτόν. ὅτε ἑσταυροῦτο· ἀφ̄ ἑτέρου ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπὸ τῶν χριστιανῶν πιστεύεται ὡς δύναμις Θεοῦ· καθόσον οὗτοι εἰς τὰς δεινάς τῶν περιστάσεων ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς δυνάμεως ὑπερνωκῶσιν αὐτάς, γίνονται ἀνώτεροι αὐτῶν.

Στίχ. 19. Ἴνα ἀποδείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ κήρυγμά του περὶ τοῦ ἑσταυρωμένου Ἰησοῦ εἶναι δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἐπισχύουσα τοὺς χριστιανούς καὶ ὅτι ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν σοφῶν πρὸ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀθετεῖται καὶ μωρία ἀποδείκνυται, παρατίθεται προφητικὸν χωρίον τῆς Π. Α. (Ἦσ. ΚΘ΄. 14), δι' οὗ βεβαιοῦται τοῦτο. Οἱ μὲν Ἕλληρες, ἐν φ̄ εἶχον ὑπ̄ ὄψει πάντα τὰ σοφὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ), δι' ὧν ἠδύνατο νὰ γνωρίσωσι τὴν κτίστην καὶ δημιουργὸν αὐτῶν, δὲν κατώρθωσαν τοῦτο διὰ τῆς φιλοσοφίας τῶν (διὰ τῆς σοφίας τῶν). Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, πλὴν τῶν σοφῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, εἶχον ὑπ̄ ὄψει καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Παλαιᾶς διαθήκης. Ὁ Θεός διὰ τῆς νομιζομένης μωρίας τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων ἠδύνατο νὰ σώσῃ τοὺς χριστιανούς, οἵτινες πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ἐσώθησαν.

- 20 Ποῦ σοφός ; Ποῦ γρχμμκτεύς ; Ποῦ συζητητής τοῦ αἰῶνος τούτου ;
 Οὐχί ἐμώρκανεν ὁ Θεός τήν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου ; Ἐπειδὴ
 21 γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν
 22 Θεόν, κηδύοκησεν ὁ Θεός διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι
 23 τοὺς πιστεύοντας· ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἑλλη-
 νες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον,
 24 Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλη-
 τοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλησι Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ
 25 σοφίαν· ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί· καὶ
 26 τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε
 27 γὰρ τήν κλήσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα,

Στίχ. 22 — 23. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα πιστεύσωσι, ζητοῦσι διὰ θαυμάτων νὰ βεβαιωθῶσιν, ὅτι θεόθεν εἶναι τὸ κήρυγμα ἡμῶν, οἱ Ἑλληνες ζητοῦσι νὰ πιστεύσωσι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῆς πιθανότητος τῶν ἀποδείξεων· ἡμεῖς ὅμως κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, οὗ ἡ σταύρωσις οκαρδαλίζει τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων νομιζεται μωρία, διότι οὗτοι πιστεύουσαν, ὅτι ἡ πρὸς σωτηρίαν ὁδὸς εὑρίσκεται μόνον διὰ τῆς φιλοσοφίας.

Στίχ. 24. *Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς κτλ.* αὐτοῖς δὲ τοῖς κληθεῖσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἡμεῖς κηρύττομεν Χριστὸν, δύναμιν Θεοῦ καὶ σοφίαν Θεοῦ πιστεύοντες, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι δύναμις Θεοῦ καὶ σοφία Θεοῦ.

Στίχ. 25. Διὰ τῶν λέξεων «μωρὸν τοῦ Θεοῦ» καὶ «ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ» ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὸ κήρυγμά του, ὡς ἐξαπατηρικὸν ὑπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ ὅμως ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι τὸ οὕτω χαρακτηριζόμενον κήρυγμά του ἐγένετο σοφώτερον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ ἰσχυρότερον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως· διότι ἐνίκησε καὶ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς δυνατοὺς τῶν ἀπίστων.

Στίχ. 26. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ Θεός ἐκάλεσε καὶ ἐξελέξατο κήρυκας καὶ διδασκάλους τοὺς ἰδιώτας τῷ λόγῳ, ἦτοι τοὺς μὴ ἔχοντας τὴν ἐξω παιδεύσιν, τὴν κοσμικὴν. «*Οὐ πολλοὶ*» ὀλίγοι εἶσιν ἐκ τῶν πιστευομένων, οἵτινες εἶναι πεπαιδευμένοι, ὡς λ. γ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ τινες ἄλλοι. Ὁ Παῦλος θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι εἶναι μέγιστον πρᾶγμα ἰδιῶται τῷ λόγῳ νὰ γνωρίσωσι τὰ τηλικαῦτα μυστήρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως. *Οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς.* Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἐκ τῶν δυνατῶν ἐν πλούτῳ καὶ τῶν εὐγενῶν ὀλίγοι προσήλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἦσαν πένητες καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀσημοί.

Στίχ. 27 — 29. *Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου.* Ὁ Παῦλος καλεῖ τοὺς χριστιανοὺς μωρὰ τοῦ κόσμου ὡς ἀμετόχους τῆς θύραθεν σοφίας, ὡς ἀπλοϊκοὺς.

οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα τοὺς σοφοὺς κηταισχύνῃ, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ 28 κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα κηταισχύνῃ τὰ ἰσχυρὰ, καὶ τὰ ἀγενῆ 29 τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα ἵνα τὰ ὄντα κηταργήσῃ· ὅπως μὴ κηυχῆσθῃται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον 30 αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα, κηθὼς γέγραπται· «Ὁ κηυχόμενος ἐν Κυρίῳ κηυχάσθω» X 31

Ⓢ Παθήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐκ τοῦ κηρύγματος.

(Β'. Κορινθ. ΙΑ', 23—31).

Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλαῖς· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις

Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω σοφοὺς κατὰ σάρκα, τὰ δὲ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω δυνατοὺς, τὰ δὲ ἀγενῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω εὐγενεῖς. Οἱ χριστιανοὶ ἰδιῶται τῷ λόγῳ ἄμοιροι καὶ ἄγεστοι τῆς θύραθεν σοφίας, ἄσοφοι, πένητες καὶ πτωχοί, ἄσημοι, ἐφάνησαν ἀνώτεροι τῶν σοφῶν, τῶν πλουσίων καὶ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἐπὶ τούτῳ ἐνίκηθησαν, ἵνα μὴ κηυχῶνται καὶ ὑπερηφανεύωνται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώποι σαρκικά καὶ γῆνα φρονοῦντες. Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οὐδεμία διάκρισις καὶ προτίμησις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει.

Στίχ. 30 — 31. Ὁ Παῦλος ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς χριστιανοὺς οἶονεὶ λέγει, ὅτι οἷς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, ἦτοι ἐγεννήθητε ἐκ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ βαπτίσματος, διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγένεατε παῖδες τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις αὐτοὺς ὁ ἴδιος ἐγένετο εἰς ἡμᾶς σοφία δούς εἰς ἡμᾶς ἑαυτὸν πηγὴν σοφίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ ἀπολυτρώσεως, διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ κηυχώμεθα, ὡς οἱ σοφοὶ ἐν τῇ σοφίᾳ των, ἀλλὰ νὰ κηυχώμεθα, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν ἔχομεν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ (πρὸβλ. καὶ Ἐφεσ. κεφ. Β' 8).

Στίχ. 23. Ἐν κόποις κτλ. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἡ πρόθεσις ἐν δηλοῖ τὸ διὰ μέσου. Θέλει ὁ Παῦλος νὰ εἴπῃ, ὅτι διὰ κόπων, πληγῶν, φυλακίσεων κτλ. διήλθε. Λέγει δὲ «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως κτλ.» συγκρίτων ἑαυτὸν πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, οἵτινες μετεσχηματίζοντο εἰς ἀποστόλους καὶ διακόνους τοῦ Χριστοῦ (Β' Κορινθ. Α', 12, 14 καὶ 23), καὶ ἰσχυρίζομενος, ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ἀληθῆς ἀπόστολος

24 τεσσαράκοντα παρά μίαν ἔλαβον, τρίς ἐρραδίσθη, ἅπαξ ἐλιθά-
 25 σθη, τρίς ἐναυάγησεν, νυκθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκε· ὁδοιπο-
 26 ρίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ

καὶ διάκονος τοῦ Χριστοῦ, ὑποστάς ἕνεκα τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ εὐαγγε-
 λίου αὐτοῦ περισσοτέρας περιπετειάς καὶ κόπους, ὑπερέτρους πληγὰς καὶ μα-
 στιγώσεις καὶ φυλακίσεις καὶ κατανήσας πολλάκις εἰς κινδύνους φέροντας
 θάνατον.

Στίχ. 24 — 25. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ὁ Παῦλος περιγράφει λεπτομε-
 ρῶς τὰ παθήματα, ἃ ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ
 λέγων τὰ ἑξῆς· «Υπὸ τῶν Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρά μίαν ἔλα-
 βον». «Τεσσαράκοντα παρά μίαν», δηλαδή πληγὰς (ὄρα καὶ Λουκ. ΙΒ' 47 καὶ
 48). «Παρά μίαν», δηλ. πληγὴν, ταῖσι μιᾷς ἐνδεούσης. Κατὰ τὸν Μωσαϊ-
 κὸν νόμον (Λευτ. ΚΕ' 3) ὁ ὑποπεσὼν εἰς ἁμάρτημα Ἰουδαῖος ἔμαστιγοῦτο διὰ
 40 πληγῶν· ἀλλ' ἵνα μὴ ὁ τύπτων διὰ τῆς ὀργῆς του ἐπιφέρει πληγὰς πλείονας
 τῶν 40 πληγῶν, ἐπομένως ὑπερβῆ τὸ ὄριον τοῦ νόμου, τοῦ ὀρίζοντος μόνον 40
 πληγὰς, οἱ νεώτεροι Ἰουδαῖοι ὤρισαν 39 πληγὰς (Ἰωσήφ. Ἰουδ. ἀρχαιολογ.
 βιβλ. Α' κεφ. 8, § 21 καὶ 23). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπέστη πεντάκις τὰς
 μαστιγώσεις ταύτας, αἵτινες ἦσαν τόσον σκληραὶ, ὥστε ἠδύνατο γὰ ἐπιφέρει
 καὶ τὸν θάνατον, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος δικαίως ἔλεγεν, ὅτι περιήλθε πολλά-
 κισ εἰς κινδύνους θανάτου (ἐν θανάτοις πολλάκις). Περὶ τῶν μαστιγώσεων τού-
 των τοῦ ἀποστόλου Παύλου οὐδὲν ἀναφέρει ἀλλαχόθι ἢ Καινῇ Διαθήκῃ. Ὁ
 Παῦλος ἐκτὸς τῶν μαστιγώσεων τούτων ὑπέστη τρίς καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν τιμο-
 ρίαν τοῦ ῥαβδισμοῦ. Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Ιζ' 22 καὶ ΚΒ' 24) ἀναφέ-
 ρουσι δύο τοιαύτας τιμορίας. Ἀλλ' εἶναι ἄγνωστον ποῦ ὁ Ἀπόστολος ὑπέστη
 τὴν τρίτην τιμορίαν τοῦ ῥαβδισμοῦ. Ὁ Παῦλος ἅπαξ ἐλιθάσθη ἐν Λύστρις
 ὑπὸ τῶν ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου ἐλθόντων Ἰουδαίων, οἵτινες ἐνόμισαν,
 ὅτι ἀπέθανεν (Πράξ. Ἀποστ. ΙΔ' 19). Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τρίς ἐναυάγησε
 καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ πελάγει 24 ὥρας κολυμβῶν, ἕως οἷον ἐσώθη. Οὐδὲν γνω-
 σκομεν περὶ τούτου ἀλλαχόθεν τῆς Κ. Διαθήκης.

Στίχ. 26. Ὀδοιπορίαις πολλάκις κτλ. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος
 παραλείπει τὴν πρόθεσιν ἐν, ἣν μετεχειρίσθη ἐν τῷ στίχῳ 23, καὶ ἐκφέρει
 τὸ διὰ μέσον δι' ἀπλῆς δοτικῆς. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Ἀπόστολος ἐξα-
 κολουθεῖ τὴν ἀφήγησιν τῶν παθημάτων του λέγων, ὅτι πολλάκις ὁδοιπό-
 ρει ἕνεκα διαφόρων ἀναγκῶν, ὅτι ἐκινδύνευσεν διαπερῶν ποταμούς, ὅτι ἐκιν-
 δύνευσεν περιλίπτων εἰς ληστὰς, ὅτι ἐκινδύνευσεν ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του
 Ἰουδαίων, ὅτι ἐκινδύνευσεν κηρύττων εἰς τὰ ἔθνη, εἰς ἃ παρεγγετο, ὅτι ἐκιν-
 δύνευσεν εὐρισκόμενος καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν θαλάσῃ καὶ ὅτι
 ἐκινδύνευσεν διατελῶν ἐν μέσῳ ψευδωνύμων ἀδελφῶν, οἵτινες ὑπεκρίνοντο τῶν
 χριστιανῶν.

γένους, κινδύνοις ἐξ ἔθνων, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μό- 27
χθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολ-
λάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτός ἢ ἐπισύστασις 28
μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ, 29
καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκνυδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Εἰ 30
καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι. Ὁ Θεὸς καὶ 31
πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς
εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.

ΤΕΛΟΣ Α'
ΔΙΑΦΘΗΝΙΣΜΟΥ

Στίχ. 27. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος ἀφηγεῖται τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, ἃς ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου, λέγων, ὅτι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐκοπίαζε καὶ ἐμόχθει ἐργαζόμενος, ἠγρύπνει πολλάκις διδάσκων, προσευχόμενος, φροντίζων περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅτι ἐκακοπάθει ὑφιστάμενος λιμὸν καὶ δίψαν, νηστείας πολλάκις, γυμνότητα.

Στίχ. 28. Χωρὶς τῶν παρεκτός κτλ. Ἡ ἔγνοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Ἐκτός τῶν εἰρημένων θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπῆρχον εἰς ἐμὲ καὶ ἄλλαι θλίψεις καὶ στενοχωρίαί, δηλ. ἢ ἐπισύστασις μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἦτοι ἢ καθ' ἡμέραν καταφορὰ τῶν ἐχθρῶν μου, οἵτινες κοινῶς συνίσταντο καὶ ἠροῦντο κατ' ἐμοῦ, καὶ ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ἦτοι ἢ φροντίς μου, μήπως τις τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν πάθῃ τι ὑπὸ τῶν περι-κυκλούντων αὐτὰς ἐχθρῶν.

Στίχ. 29. Ὁ Παῦλος δεικνύει τὴν μέριμναν, ἣν εἶχε περὶ ἐκάστου χριστιανοῦ (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Κ' 31), λέγων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπέφερεν, ὅτε ἔβλεπεν, ὅτι χριστιανὸς τις ἐδεικνύετο ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἀσθενής, ὅτι καὶ αὐτὸς διακατελεχτο ὑπὸ ψυχικοῦ ἄλγους, ὅτε ἔβλεπεν, ὅτι χριστιανὸς τις σκνυδαλιζόμενος ὑπέκυπτεν εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Στίχ. 30. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἐὰν πρέπη γὰ καυχῆθῶ, δὲν θὰ καυχῆθῶ δι' ἄλλο τι ἢ διὰ τὰ παθήματά μου, διὰ τοὺς διωγμούς μου, ἅτινα δεικνύουσιν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ μου καυχῶνται ἐπὶ τῇ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ των.

Στίχ. 31. Ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὅτι λέγω ἀλήθειαν. Ἀμέσως δὲ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 32 στίχῳ ὁμιλεῖ περὶ διωγμοῦ του ἐν Λαμασκῶ ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου τοῦ Ἀρέτα τοῦ βασιλέως.

Ἑρμηνεία Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέιβου

3

Ἡ δύναμις τῆς πίστεως.

(Ἑβρ. ΙΑ', 33—40).

33 Οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύ-
34 νην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραζαν στόματ'α λεόντων, ἔσθεσαν δύ-

Στίχ. 33. Ἄφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἀνέφερεν ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχοις πολλὰ παραδείγματα ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης διακριθέντων ἐπὶ πίστει καὶ ἄφ' οὗ ἐθεώρησε περιτιτῆν τὴν μνημόνευσιν καὶ ἄλλων παραδειγμάτων πίστεως, λέγει, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἔχοντες πίστιν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενοι κατετρόπωσαν βασιλεία (Κριτῶν κεφ. Ζ', Α', ΙΑ', ΙΑ', Β' Βασιλ. Ε', Η', ΚΑ', Ζ'), ἐξετέλεσαν ἔργα δίκαια. Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν ἧτοι εἶδον ἐκπληρουμένην τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ὁ Θεὸς εἶχε δώσει εἰς αὐτούς, ὅτι θὰ κληρονομήσωσι τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν Παλαιστίνην, καὶ θὰ ἐκδιώξωσιν ἐξ αὐτῆς τοὺς ἄλλοφύλους. Ἐφραζαν στόματα λεόντων. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπανίπτει τὸν προφήτην Δαυὶδ, ὅστις κωκλωθεὶς ὑπὸ τῶν λεόντων ἐνέφραξε διὰ τῆς πίστεως τὰ στόματα αὐτῶν (Δαυὶδ κεφ. 5', 22).

Στίχ. 34. Ἐσθεσαν δύναμιν πυρός ἧτοι κατέσθεσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρός. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπανίσταται τοὺς τρεῖς παῖδας, ἧτοι τὸν Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγώ, οἵτινες μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἐβλήθησαν εἰς τὴν καιομένην κάμινον τοῦ πυρός, ἐκ τῆς φλογὸς τῆς ὀπίας ἐσώθησαν ἔνεκα τῆς πίστεώς των (Δαυὶδ κεφ. Γ'). Ἐφυγον στόματα μαχαίρας. Οὕτω λ. χ. ὁ προφήτης Δαυὶδ διέφυγε τὸ δόρυ τοῦ Σαούλ (Α' Βασιλ. κεφ. ΙΗ', στίχ. 11, ΙΘ' 10 καὶ 12 ΚΑ', 10), ὁ προφήτης Ἡλίας διέφυγε τὴν ρομφαίαν τῆς Ἰεζάβελ (Γ' Βασ. κεφ. ΙΘ' 1). Ἐνεδυναμώθησαν ἅπο ἄσθενείας, ὡς ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας (Α' Βασιλ. κ'). Ἐγεννήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, ὡς πλείστοι ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ μάλιστα καὶ ἐγτεῦθεν βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες τοῦ Ἰσραήλ, οὓς ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν ἐνίσχυσεν ἐν τῷ πολέμῳ. Οὕτω δὲ ἰσχυροὶ ἐγένοντο οἱ Ἰουδαῖοι οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν καὶ τοῦ Δαβὶδ, ὡς ἄνωτέρω εἶδομεν (ἐν στίχῳ 33), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Μακκαβαϊκῶν, ἃ, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἔχει ὑπ' ὄψει. Ὅτε δηλαδὴ οἱ Σύροι ἠγάγκασον τοὺς Ἰουδαίους νὰ θύσωσιν εἰς τὰ εἰδωλα καὶ νὰ βεβηλώσιν τὰ σάββατα καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ νὰ μαινώσιν τὸν ναόν των καὶ νὰ οἰκοδομῶσι βωμοὺς καὶ τεμένη καὶ εἰδωλεῖα, τότε ἀνέστη ὁ ἱερεὺς Ματθαθίας, πατὴρ τοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, καὶ ὠμίλησεν ἐνθουσιωδέστατα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος. Διὰ τούτου τοῦ ἱερέως Ματθαθίου καὶ διὰ τοῦ

ναμιν πυρός, ἔφυγον στόματτα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτριῶν ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἄλλοι 35 δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν ἔτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων περὶ 36 ραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς ἐλιθάσθησαν, ἐπίσθησαν, 37

διαδόχου αὐτοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου οἱ Ἰουδαῖοι ἐγένοντο τόσον ἰσχυροί, ὥστε ἐξεδίωξαν τῆς χώρας τῶν τοῦ ἀλλοφύλους Σύρους καὶ κατεστρεψαν αὐτούς (Α' Μακκαβ. κεφάλαια α'. β', γ'). **Παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτριῶν** τοῦτέστι στρατόπεδα εἴρεψαν πολεμίων, στρατιάς δηλ. πολυπληθεῖς ἐχθρῶν κατετρόπωσαν. **Παρεμβολή** εἶναι τὸ στρατόπεδον, εἶτα δὲ καὶ ὁ στρατός ἐν πολέμῳ (πρβλ. Κριτῶν Δ' 16, Ζ', 14, Α'. Μακκαβ. ε' 28). Ἡ τοιαύτη σημασία τῆς λέξεως «**παραμβολή**» εἶναι τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου. Ὁ Αἰλιανός (Ποικίλ. Ἱστορ. ΙΑ', 46) λέγει «**Ἦνικα δὲ ἔδει συμμίξαι, ἐνταῦθα οἱ μὲν κύνες προληθῶντες ἐτάραττον τὴν παρεμβολήν**».

Στίχ. 35. **Ἐλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν**, ἦτοι γυναῖκες ἐπανέκτησαν δι' ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς υἱούς των, ὡς λ. χ. ἡ χήρα ἐκ Σαρπειῶν τῆς Σιδωνίας ἐπανέκτησε τὸν νεκρὸν υἱὸν τῆς ἀναστάτια ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ (Γ' Βασιλ. ΙΖ'), ὡς καὶ ἡ Σουναμίτις ἐκεῖνη, ἧς τὸν υἱὸν ἀνέστησεν ὁ Ἐλισσαῖος (Α' Βασιλ. Δ', 17). **Ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν**. Τὸ τύμπανον ἦτο, ὡς φαίνεται, εἶδος τροχοῦ, δι' οὗ οἱ καταδικαζόμενοι ἐβασαρίζοντο καὶ ἐφρονέοντο, ὡς διὰ τοιοῦτου ὄργανου ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὁ Ἐλεάζαρος καὶ οἱ ἐπὶ ἀδελφοὶ Μακκαβαῖοι μετὰ τῆς μητρὸς των (Β' Μακκαβ. ε' 18, Ζ' 19). **Οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν**. Οἱ τοιοῦτοι, ἐν ᾧ ἠδύνατο γὰ τύχῳσι τῆς ἀπολυτρώσεως, ἦτοι τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς των, ἀρνούμενοι τὴν πίστιν των, δὲν ἤθελον γὰ σώσωσιν οὕτω τὴν ζωὴν των, κατεφρόνησαν αὐτήν, προετίμησαν γὰ θνοιάσωσιν αὐτήν, ἵνα τύχῳσι κρείττονος ἀναστάσεως. Ἡ ἀνάστασις εἰς αἰώνιον ζωὴν ἦτο κρείττον ἀγαθὸν ἢ ἡ σωτηρία τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Στίχ. 37. **Ἐλιθάσθησαν**, ὡς λ. χ. ὁ Ζαχαρίας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωδαῖ (Β'. Παραλειπ. ΚΔ' 20 — 22. Πρβλ. καὶ Ματθ. ΚΓ' 35, Λουκ. Α', 51) καὶ ὁ Ἰερεμίας, περὶ οὗ μεταγενεστέρα παράδοσις λέγει, ὅτι ὑπέστη τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον (Tertull. Scorpi. 8. Hieronym. advers. Jovinian. 2, 37). **Ἐπίσθησαν**, ἦτοι ἐπριονίσθησαν. Θάνατος διὰ πρίονος ἀπαντᾷ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ (Β'. Βασ. ΙΒ', 31. Α'. Παραλειπ. Κ'. 3). Λέγεται δὲ κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὑπέστη τοιοῦτον θάνατον κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Μανασσῆ, βασιλέως τῶν Ἰουδαίων (Ἰουσιτίου διάλογ. πρὸς Τρύφων. 120. Tertull. de patient. 14, Scorpi. 8.

ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μυχίρκος ἀπέθκνον, περιήλθον ἐν μηλω-
 ταις, ἐν αἰγείοις δερμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κκουχούμε-
 38 νοι, (ὣν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος), ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι
 39 καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὕπαξις τῆς γῆς. Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρη-
 40 θέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ
 περιήμῶν κρεῖττον τι προβλεψκμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Ῥωγῆν. πρὸς Ἀφρικ. Lactant. instit. 4. 11). Δέον νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἐδοκίμασαν νὰ ἀποσπάσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βιαίου θανάτου διὰ διαφόρων ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι ὑψίστατο τὰς δοκιμασίας καὶ δὲν ἐνέδιδον, τότε ἐφρονεῦντο διὰ πόνου. Οὕτω πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὰ δύο ἐπειράσθησαν, ἐπρίσθησαν. Ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον· πρβλ. Γ' Βασιλ. ΙΘ' 10. Ἰερεμ. ΚΖ' 23. Περιήλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δερμασιν· ἀναφέρονται ἰδίᾳ εἰς τινὰς προφήτας. Πρβλ. Ζαχαρ. ΙΓ' 4. Κλήμης ὁ Ῥώμης εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθ. ΙΓ' λέγει· «Μιμηταὶ γενώμεθα κάκων, οἵτινες ἐν δερμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς περιεπάτησαν κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· λέγομεν δὲ Ἠλίαν καὶ Ἐλισαιέ, εἶτι δὲ καὶ Ἰεζεκιήλ τοὺς προφήτας. Περιήλθον. Οἱ ἄγιοι οὗτοι ἄνδρες περιήρχοντο πόλεις ἐνδεδυμένοι μηλωτὰς καὶ αἰγία δερματὰ, χωρὶς νὰ ἔχωσι μόνιμον κατοικίαν, ὥστε ὀρθῶς ὁ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι ἐνταῦθα τὸ περιήλθον δηλοῖ «διώκεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀστατεῖν». Ἡ μηλωτὴ ἦτο ἔνδυμα ἐκ δερματος προβάτου. Τοιοῦτον ἔνδυμα ἐφόρει ὁ Ἠλίας, ὅστις κατὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν του ἔρριπεν αὐτὸ ἐπὶ τὸν Ἐλισαιέ (Γ' Βασιλ. ΙΘ' 13, 19. Α' Βασιλ. Β' 8, 13, 14). Ὡν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἦτοι ὁ διεσφαρμένος κόσμος δὲν ἦτο ἄξιος νὰ ἔχη εἰς τοὺς κόλπους του τοιοῦτους ἄγιους ἄνδρας.

Στίχ. 38. Ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι κτλ. Ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι καταδιωκόμενοι ἐπλανῶντο ἐν ἐρημίαις, ὄρεσι, σπηλαίοις καὶ λοιποῖς τόποις (ὄρα Γ' Βασιλ. ΙΗ' 4, 13. ΙΘ' 4, 8, 9, 13. Α' Μακκαβ. Β' 28, 29. Β' Μακκαβ. Ε' 27, ζ' 11, Γ' 6).

Στίχ. 39. καὶ 40. Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως κτλ. Ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· καὶ οὗτοι πάντες οἱ προειρημένοι ἄγιοι ἄνδρες, ἐνῶ διὰ τῆς πίστεως ἀπέδειξαν, ὅτι εὐηρέσθησαν τῷ Θεῷ, δὲν ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν, δὲν εἶδον τὸν ἐπηγγελμένον Μεσσίαν, ἐνῶ ὁ Θεὸς περὶ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν προσέβλεπεν ὑπέρτερόν τι, ἀποστείλας πρὸς ἡμᾶς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Κατὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα ἐντυχέστεροι τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης, διότι εἶδομεν τὸν Ἰησοῦν, οἱ δὲ ἄνδρες τῆς Π. Διαθήκης ἄνευ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν δὲν δύνανται νὰ νομίζωνται τέλειοι· διότι ἡ τελείωσις τῶν δικαίων ἄνευ τῆς πληρώσεως τῆς περὶ τοῦ Μεσσοῦ ἐπαγγελίας δὲν ἦτο δυνατὴ, ἥτις ἐγένετο ἐφ' ἡμῶν.

Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά.

(Ἰακώβ. Β', 14—24).

Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ 14
ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ
γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ᾧσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἶπη 15
δέ τις αὐτοῖς ἐξ ἡμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμάνεσθε καὶ χορτά- 16
ζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφε-
λος; Οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστὶ καθ' ἑαυτήν. 17
Ἄλλ' ἑρεῖ τις· Σὺ πίστιν ἔχεις, καὶ γὰρ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν 18
πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, καὶ γὰρ δεῖξω σοὶ ἐκ τῶν ἔργων μου
τὴν πίστιν μου. Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστὶ· καλῶς ποιεῖς· καὶ 19
τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι. Θέλεις δὲ γνῶναι, ᾧ ᾧ 20

Στίχ. 14—17. Ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ἐννοεῖ ἐπιταῦθα, ὅτι ἡ πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ὅτι δηλ. ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατήλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἐγένετο ἄνθρωπος, ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδόν, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ γνωσκώμεν τὸν ἀληθινόν Θεόν (Ἰω. ΙΖ', 3), ὡς καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀγιότητος, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ ἐκτελώμεν πᾶν εἶδος ἀρετῆς, ἐπαθε, ἐσταυρώθη καὶ ἀνέστη πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀνοφελῆς καὶ ματαία, ἐὰν δὲν πράττωμεν καλὰ ἔργα σύμφωνα πρὸς τὴν πίστιν ἡμῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου ὁ Ἰάκωβος φέρει τὸ ἐξῆς παράδειγμα· ἐὰν ἀδελφοί ἡμῶν χριστιανοὶ στερωθῶσι ἐνδυμάτων καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ἀναγκαίας τροφῆς καὶ ἔρχονται νὰ ζητήσωσι βοήθειαν, ἡμεῖς δὲ εἰπώμεν εἰς αὐτούς, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, ἥτοι ὑπάγετε νὰ ἐνδυθῆτε καὶ χορτασθῆτε καὶ δὲν δίδωμεν εἰς αὐτούς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, ἥτοι τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν τροφήν, ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ ὄφελος; Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ἐὰν δὲν συνοδεύηται μὲ ἔργα καλὰ, μὲ ἔργα φιλανθρωπίας καὶ ἐλέους, εἶναι νεκρά. Τὰ καλὰ λοιπὸν ἔργα εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς πίστεως· διὸ λέγει ὁ Ἰάκωβος· «Ἐὰν πίστιν ἔχης . . . δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, καὶ γὰρ δεῖξω σοὶ ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου».

Στίχ. 19. Ἡ πίστις, ἡ γυμνὴ τῶν καλῶν ἔργων, εἶναι πίστις ἀνοφελῆς, διότι καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι, φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα οὐδὲν ὠφελοῦνται.

- 21 θρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν; Ἄβραάμ
 ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνερέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱόν
 22 αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; Βλέπετε ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔρ-
 γοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη, καὶ ἐπληρώθη
 23 ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα: «Ἐπίστευσε δὲ Ἄβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογί-
 24 σθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην», καὶ «φίλος Θεοῦ» ἐκλήθη. Ὅρατε
 τοῖνον ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἀνθρώπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον.

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη.

1ΦΙ

(Α' Κορινθ. ΙΓ' 1—13).

- 1 Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων,
 ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον.

Στίχ. 21—23. Ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι καὶ ὁ πατριάρ-
 χης Ἄβραάμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνερέγκας τὸν υἱόν του Ἰσαὰκ ἐπὶ τὸ θυ-
 σιαστήριον καὶ ὅτι ἐκ τῆς θυσίας ταύτης κατέδειξε τὴν πίστιν αὐτοῦ πλήρη
 καὶ τελείαν (Γενέσ. ΚΒ' 9, 12. ΙΕ' 6). Ἡ πίστις λοιπὸν τοῦ Ἄβραάμ δὲν
 ἦτο νεκρά, ἀλλ' ἐνεργός. Ὁ Ἄβραάμ δὲν καλεῖται ἐν τῇ μεταφράσει τῶν
 Ο' «φίλος Θεοῦ», ἀλλ' ὀνομάζεται «ὁ ἠγαπημένος τοῦ Κυρίου» (Β' Παραλει-
 πομ. Κ' 7) ἢ «εκείνος, ὃν ὁ Θεὸς ἠγάπησε» (Ἡσαίου ΜΑ' 8) ἢ «ὁ παῖς τοῦ
 Κυρίου» (Γενέσ. ΙΗ' 17).

Στίχ. 24. Ἡ ἀπλὴ πίστις παντὸς χριστιανοῦ δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὴν σω-
 τηρίαν αὐτοῦ, ἐὰν μὴ συνοδεύηται αὐτὴ δι' ἔργων καλῶν, ὡς λ. χ. ἀλλαχού
 ὁ Ἰάκωβος (κεφ. Α' 27) διατάσσει νὰ ἐκτελῶμεν ἔργα φιλανθρωπίας, βοηθοῦν-
 τες ὄρφανὰ καὶ χήρας.

Στίχ. 1. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων
 κλπ. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Ὀμήρου (Ἰλ. Β',
 489) «οὐδ' εἰ μοι δέκα μὲν γλώσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἴεν», δηλοῦσα
 ὑπερβολήν. Τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν ἐπιμᾶτο καθ' ὑπερβολήν. Ὁ δὲ
 Παῦλος, ἵνα δεῖξῃ, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης καθίστησι καὶ τὸ θαυμα-
 σιώτερον καὶ μεγαλειέτερον χάρισμα ἄνευ ἀξίας, λέγει «Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει,
 ὅτι ἐγὼ ὁμίλῳ οὐ μόνον τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν
 ἀγγέλων, οὐδεμίαν δὲ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ἔχω, κατέστην χαλκὸς
 ἡχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον, ἧτοι ἀναίσθητον καὶ ἄφνητον πρᾶγμα». Ὁ
 ἀγάπης ἐστρεφμένος ὁμοιάζει κατὰ τὸν Ἀπόστολον πρὸς τὰ ἄφνηκα καὶ
 ἀναίσθητα πρᾶγματα. Χαλκὸς καὶ κύμβαλον εἶναι μέταλλα, τὰ ὁποῖα

Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γυνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα κλυθίσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ

μόνον τότε ἠχοῦσιν, ὅταν πληγῶσιν ἔξωθεν, εἶναι λοιπὸν ὄργανα ξένης ὀδήσεως ἄνευ αὐθυπάρκτου ἀξίας. **Κύμβαλον** ἦτο χάλκινον ὄργανον (Β' Βασιλ. ζ' 5. Α' Παρὰλ. ΙΓ' 8). Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ περὶ Ἰταλ. κεφ. α', § 3 λέγει: «Ὡσπερ γὰρ κύμβαλον ψοφεῖ πρὸς τῷ διαπέδῳ ἢ κοίλῃ ὀπλή».

Στίχ. 2. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν κλπ. Καθὼς ὁ Παῦλος ἀνωτέρω εἶπε μεθ' ὑπερβολῆς περὶ τῶν γλώσσων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, οὕτω καὶ ἐν τῷ σίχῳ τούτῳ ὀμιλεῖ περὶ δύο μεγάλων χαρισμάτων, τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως, ὑπερβολικῶς λέγων, ὅτι καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἔχω προφητείαν καὶ γνωρίζω πάντα τὰ μυστήρια καὶ ἔχω βαθεῖαν γνῶσιν αὐτῶν (προβλ. Α' Κορινθ. ΙΒ' 8) καὶ ὅτι ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε νὰ μεταθέτω ὄρη, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, οὐδὲν εἰμι, οὐδεμίαν ἔχω ἀξίαν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐννοεῖται. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης καθίστησι καὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά χαρίσματα τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως ἄνευ ἀξίας. Ὁ Παῦλος θεωρεῖ τὴν ἀγάπην μητέρα πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν χαρισμάτων καὶ τῶν σημείων. Ἡ ἀγάπη χαρακτηρίζει τὸν ἀκριβῆ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ: «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις». (Ἰω. ΙΓ' 35).

Στίχ. 3. Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου κλπ. Ὁ Παῦλος λέγει: «Ἐὰν πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου διανείμω εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐὰν αὐτὸ τὸ σῶμά μου παραδώσω εἰς τὸ πῦρ, ἵνα καὶ λόγῳ αὐταπαρνήσεως, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, τότε οὐδὲν ὠφελοῦμαι, ἥτοι ἐνεκα τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἄνευ ἀγάπης εὐεργεσίας μου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεώς μου δὲν δύναμαι νὰ ὠφελῶμαι καὶ νὰ ἐπιτύχω τῆς αἰωνίου ζωῆς». Ὁ Παῦλος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι τὰ ἔργα τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουσι, ὅταν στερεῶνται τῆς ἀγάπης, δι' ἧς καὶ μόνης ταῦτα ἔχουσι ἀξίαν. Οὐδόλως παραδόξον, ὅτι ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα: «Ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα κλυθίσωμαι» εἶχεν ὑπ' ὄψει τοὺς τρεῖς παῖδας Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεραγῶ, οἵτινες μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τὸ πῦρ τῆς καμίνου, ὅπως μὴ λατρεύσωσι μηδὲ προσκυνήσωσι παντὶ θεῷ, ἀλλ' ἢ τῷ Θεῷ αὐτῶν (Δανιὴλ κεφ. Γ' 28). Ἐπίσης ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα «οὐδὲν ὠφελοῦμαι» ἐννοεῖ, ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν δὲν δύναται νὰ ἔχη ὠφέλειαν ἵνα εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν (Α' Ἰω. Γ' 14).

4 ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ
 5 ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φουσιούται, οὐκ
 6 ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ
 7 κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα
 8 στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη
 οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθῆσονται· εἴτε

Στίχ. 4. Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἀπεφάνητο, ὅτι οὔτε τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν, οὔτε τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως, οὔτε αἱ ἐνεργεσίαι, οὔτε ὁ μαρτυρικός θάνατος ἔχουσι ἀξίαν τινά, ἀπούσης τῆς ἀγάπης, ἀναγκαίως λοιπὸν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ σίχου τούτου, ὡς ἄριστος ζωγράφος, γὰ ὑπογράφη τὸ κάλλος τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη ἐνταῦθα προσωποποιεῖται. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ὁ ἀγαπῶν μακροθυμεῖ, ἦτοι κρατεῖ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς του, διὰν βλέπῃ ἀδικήματα· χρηστεύεται, ἦτοι φαίνεται χρηστός, πρῶτος, ἡμερος. Ὁ ἀγαπῶν οὐ ζηλοῖ, ἦτοι οὐδεμίαν ζηλοτυλίαν, οὐδένα φθόνον δεικνύει· οὐ περπερεύεται, ἦτοι δὲν ἐπιδεικνύεται οὐδὲ ἀλαζονεύεται.

Στίχ. 5. Οὐκ ἀσχημονεῖ κτλ. Ὁ ἀγαπῶν πάσῃων τὰ ἔσχατα ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου δὲν θεωρεῖ τὸ πρῶγμα ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Ὁ Ἰησοῦς ἐμπιστόμενος, ἑρασιζόμενος ὑπὲρ ἡμῶν δὲν ἐθεώρει τὸ πρῶγμα ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ ἀγαλλίασιν καὶ δόξαν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει· «Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ, ἀλλ' καθάπερ χροναῖς τισι πιέρονξι συγκαλύπτει πάντα τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀγαπωμένων». Ὁ ἀγαπῶν οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ, ἦτοι δὲν ζητεῖ τὸ συμφέρον του (προβλ. καὶ Α' Κορινθ. Γ' 33), οὐ παροξύνεται, ἦτοι δὲν ἐρεθίζεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, ἦτοι δὲν λογαριάζει τὸ κακόν, τὸ ὁποῖόν τις κάμνει εἰς αὐτόν (προβλ. καὶ Β' Κορινθ. Ε' 19. Ρωμ. Α' 6).

Στίχ. 6. Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ κτλ. Ὁ ἀγαπῶν δὲν εὐχαριστεῖται βλέπων ἀνθρώπους ἀδίκους, μισεῖ αὐτούς. Συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, ἦτοι εὐχαριστεῖται ὅμως βλέπων ἀνθρώπους ἀκολουθοῦντας τῇ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐμπεριεχομένῃ ἀλήθειᾳ (Κολοσσ. Α' 5. Ἐφεσ. Α' 13. Γαλαθ. Ε' 7. Β Θεσσαλ. Β' 12 καὶ 13. Ἰω. Α' 17).

Στίχ. 7. Πάντα στέγει κτλ. Ὁ ἀγαπῶν ὑποφέρει πάντα (προβλ. Α' Κορινθ. Θ' 12). Πάντα πιστεύει, ἦτοι ἔχει πίσιν πρὸς τὸν πλησίον. Πάντα ἐλπίζει, ἦτοι ἐλπίζει, ὅτι ὁ πλησίον, καὶ ἂν εἶναι φαῦλος, δύναται γὰ διορθωθῆ. Πάντα ὑπομένει, ἦτοι ὁ ἀγαπῶν ὑπομένει, δὲν ἀπελπίζει, καὶ εἰν βλέπῃ, ὅτι κατὰ τὴν ἐλπίδα του δὲν συντελεῖται ἡ βελτίωσις τοῦ πλησίον.

Στίχ. 8. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει κτλ. Ἡ ἀγάπη διαμένει ἐς αἰ

γλωσσάκι πύσσονται· εἴτε γνώσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ 9
 γινώσκωμεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, 10
 τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος 11
 ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε γέγονα 12
 ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου
 ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ

βεβαία καὶ ἀκίνητος, ὡς ὁρθῶς ὁ Θεοδώρητος ἐξημεῖε λέγων· «Ὁὐ δια-
 σφάλλεται, ἀλλ' αἰεὶ μένει βεβαία καὶ ἀκίνητος· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομέ-
 των ἐδίδαξεν».

Στίχ. 9 — 10. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας, τῶν
 γλωσσῶν, τῆς μερικῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων, ἀνεφάνησαν προσωρινῶς
 ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ ὑπάρχωσι μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας,
 ὕστερον δὲ θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ παύσωσι, μόνη δὲ ἡ ἀγάπη οὔτε καταρ-
 γεῖται οὔτε παύεται. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει· «Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκο-
 μεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν» ἐννοῶν, ὅτι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας
 ἐν μέρει γινώσκωμεν τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας ἡμῶν καὶ ἐν μέρει προφη-
 τεύομεν. Οὕτω λ. χ. γινώσκωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὰ ὄντα ἐξ οὐκ ὄντων,
 ἀλλὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐποίησεν, ἀγνοοῦμεν· ἐπίσης γινώσκωμεν, ὅτι ὁ Ἰη-
 σοῦς ἐτέχθη ἐκ τῆς Παρθένου· ἀλλὰ τὸ πῶς ἀγνοοῦμεν. Κατὰ ταῦτα ἡ γνώσις
 ἡμῶν περὶ τῶν μυστηρίων εἶναι μερικὴ.

Στίχ. 10. Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ τε-
 λεία γνώσις τῶν μυστηρίων θὰ ἐπέλθῃ, ὅταν γίνῃ ἡ δευτέρα παρουσία, καθ'
 ἣν τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας, τῶν γλωσσῶν, τῆς ἐπὶ μέρους γνώσεως, θὰ
 καταργηθῶσι καὶ θὰ λήξωσι, διότι ἦσαν προσωρινά. Διὰ τῆς δευτέρας παρου-
 σίας θὰ τελειωθῶμεν καὶ θὰ λάβωμεν βαθεῖαν γνώσιν τῶν μυστηρίων τῆς
 θρησκείας ἡμῶν.

Στίχ. 11. Ὅτε ἤμην νήπιος κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ νῦν κατάστα-
 σις ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν γνώσιν τῶν μυστηρίων ὁμοιάζει πρὸς τὴν κατάστασιν
 τοῦ νηπίου, ἐν ᾧ ἡ κατάστασις ἡμῶν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ ὁμοιάζῃ
 πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνδρός. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· Ἡμεῖς ἔχομεν νῦν τὴν
 ἐπὶ μέρους γνώσιν τῶν μυστηρίων τῆς θρησκείας ἡμῶν, κατὰ τὴν δευτέραν
 παρουσίαν θὰ ἔχωμεν τελείαν γνώσιν αὐτῶν.

Στίχ. 12. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι κτλ. Ἡ ἐν-
 νοία τοῦ σίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Ἡ γνώσις ἡμῶν περὶ τῶν θείων
 πραγμάτων δὲν εἶναι ἄμεσος τώρα, ἥτοι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας,
 ἀλλ' ἀτελής, ἔμμεσος. Τότε δὲ, ἥτοι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ἡ γνώ-
 σις ἡμῶν θὰ εἶναι ἄμεσος καὶ τελεία, ἡμεῖς θὰ προσβλέπωμεν τὸν Θεὸν
 πρόσωπον πρὸς πρόσωπον». Ἡ ἔκφρασις «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον»

13 μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν.

(Ῥωμ. Η', 35—39).

- 35 Τίς ἡμᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα ;
36 Καθὼς γέγραπται ὅτι «ἐνεκά σου θανατούμεθα ἕλην τὴν ἡμέραν·

εἶναι Ἑβραϊσμός (Γενέσ. ΑΓ', 30) δηλῶν τὸ ἀμέσως βλέπειν. Γραμματικῶς ἐνταῦθα τὸ «πρόσωπον» εἶναι ὀνομαστικὴ προσδιορίζουσα τὸ ὑποκείμενον τοῦ «βλέπομεν», τὸ δὲ «πρὸς πρόσωπον» εἶναι τὸ ἀντικείμενον, πρὸς ὃ ἡμεῖς βλέπομεν. Τὸ δὲ ἀντικείμενον εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τώρα, ἤτοι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἔχει μερικὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τότε δέ, ἤτοι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ λάβῃ τελείαν γνῶσιν αὐτοῦ, ἅμεσον γνῶσιν αὐτοῦ, ὡς ἔλαβε καθ' ὃν χρόνον μεταβαίνων εἰς Λαμασκόν, ὅπως διώξῃ τοὺς χριστιανούς, ἐπεστράφη εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀκούσας τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν λέγουσαν αὐτῷ. Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις ; τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 3). Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἐννοεῖ ὁ Παῦλος λέγων· **Καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην**, ἤτοι καθὼς αὐτὸς με ἐπέγνω, τουτέστιν ἐπιγνούς ἐξελέξατό με.

Στίχ. 13. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν στίχοις 8—12 εἶπεν, ὅτι τὰ χαρίσματα ὡς προσωρινὰ θὰ καταργηθῶσιν, ὅταν ἔλθῃ ἡ δευτέρα παρουσία, λέγει ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δὲν θὰ καταργηθῶσιν, ἀλλ' αἰωνίως θὰ μένωσιν, εἶναι τὰ τρία ταῦτα, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ ἐλπίσαντες εἰς αὐτὸν θὰ διατελῶσι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ἐν διηγεκῆ κοινωσίᾳ μετ' αὐτοῦ εὐτυχεῖς καὶ εὐδαίμονες. Κατὰ τοῦτο ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη διαμένουσιν αἰωνίως.

Στίχ. 35. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 34 εἶπεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν κηδεμόνα τὸν Ἰ. Χριστόν, λέγει ἐν τῷ 35 τούτῳ στίχῳ, ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν, τὰ ὅποια ἐνεκεν αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ πάθωμεν, εἴτε θλίψιν εἴτε στενοχωρίαν εἴτε διωγμὸν εἴτε λιμὸν εἴτε γυμνότητα εἴτε κίνδυνον εἴτε μαρτυρικὸν θάνατον, θὰ ἀποτρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης.

Στίχ. 36. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ ὑποστώσι

ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερ-37
 νικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς· πέπεισμαι γάρ, ὅτι οὔτε θά-38
 νatos οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνε-39
 στῶτοχοῦτε μέλλοντα οὔτε ὑψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα
 δυνήσεται ἡμᾶς χωρὶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χρι-
 στῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

μαρτυρικούς θανάτους, ἐπάγει τὸν προφήτην Λαβίδ, ὅστις πρὸ πολλοῦ χρόνου
 προσεῖδε τὴν τύχην ταύτην τῶν χριστιανῶν εἰπὼν· «ὅτι ἐνεκέν σου θανατού-
 μεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» (Ψαλμ. ΜΙ', 23).
 Ταῦτα λέγει περὶ τοῦ κινδύνου, ἐν ᾧ διηλεκῶς διετέλουν ὄντες.

Στίχ. 37. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω δεινὰ ὑπερνικῶμεν
 διότι συναγωνίζεται μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, ὅστις ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ὁρθῶς ὁ ἱερός
 Χρυσόστομος ἐρμηνεύει· «Οὕτω πανταχοῦ τὰ τροπαια ἰσιῶμεν κατὰ τῶν
 ἐχθρῶν. Καὶ μάλιστα εἰκότως· Θεὸς γὰρ ἐστὶν ἡμῖν συναγωνιζόμενος. Μὴ
 τοίνυν ἀπιστήσης, εἰ μαστιζόμενοι τῶν μαστιζόντων περιγινόμεθα, εἰ ἐλανθό-
 μενοι τῶν διωκόντων κρατοῦμεν, εἰ ἀποθνήσκοντες τοὺς ζῶντας τρεπόμεθα.
 Ὅταν γὰρ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην θῆς, οὐδὲν τὸ κωλῶν τὰ
 θανασιὰ ταῦτα ἐκβῆραι καὶ παραδοῖα καὶ τὴν ἐκ περιουσίας λάμψαι νίκην.
 Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἐνίκων, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ τοῦ θαύματος, καὶ ὥστε μαθεῖν,
 ὅτι οὐ πρὸς ἀνθρώπους ὁ πόλεμος, ὅτι τοῖς ἐπιβουλευουσιν ἦν, ἀλλὰ πρὸς τὴν
 ἄμαχον δύναμιν ἐκείνην».

Στίχ. 38 καὶ 39. Ὁ Παῦλος λέγει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι οὐ μόνον
 τὰ δεινὰ, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐν στίχῳ 35 ὠμίλησεν, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν
 ἄλλην δύναμιν (οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι κτλ.) δύναται γὰρ χωρὶς
 ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. **Οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ.** Ἡ ἐν-
 νοια εἶναι, ὅτι, ἐάν τις ἀπειλήσῃ ἡμᾶς μεθ' ἡμᾶς θάνατον ἢ ἐάν τις ζωὴν ἄπει-
 ρον ὑποσχέσθῃ εἰς ἡμᾶς, δὲν θά δυνήσῃ ν' ἀποσπάσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς
 τὸν Θεὸν ἀγάπης. **Οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις.** Ὁ Παῦ-
 λος λέγει, ὅτι, καὶ ἐὰν οὐράνιοι δυνάμεις ἠθελον ἀποτρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ
 τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς θά ἐθεωροῦμεν τὸν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμὸν ἀδύνατον.
 Λέγει δὲ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ὡς ὑπόθεσιν, οὐχὶ δὲ ὅτι πράγματι οἱ ἄγγε-
 λοι ἐπιχειροῦσι γὰ ἀπομακρύνωσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὡς
 ὀρθῶς ὁ Θεοδώρητος λέγει· «Οὐχ ὡς τῶν ἀγγέλων ἀριστάντων τοὺς
 ἀνθρώπους ἀπὸ Χριστοῦ, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν τὸν λόγον τιθεῖς». **Οὔτε ὑψωμα οὔτε βάθος.** Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ
 τὰ ὑπὸ τὴν γῆν, ἤτοι τὰ ἐν Ἄδου. Καθόλου ἡ ἐννοια τῶν στίχων 38 καὶ
 39 ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον εἶναι αὕτη· «Ὁ θάνατος, ἡ ζωὴ, αἱ οὐράνιοι
 καὶ αἱ ἐπιγίιοι δυνάμεις, αἱ ἐν τῷ Ἄδῃ, κτίσις ἑτέρα εἴτε ὀρωμένη εἴτε

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.

(Ῥωμ. ΙΒ' 9—21).

9 Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώ-
10 μενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ

ροητή, εἶναι μικρὰ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν δύναται νὰ χωρίσωσιν ἡμᾶς ἀπ' αὐτῆς, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἐπιχειροῦσι τοῦτο».

Στίχ. 9. Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδει ἐνταῦθα διαφόρους ἐντολάς καὶ ὀδηγίας πρὸς τοὺς χριστιανούς, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔστω», ἣτοι ἡ ἀγάπη ἔστω ἀνυπόκριτος. Ἡ λέξις ἀνυπόκριτος, μὴ ἀπαντῶσα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, εὐρίσκειται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ (Σοφ. Σολομ. Ε' 19. 1Η 16. Α' Κορινθ. ζ' 6. Α' Τιμοθ. Α' 5. Β' Τιμοθ. Α' 5. Ἰακ. Γ'. 17. Α' Πέτρ. Α' 22), δηλοῦσα τὴν ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχομένην ἀγάπην. Ἀγάπη ἀνυπόκριτος εἶναι, ὅταν τις τηρῇ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ παντὸς τρόπου βοηθῇ τὸν πλησίον, ὡς ὤρισεν αὐτὴν καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας ἡμῶν εἰπών· «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με» (Ἰωάν. 1Α' 21), καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Οὕτω λ. χ. ὁ Ἰωάννης λέγει· «ἐάν τις εἴπῃ· διὲν ἀγαπῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν». (Α' Ἰω. Α. 20). Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν κτλ. Ἡ πρέπει τὰς μετοχὰς καὶ τὰ ἐπίθετα ἀποστυγοῦντες, κολλώμενοι, φιλόστοργοι, προσηγούμενοι κτλ. νὰ ἐξαίρησωμεν ἐκ τοῦ εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας (στίχ. 14), ἣ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔσθε», ἐπειδὴ πρόκειται περὶ διδομένων ἐντολῶν, ἣτοι ἀποστυγοῦντες ἔσθε τὸ πονηρὸν κτλ. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ δευτερον, τότε πρέπει νὰ σιζῶμεν εἰς τὸ διώκοντας (στίχ. 13). Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ κτλ. ἐπεξηγοῦν ὅποια εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ ἀνυπόκριτος, ὡς λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος· «Ἐπειδὴ ἐστὶ καὶ ἀγάπη ἐπὶ πονηροῖς πράγμασιν, οἷα ἡ τῶν ἀκολάστον ἐστίν, ἡ τῶν ἐπὶ χρήμασι καὶ ἀρπαγαῖς ὁμοσοῦντων, ἡ τῶν ἐπὶ μεθαις καὶ συμποσίοις, ἐκκαθαίρων αὐτὴν ἐπὶ τούτων, φησὶν· Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν». Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, ἣτοι σφόδρα μισοῦντες καὶ ἀποστρεφόμενοι τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ πρόθεσις «ἀπὸ» δηλοῖ ἐνταῦθα ἐπίτασιν. Ὁ Παῦλος προστίθεται τὸ «κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ» θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον σφόδρα νὰ μισῇ τις καὶ ἀποστρέφεται τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν.

Στίχ. 10. Τῇ φιλαδελφίᾳ κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει· δεῖξαιτε τὴν στοργὴν

τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι 11
 ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει 12
 ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκκρτεροῦντες, ταῖς χρεῖαις τῶν 13
 ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. Εὐλογεῖτε τοὺς 14

καὶ ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἀδελφός πρὸς ἀδελφόν, τιμῆσατε ἀλλήλους
 ἡγούμενοι σεις πρῶτοι, ἦτοι γινόμενοι ὁδηγοὶ σεις πρῶτοι, ἦτοι δίδοντες σεις
 πρῶτοι τὸ παράδειγμα (πρβλ. καὶ Φιλιπ. Β' 3).

Στίχ. 11. **Τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί** κ. τ. λ. Ὁ Παῦλος λέγει· μὴ δει-
 κνύετε ὀκνον καὶ ἀμέλειαν διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ σπουδὴν καὶ ζῆλον
 δι' αὐτά, **τῷ πνεύματι ζέοντες**, ἦτοι ὄντες θερμῶ καὶ πλήρως ἐνθουσιασμοῦ
 ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως ἀγαθῶν χριστιανικῶν πράξεων, πεποιθότες, ὅτι δουλεύετε
 τῷ Κυρίῳ. Ἐνταῦθα «πνεῦμα» δὲν εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ ζῆλος καὶ
 ἐνθουσιασμός (πρβλ. καὶ Πράξ. Ἀποστ. ΙΗ' 25). Τὸ δὲ **δουλεύειν τῷ Κυ-
 ρίῳ** δηλοῖ τὸ ὑπηρετεῖν τῷ Κυρίῳ. Ὑπηρετοῦμεν δὲ τὸν Κύριον, ὅταν ποιῶ-
 μεν φιλόανθρωπα ἔργα εἰς τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν. Τοῦτο δὲ λέγει ὀρθῶς ὁ Ἰη-
 σοῦς Χριστός· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχί-
 στων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. ΚΕ' 40).

Στίχ. 12. **Τῇ ἐλπίδι χαίροντες** κ. τ. λ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ὑπηρε-
 τοῦντες τὸν Κύριον διὰ τῆς ἐκτελέσεως φιλανθρωπικῶν ἔργων πρέπει νὰ
 χαίρωσιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων καὶ μερόντων ἀγαθῶν. Ἐνεκα δὲ
 τῆς ἐλπίδος ταύτης πρέπει νὰ εἶναι καρτερικοὶ καὶ γενναῖοι εἰς τὰς θλίψεις
 καὶ τὰς συμφοράς, αἵτινες δύνανται ν' ἀνακουφισθῶσι διὰ τῆς ἀδιαλείπτου
 προσευχῆς.

Στίχ. 13. **Ταῖς χρεῖαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες** κτλ. Ἅγιοι ἐνταῦθα
 εἶναι οἱ χριστιανοὶ πρβλ. Α' Τιμ. Ε' 10. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει νὰ
 ἐρχώμεθα ἄρωγοὶ εἰς τὰς σωματικὰς χρεῖαις τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ χορη-
 γῶμεν αὐτοῖς τὰ χρεῖσιν. Τοῦτο δὲ ποιοῦντες γινόμεθα κοινωνοὶ καὶ πά-
 σχοντες μετ' αὐτῶν. **Τὴν φιλοξενίαν διώκοντες**. Ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ἐρ-
 γαζόμενοι τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ διώκοντες, διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι δὲν πρέ-
 πει νὰ περιμένωμεν, πότε θὰ ἔλθωσι πρὸς ἡμᾶς οἱ ἔχοντες ἀνάγκην βοήθειας,
 ἀλλὰ νὰ τρέχωμεν ὀπίσω αὐτῶν, νὰ καταδιώκωμεν αὐτούς, ὅπως φιλοξε-
 νήσωμεν.

Στίχ. 14. **Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς** κτλ. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνω-
 τέρω πῶς οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ φέρωνται πρὸς ἀλλήλους ἔρχεται ἐνταῦθα
 νὰ εἴπῃ πῶς πρέπει νὰ φέρωνται πρὸς τοὺς ἐχθρούς των. Ἐνταῦθα ὁ Παῦ-
 λος ἐνθυμῆται τοὺς λόγους, οὓς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς
 ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας
 ὑμᾶς καὶ προσεύεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς»
 (Ματθ. Ε' 44).

15 διώκοντες ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. Χαίρειν μετὰ χαι-
 16 ρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρο-
 νοῦντες. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπα-
 17 γόμενοι. Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. Μηδενὶ κακὸν ἀντι-
 18 κακοῦ ἀποδιδόντες. Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώ-
 πων· εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύ-
 19 οντες. Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγκηπτοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ

Στίχ. 15. Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. Ἐν-
 ταῦθα πρέπει ἔξωθεν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ «δεῖ» ἢ τὸ «χρή». Ὁ Παῦλος συμβου-
 λίζει ἡμᾶς νὰ κοινωῶμεν τῆς χαρᾶς τῶν χαιρόντων, κοινήν καὶ ἡμῶν νομι-
 ζόντες τὴν χαρὰν, ὡς καὶ τῶν δακρῶν τῶν κλαιόντων κοινήν θεωροῦντες τὴν
 συμφορὰν. Ὁρθῶς ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει ἐνταῦθα· «Κοινώνει τοίνυν τῶν
 δακρῶν, ἵνα κομφίσης τὴν ἀθυμίαν· κοινώνει χαρᾶς, ἵνα ὑψώσης τὴν εὐφρο-
 σύνην καὶ πήξης τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸ ἐκείνου σαυτὸν ὠφελήσης, διὰ μὲν τοῦ
 δακρῶν ἐλεήμονα κατασκευάζων, διὰ δὲ τοῦ σιγῆσθαι φθόνου καὶ βασκα-
 νίας ἑαυτὸν ἐκαθαίρων».

Στίχ. 16. Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες (πρβλ. Ῥωμ. ΙΕ' 5. Β'
 Κορινθ. ΙΓ' 11. Φιλιπ. Β' 2). Εἰς τὰς μετοχὰς «φρονοῦντες καὶ συναπα-
 γόμενοι» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὸ «ἔστε», ὡς καὶ ἐν στίχῳ 9.
 Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα· Ὁφείλομεν νὰ μὴ ὑπερηφανεύμεθα, ἀλλὰ νὰ
 συγκатаβαίνομεν εἰς τὴν εὐτέλειαν τῶν πτωχῶν καὶ ταπεινῶν καὶ ἐν πνεύ-
 ματι ἰσότητος νὰ συμπεριφεροῦμεθα πρὸς αὐτοὺς, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄφιν
 τὴν ἐξωτερικὴν περιβολήν, ἀλλὰ τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις αὐτῶν. Ὁφείλο-
 μεν νὰ βοηθῶμεν αὐτοὺς. Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. Ὁ Παῦ-
 λος λέγει, ὅτι ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανεύμεθα, ὥστε νὰ νομίζωμεν
 καὶ νὰ φρονοῦμεν, ὅτι ἀρκοῦμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅτι οὐδενὸς ἔχομεν
 ἀνάγκην.

Στίχ. 17 — 18. Μηδενὶ κακὸν ἀντι κακοῦ ἀποδιδόντες κτλ. Καὶ εἰς
 τὰς μετοχὰς τῶν στίχων τούτων πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὸ «ἔστε». Ὁ
 Παῦλος διὰ τοῦ «μηδενὶ» δηλοῖ οὐ μόνον χριστιανῶ, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶ, Ἕλληγι,
 Ῥωμαίῳ, μὴ χριστιανῶ. Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώ-
 πων. Ὁ Παῦλος λαμβάνει τὴν ὅψιν ταύτην ἐκ τῶν Παροιμιῶν Γ' 4 καὶ
 λέγει, ὅτι ὀφείλομεν νὰ ποιῶμεν τὰ καλὰ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀνθρώπων οὐ
 πρὸς ἐπίδειξιν καὶ κενοδοξίαν, ἀλλὰ πρὸς διδασκαλίαν (πρβλ. καὶ Β' Κορινθ.
 Η' 21). Ὁφείλομεν, ὅσον ἐξαρτᾶται ἐξ ἡμῶν, νὰ ζῶμεν ἐν εἰρήνῃ μετὰ πάντων
 τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι πιστῶν καὶ ἀπίστων.

Στίχ. 19. Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγκηπτοί, κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει
 ἐνταῦθα, ὅτι, εἰάν ἡδικήθῃμεν ὑπὸ τινῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς
 ἑαυτοὺς τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ παραδίδωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὀργήν

ὀργῆ· γέγραπται γάρ· «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος». Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν, ἐὰν διψᾷ 20 πτότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἀνθρακκας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικά ἐν τῷ 21 ἀγαθῷ τὸ κακόν. X

Αἱ ιδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου.

(Κολοσσ. Γ' 5—17).

Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκα- 5 θαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῆν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἧτις ἐστὶν

τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· διότι κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν· «Εἰς ἐμὲ προσήκει ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος» (Λευϊτ. ΙΘ' 18 Δεύτερον. ΑΒ' 35. Ματθ. Ε' 39. Λουκ. Σ' 29. Πρὸς Ἑβραίους κεφ. Γ' 30). Κατὰ ταῦτα τῇ ὀργῇ ἐννοεῖται τοῦ Θεοῦ. Ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι τὸ δότε τόπον τῇ ὀργῇ ὡς ἐξῆς· Ἡ ὀργὴ αἰσθητικῶς ἐκρήγνυται, ἐὰν ὁμοῦ δόσῃ τις εἰς αὐτὴν καιρόν, τότε παύσεται. Ἄλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη προσαρμόζεται εἰς τὴν Λατινικὴν ῥῆσιν· «Date spatium irae vestrae» (Liv. VIII 32. Senec. De ira III 39). Ὁ Λακτιάνιος λέγει (De ira 18). «Ego vero laudarem, si, cum fuisset iratus, dedisset irae suae spatium, id, residente per intervallum temporis, animi tumore, haberet modum castigatio». Ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ἐξηγοῦσι τὸ δότε τόπον τῇ ὀργῇ, δηλαδὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ὀφείλει τις ν' ἀποφεύγῃ.

Στίχ. 20. Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν κτλ. Ὁ σίχος οὗτος εἶναι ἐλλημμένος ἐκ τῶν Προοιμιῶν ΚΕ', 21. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὀφείλομεν οὐ μόνον νὰ μὴ ἐκδικώμεθα τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐεργετῶμεν αὐτούς, διότι, ἐὰν τοῦτο ποιῶμεν, θὰ λυπήσωμεν βαθέως αὐτούς καὶ θὰ φέρωμεν αὐτούς εἰς μετάνοιαν. Τοῦτο δὲ δηλοῖ ἡ εἰκὼν ἐν τῷ σίχῳ τοῦ ἀνθρακκας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

Στίχ. 21. Μὴ νικῶ κτλ. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ νικώμεθα ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ὥστε νὰ προβαίνομεν εἰς ἐκδικήσεις, ἀλλὰ νὰ νικῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὐεργετοῦντες αὐτούς. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αἰδοῦμενοι ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις ἡμῶν γίνονται φίλοι. Οὕτω δὲ νικᾷ τις τὸ κακὸν ἐν τῷ ἀγαθῷ. Y

Στίχ. 5. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν τῷ σίχῳ 1 εἶπε πρὸς τοὺς

6 εἰδωλωλατρία, δι' ἧ ἔρχεται ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς
7 ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζήτε ἐν
8 αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἀπέθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κα-
9 κίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαὶν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ψεύ-
δεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν
10 εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ὅπου οὐκ ἔστι Ἕλ-
11 λην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης,

Κολοσσαεῖς, οἱ γενόμενοι χριστιανοὶ ὄφειλον γὰ ζῆτῶσι καὶ γὰ φρονῶσι τὰ ἄνω, ἧτοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ πνευματικά, ἔρχεται εἰς τὸν 5 στίχον γὰ εἶπῃ, οἱ οὕτω πράτιοτες ὄφειλον γ' ἀποφεύγωσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἧτοι πᾶν γεῶδες καὶ ὑλικὸν φρόνημα, νεκροῦντες τὰ μέλη αὐτῶν, ἧτοι τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἄπερ, ὡς ὄργανα σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν (Ματθ. Ε' 29. ΙΗ' 8. Ῥωμ. Ζ' 23), παρᾶγονσι τὰ ἐξῆς κακά, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἧτις τόσον σκοτίζει τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον, ὅσον τὸν δουλεύοντα εἰς αὐτὴν παραφέρει καὶ ἐξαναγκάζει αὐτὸν γὰ λατρεύῃ ὡς θεὸν τὸν πλοῦτον, ὡς λατρεύουσιν οἱ εἰδωλωλάτραι τὰ εἰδωλά των.

Στίχ. 6 καὶ 7. Δι' ἧ ἔρχεται κ.τ.λ. Ἡ ἔγνοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· «Ἐνεκα τῶν εἰρημμένων κακῶν ἔρχεται ἡ μέλλουσα ὀργή τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, ἧτοι κατ' ἐκείνων, οἵτινες δὲν πείθονται γ' ἀπέχουσι τῶν κακῶν τούτων. Ἐν τῇ τάξει τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, λέγει ὁ Παῦλος, διετελεῖτέ ποτε καὶ σεῖς, ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς τοῖς εἰρημμένοις κακοῖς.

Στίχ. 8. Νυνὶ δὲ κ.τ.λ. Ἀλλὰ τώρα, ὅπου δὲν ζῆτε ἐν τοῖς κακοῖς τούτοις, ἀποβάλετε καὶ σεῖς ταῦτα πάντα κ.τ.λ.

Στίχ. 9 καὶ 10. Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς χριστιανούς· «Μὴ λέγετε ψεύδη μεταξὺ σας, ἐπειδὴ ἐπαύσατε γὰ εἰσθε οἱ παλαιοὶ καὶ διεφθαρμένοι ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀπέβητε νέοι εἰσελθόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἀναγεννηθέντες καὶ ἀνακαινισθέντες ἐν αὐτῷ καὶ λαβόντες γνῶσιν, οἱ εἰσθε εἰκὼν τοῦ δημιουργοῦ ὑμῶν Θεοῦ. Παλαιὸς ἄνθρωπος κατὰ Παῦλον εἶναι ὁ φέρον τὸ παλαιὸν ἔνδυμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ βίου, ὅστις γενόμενος χριστιανὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνεδύθη τὸ νέον ἔνδυμα, τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀθρότητος (Ῥωμ. ζ' 6. Ἐφεσ. Α' 22), ἐγένετο κατὰ πάντα καινὸς ἄνθρωπος.

Στίχ. 11. Οὐκ ἔστι Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος κ.τ.λ. Ἐπιτύθη ὁ Παῦλος, ὡς καὶ ἀλλαγῶν (Γαλατ. Γ' 28, Ῥωμ. Γ' 12), διδάσκει, ὅτι ἐν τῷ χριστιανισμῷ παύει πᾶσα θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ διάκρισις Ἰουδαίου καὶ

δούλος; ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πάσι Χριστός. Ἐνδύ- 12
 σασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἄγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγγνα
 οἰκτιρμοῦ, χρησνότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν,
 ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι ἐκυτοῖς, ἐάν τις πρὸς τινα ἔχη 13
 μορφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίστατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς·
 ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότη- 14
 τος. Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς 15

ἐθνικοῦ καὶ δὲν ἰσχύει ἡ κοινωνικὴ διάκρισις δούλου καὶ ἐλευθέρου· διότι
 πάντες οἱ χριστιανοὶ ἀποτελοῦσιν ἐν ἠθικῶν πρόσωπον ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 12—17. Ἄφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω κατέδειξε τὰς διαφορὰς κακίας,
 ὡς οἱ ἄνθρωποι γενόμενοι χριστιανοὶ ὀφείλουσι γ' ἀποφεύγωσιν, ἔρχεται εἰς
 τοὺς στίχ. 12—17 τὰ νοσητῆρα αὐτοῖς τὰς ἀρετὰς, ὡς ἀσχοῦντες δύναται τὰ
 διακρίνωνται ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἄριστοι χριστιανοί.

Στίχ. 12. Ἐνδύσασθε κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι δὲν ἀρκεῖ, ὅτι εἰσελ-
 θόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ ἀνακαινισθέντες ἐν αὐτῷ ἐγένοντο οἱ χρι-
 στιανοὶ νέοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅτι ὀφείλουσι τὰ προσκλήσονται καὶ ἀρετὰς, δι'
 ὧν κοσμοῦνται οἱ νέοι ἄνθρωποι. Πρέπει δὲ τὰ χαίρωσιν, ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὸν
 χριστιανισμόν· διότι ἐξελέχθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἠγάσθησαν ὑπὸ τοῦ
 Πνεύματος αὐτοῦ καὶ εἶναι ἠγαπημένα τέκνα αὐτοῦ (Ἐφεσ. Α' 4, Τιτ. Α' 2,
 Β' Θεσσαλ. Β' 13. Ῥωμ. Ε' 5. Ἐφεσ. Α' 6). **Σπλάγγνα οἰκτιρμοῦ**, ἥτοι
 ἐνδύσασθε καρδίαν πλήρη ἐλέους. Ὁ Λουκᾶς μεταχειρίζεται τὴν φράσιν
 «σπλάγγνα ἐλέους» (Λουκ. Α' 7).

Στίχ. 13. Ἄνεχόμενοι ἀλλήλων. Ἀηλοῖ ὅτι ἀνωτέρω εἶπε, πραότητα, μα-
 κροθυμίαν. Οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσι τὰ δεικνύωσι μεταξὺ των ἀνοχῆν. **Καὶ
 χαριζόμενοι** κ. τ. λ. ἥτοι μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄφιν τὰς πρὸς ἀλλήλους μέμ-
 πρεις καὶ κατηγορίας.

Στίχ. 14. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις κ. τ. λ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ χριστιαν-
 νοὶ ὀφείλουσιν, ἐκτὸς πασῶν τῶν εἰρημένων ἀρετῶν, τὰ ἐνδυνῶσι καὶ τὰ προσ-
 κητῶσιν τὴν ὑπέρτατον τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην, ἣτις συνδέει πάσας τὰς ἀρε-
 τὰς καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ οὐδὲν ὠφελοῦσιν. Ὁρθῶς ὁ ἱερός
 Χρυσόστομος λέγει· «Οὐδὲν ἐκείνων ὄφελος· διαλύεται γὰρ πάντα ἐκεῖνα, ἂν
 μὴ μετὰ ἀγάπης γίνηται. Πάντα ἐκεῖνα αὐτὴ συσφίγγει· ὅπερ ἂν εἴπῃς ἀγαθόν,
 ταύτης ἀποῦσης, οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ διαρρεῖ».

Στίχ. 15. **Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ** κ. τ. λ. Ἐνταῦθα εἶναι ἡ εἰρήνη,
 ἥν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀφῆκεν ἡμῖν (Ἰω. Ιδ' 27), ἡ εἰρήνη
 Ἑρμηνεία Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέξθω

- ἦν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἐνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε· ὁ λόγος
 16 τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδά-
 σκοντες καὶ νοθετοῦσθε ἐξυτοῦς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
 πνευματικαῖς· ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῷ Κυρίῳ·
 17 Καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντοτε ἐν ὀνόματι Κυ-
 ρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. Υ

Χ Ἡ δι' ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.

(Γαλατ. Γ' 13—5' 10).

- 13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν
 ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύ-
 14 ετε ἀλλήλοις. Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται ἐν τῷ

τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἰσταμένη κριτὴς εἰς τὰς μεταξὺ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἔριδας
 βραβεῖε ἐκείνου, οἷτινες ὑποχωροῦσιν. Εἰς τὴν τοιαύτην εἰρήνην ἡμεῖς οἱ
 χριστιανοὶ κληθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦμεν ἐν σῶμα συμπαγές,
 οὗ τὰ μέλη δὲν στασιάζουσι πρὸς ἀλλήλα καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν χάριν πρὸς
 τὸν Θεόν.

Στίχ. 15—16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ κ. τ. λ. ἦτοι ἡ διδασκαλία τοῦ
 Χριστοῦ ἐν τῇ κοινότητι ἡμῶν πρέπει νὰ παρέχηται πλουσίως, ἦτοι τὰ βιβλία
 τῆς Κ. Διαθήκης πρέπει πλουσίως, οὐχ' ἀπλῶς ν' ἀναγινώσκονται ἐν τῇ κοι-
 νότητι ἡμῶν. Ἐν πάσῃ σοφίᾳ κ. τ. λ., ἦτοι ἐν πάσῃ ἀρετῇ πρέπει νὰ γίνη-
 ται ἡ διδασκαλία ἡμῶν, ἦτοι νὰ γίνηται ἡ διδασκαλία πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐν τῇ
 κοινότητι ἡμῶν. Ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης πρὸς τέρψιν τῆς ψυχῆς τῶν
 χριστιανῶν πρέπει ἐν τῇ κοινότητι νὰ ψάλλωνται ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι καὶ ᾠδαὶ
 πνευματικαί. Ὅσαι πνευματικαὶ εἶναι αἱ ἐμπνεόμεναι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ
 πνεύματος τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 17. Καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε κτλ. ἦτοι εἰς πᾶν ὅ,τι πράττομεν καὶ
 λέγομεν ὀφείλομεν νὰ καλῶμεν ὡς βοηθὸν τὸν Ἰ. Χριστὸν καὶ τότε τὰ πάντα
 εὐοδοθήσονται εἰς ἡμᾶς. Καλοῦντες τὸν Χριστὸν εὐχαριστοῦμεν τὸν πατέρα
 αὐτοῦ Θεόν.

Στίχ. 13—14. Ὁ Παῦλος ἐλέγχων τοὺς ἐν Γαλιατίᾳ ψευδοδιδασκάλους,
 οἷτινες ἐξήτειον νὰ ὑποβάλωσι τοὺς χριστιανοὺς αὐτῆς εἰς τὴν τήρησιν

«ἀγκηθήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»· εἰ δὲ ἀλλήλους δά- 15
κνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τε- 16
λέσητε. Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα
κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἂν θέ- 17
λητε, ταῦτα ποιῆτε. Εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. 18
Φανερὰ δ' ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, 19
ἀκχθηκρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθρα, ἔρεις, ζῆ- 20
λοι, θυμοί, ἐριθείαι, διχοστασίαι, κίρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι,
κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, 21

τῶν τύπων τῆς Μωσαϊκῆς θρησκείας, λέγει, οὐ ἀγαπαεῖ κατ' αὐτῶν
ἐπιχειροῦντων τοιαῦτα· διότι οἱ χριστιανοὶ τῆς Γαλιτίας προσεκληθήσαν
εἰς τὸν χριστιανισμόν ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ὦσιν ἐλεύθεροι τῶν ὑποχρεώσεων
τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Ἐπειδὴ δὲ ἐνδεχόμενον οἱ χριστιανοὶ οὗτοι νὰ ἐνό-
μιζον, ὅτι ἐγένοντο ἐλεύθεροι, διὰ τὰ πράττειν πᾶν ὅ,τι ἤθελον, προστί-
θηναι ὁ Παῦλος, οὐ ὀφείλουσι πολὺ νὰ προσέχωσιν, ἵνα μὴ ἡ ἐλευθερία
αὐτῶν γίνῃ ἀφορμὴ εἰς τὸ νὰ θεραπεύσῃ τὰς σαρκικὰς τῶν ἐπιθυμίας,
ἀλλὰ τοῦναντίον εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῶσιν ἀλλήλους ἀκοῦντες τὰ ἔργα τῆς χρι-
στιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας καὶ ἐφαρμολζοντες τὸν Μωσαϊκὸν νό-
μον, ὅστις συνοφρίζεται ἐν τῷ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»
(Λευϊτ. 19'. 18).

Στίχ. 15. Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε κτλ. Ἐὰν δὲ σεῖς δὲν ὑπηρετῆτε
ἀλλήλους διὰ τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ ἀλλήλους ὡς θηρία δάκνητε καὶ κατα-
τρώγητε, προσέχετε, ἵνα μὴ ὑπ' ἀλλήλων φθαροῦτε. Τὰ τρία ταῦτα ὀή-
ματα, «δάκνετε», «κατεσθίετε», «ἀναλωθῆτε», σχηματίζουσι κλιμακωτὸν
σχῆμα.

Στίχ. 16—19. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει τοὺς Γαλάτας χριστιανοὺς λέγων,
ὅτι, εἴαν θέλωσι νὰ κρατῶσι τῶν σαρκικῶν τῶν ἐπιθυμιῶν, ὀφείλουσι νὰ ζῶσι
πνευματικῶς· διότι ἡ σὰρξ ἀγωνιζομένη κατὰ τοῦ πνεύματος ἠτῆται ἐπὶ τέ-
λους. Ἐὰν δὲ ζῆ τις κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ πνεύματος, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ
ἐκτελεῖ τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, αἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὰς ἐπιθυ-
μίας ἢ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς.

Στίχ. 19—21. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐνταῦθα τινὰ τῶν ἔργων, τὰ ὅποια
ἡ σὰρξ ἐκτελεῖ. Ἐκ τούτων εἶναι ἡ μοιχεία, ἡ πορνεία, ἡ ἠθικὴ ὀυ-
παρία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ εἰδωλολατρία, ἡ μαγικὴ τέχνη, αἱ ἔχθραι, αἱ ἔριδες,

ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.
 22 Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακρο-
 23 θυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ
 24 τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σὰρκα ἐστύ-
 25 ρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ ζῶμεν πνεύ-
 26 ματι, πνεύματι, καὶ στοιχῶμεν. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους
 1 προκαλοῦμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες. Ἄδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ

αἱ ζηλοτυπίαι, οἱ θυμοί, οἱ φαρτρισμοί, αἱ διχοστασίαι, αἱ διχογνωμοσύναι. οἱ φθόνοι διὰ ξένα ἀγαθά, οἱ φόνοι, αἱ μέναι, αἱ ἄκομοι διασκεδάσεις. Ὁ Παῦλος ἀπαριθμῶν ἕνα τῶν ἔργων, ἅπερ ἡ σὰρξ διαπράττει, λέγει, ὅτι τὰ ὅμοια τοῖς ἔργοις τούτοις ἐνιαῦθα παραλείπει· διότι ἐδίδαξεν αὐτὰ ἄλλοιτε, ὅτι βεβαίως εὗρισκετο ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. Ὁ Παῦλος καὶ τότε διδάξας τοὺς χριστιανοὺς αὐτῆς, καὶ νῦν διδάσκων λέγει, ὅτι οἱ πράξιοντες ταῦτα δὲν θὰ κληρονομήσωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 22. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνιαῦθα, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν χριστιανῶν, διακατεχόμεναι ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς σαρκός, καρποφοροῦσι τὰς ἀρετὰς τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, τῆς μακροθυμίας κτλ. Κατὰ τῶν ἐκτελούντων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, ὅστις ὤρισθη πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός, ὡς ἀλλοθῶν ὁ Παῦλος λέγει «Δικαίῳ νόμος οὐ κείται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς κτλ.» (Α' Τιμοθ. α' 9 καὶ 10). Ὁ δικαίος, λέγει ὁ Παῦλος, δὲν περριμένει νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ νόμου τί πρέπει νὰ πράξῃ, καθὼς ὁ μὴ δεόμενος παιδαγωγοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκην παιδαγωγίας.

Στίχ. 24. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ κτλ. Οἱ δὲ ὄπαδοι τοῦ Χριστοῦ, οἱ χριστιανοί, ἐοικένυσαν καὶ ἐνεταφίασαν διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν σὰρκα καὶ μετ' αὐτῆς τὰ παθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς, ἥτιοι τὰς κακὰς ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τῆς σαρκός των.

Στίχ. 25. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἂν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ διακατεχώμεθα ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὀφείλομεν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα νὰ πράττωμεν (στοιχῶμεν) παράγοντες καρποὺς τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ ἔργα τῆς σαρκός.

Στίχ. 26. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει Ἄς μὴ ἐπιδῶκωμεν ματαίαν δόξαν προκαλοῦντες ἀλλήλους εἰς ἔριδας καὶ φθονοῦντες ἀλλήλους.

Στίχ. 1. Ὁ Παῦλος συμβουλεύσας ἀνωτέρω, ὅτι πρέπει νὰ προσέχωμεν, ἵνα μὴ πράττωμεν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἔρχεται ἐνιαῦθα λέγων, ὅτι,

ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεκυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε ² τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὄν, ἑαυτὸν ³ φρενακιτᾶ. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε ⁴ εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον· ἕκαστος ⁵ γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν ⁶ λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πάσιν ἀγαθοῖς.

Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρω- ⁷

ἐὰν τις περιπέσῃ καὶ σὺλληφθῇ ἐν τινι παραπτώματι, οἱ κατὰ πνεῦμα βιούν-
τες χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ καταρτίζωσιν, ἤτοι νὰ διορθώσωσι τὸν τοιοῦτον
διὰ πραέος πνεύματος, ἤτοι διὰ πραέων καὶ μελιχίων λόγων· προσέχοντες, ἵνα
μὴ καὶ αὐτοὶ περιπέσωσιν εἰς πειρασμὸν καὶ ἁμαρτήσωσιν ὡς ὁ ἀνωτέρω περι-
πεσὼν καὶ σὺλληφθεὶς ἐν τῷ παραπτώματι.

Στίχ. 2. **Ἀλλήλων τὰ βάρη βασιάζετε κτλ.** Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ
χριστιανοὶ ἔχουσι καθῆκον νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλους εἰς τὰ παραπτώματά των,
ὅπερ ἐκτελοῦντες πράττουσι συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, τὸν μνη-
μονευθέντα ἀνωτέρω (κεφ. Ε' 14) καὶ διδάσκοντα τὸ « Ἀγαπήσεις τὸν πλη-
σίον σου ὡς σεαυτὸν ».

Στίχ. 3. **Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι κτλ..** Ὁ Παῦλος λέγει ὅτι, ἐὰν τις
φαντάζηται, ὅτι εἶναι καὶ τι, ἐν ᾧ οὐδὲν εἶναι, ἀπατᾶ ἑαυτόν.

Στίχ. 4 καὶ 5. **Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος κτλ..** Ὁ
Παῦλος λέγει, ὅτι ἕκαστος ἄς ἐξετάζῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ ὅλα, ἐὰν εὐρίσκη
καλὰ, τότε δύναιται νὰ κανῆται μόνον διὰ τὰ ἴδια ἔργα καὶ εὐχὴ διὰ τὰ σφάλ-
ματα τοῦ ἄλλου. Τοῦτο ἕκαστος πράττων θὰ βαστάξῃ « τὸ ἑαυτοῦ φορτίον »,
ἤτοι τὸ φορτίον τῶν ἰδίων του ἁμαρτημάτων.

Στίχ. 6. **Κοινωνεῖτω κτλ.** Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ κατηχούμενος, ἤτοι ὁ
διδασκόμενος: τὸν λόγον τοῦ Ἐὐαγγελίου, ἄς δεικνύῃ πρὸς τὸν κατηχοῦντα
αὐτόν, ἤτοι πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, ὅτι πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἀπο-
λαύει, ἔχει μέρος καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Παῦλος λέγει,
ὅτι οἱ μαθηταὶ ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσι σεβασμὸν καὶ νὰ ὑποστηρίζωσι τοὺς
διδασκάλους των διὰ τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ κέκτηνται, τιμῶντες καὶ διατρέφοντες
αὐτούς.

Στίχ. 7. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ φέρωνται κα-

8 πος, τοῦτο καὶ θερίσει· ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἐαυτοῦ ἐκ τῆς
 σαρκὸς θερίσει φθορὰν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύ-
 9 ματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. Τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες μὴ ἐκκακῶμεν·
 10 καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι. Ἄρα οὖν ὡς καιρὸν
 ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς
 τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

141
 Ἡ χαλιναγώγησις τῆς γλώσσης.

(Ἰακώβ. Γ' 5-12).

5 Οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ καὶ μεγαλχυεῖ. Ἰδοῦ,
 6 ὀλίγον πῦρ ἥλικην ὕλην ἀνάπτει· καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος
 τῆς ἀδικίας. Οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ

ὡς· διότι ὁ Θεός, ὅστις δὲν ἐμποῖζεται, θ' ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ
 ἔργα αὐτοῦ.

Στίχ. 8. Ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἐαυτοῦ κτλ. Παραδείγματος
 χάριν, λέγει ὁ Παῦλος, ἐκεῖνος, ὅστις σπείρει ἐν τῇ σαρκὶ του, οἶονε ὡς ἐν
 ἀγρῷ, σπέρματα ὑλικὰ, ἥτιι τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις, θὰ θερίσῃ ἐκ τῶν
 προϊόντων αὐτῶν, αἷτα εἶναι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, τὴν ἀπόλειαν, ἐκεῖνος δὲ,
 ὅστις σπείρει ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ σπέρματα πνευματικά, θὰ θερίσῃ ἐκ τῶν
 προϊόντων αὐτῶν, αἷτα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος, οἱ καρποὶ τοῦ πνεύμα-
 τος, ζωὴν αἰώνιον.

Στίχ. 9. Τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες μὴ ἐκκακῶμεν κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος λέγει,
 ὅτι το ἀγαθὸν ποιῶντες μὴ ἀποκάμωμεν (μὴ ἐκκακῶμεν)· διότι ἐν καιρῷ τῷ
 πρέποντι, τοῦτέστιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς δευτέρας παρουσίας, θὰ θερίσωμεν τοὺς
 καρποὺς τῶν κόπων ἡμῶν, ἐὰν δὲν ἀπανθήσωμεν. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ θὰ
 γίνῃ ἡ ἀνταπόδοσις ἡμῶν.

Στίχ. 10. Ἄρα λοιπόν, ἐφ' ὅσον ἔχομεν καιρὸν, ἅς πράττωμεν τὸ ἀγαθὸν
 πρὸς πάντας, κατ' ἐξοχὴν δὲ πρὸς τοὺς ὁμοπίστους ἡμῶν.

Στίχ. 5 καὶ 6. Ὁ ἀδελφόςθεος Ἰακώβος διὰ τῶν λέξεων Οὕτω καὶ ἡ
 γλῶσσα λέγει, ὅτι καθὼς οἱ θνημοειδεῖς ἵπποι διὰ χαλινῶν κατασιέλλον-
 ται (ἄρα στίχ. 3) καὶ τὰ μεγάλα πλοῖα, ἐλαννόμενα ὑπὸ σκληρῶν ἀνέ-
 γων διὰ μικροῦ πηδαλλίου διενθύνονται (ἄρα στίχ. 4), οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα
 διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγον κυβερνᾶται (ἄρα στίχ. 2). Μετὰ τὴν παρομοίωσιν

σπιλοῦσα ὄλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πε-7
τεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων, δαμάζεται καὶ δεδάμχεται τῇ φύσει
τῇ ἀνθρωπίνῃ· τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύνχεται ἀνθρώπων δαμάσαι· 8
ἀκατάσχετον κκόν, μεστή τοῦ θανατηφόρου. Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν 9
τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ κατάρωμεθα τοὺς ἀνθρώπους
τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρ-10
χεται εὐλογία καὶ κατάρω. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνε-
σθαι. Μή τι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρούει τὸ γλυκὺ καὶ πικρὸν; 11
Μὴ δύνχεται, ἀδελφοί μου, συκῇ ἐλάϊας ποιῆσαι ἢ ἄμπελος σῦκα; 12
Οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἄλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

Ἁγίου Ἰακώβου

ταύτην, ὁ Ἰάκωβος ἔρχεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς γλώσσης, λέγων, ὅτι, ἐν ᾧ εἶναι μικρά, κομπορημόνως ὁμιλεῖ καὶ ὅτι, ὡς ὀλίγον πῦρ ἀνάπτει μέγα δάσος, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι πῦρ, εἶναι ὁ στολισμὸς καὶ ἡ εἰκὼν τῆς ἀδικίας. Τοιοῦτοτρόπος ἡ γλῶσσα ἐμφανίζεται εἰς τὰ μέλη ἡμῶν, μολύνει ὄλον τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ φλογίζει τὸν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμῶν καὶ καθέξῃς τρέχοντα καὶ ἀνελιτιόμενον βίον ἡμῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, λέγει ὁ Ἰάκωβος, καὶ αὐτῇ ἡ γλῶσσα φλογίζεται ὑπὸ «τῆς γεέννης τοῦ πυρός», ἥτοι ὑπὸ τῆς κολάσεως, ὡς ἡ γλῶσσα ἐκεῖνον τοῦ πλουσίου τοῦ εὐαγγελίου (Λουκ. Ιζ' 24). Ἡ λέξις «γέννα» εἶναι Ἑβραϊκὴ (γκε-χενόμ), δηλοῦσα τὴν φάραγγα ἢ τὴν κοιλάδα ἀνθρώπου τινὸς καλουμένου Ἐνώμ, ἥτις ἔκειτο παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐνθα οἱ Ἰσραηλίται πεόντες εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ἐθνοσίχθον τὰ τέκνα τῶν εἰς τὸν Μολόχ (Ἰ. Ναη 1Ε' 8. ΙΗ' 16, Δ' Βασιλ. ΚΓ' 10. Ἱερμ. Ζ' 32' ΙΘ', 6). Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ τόπου τούτου μετὰ τῆς λέξεως «πυρός» μετενεχθὲν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην δηλοῖ μεταφορικῶς τὸ μέρος τοῦ αἰωνίου πυρός, τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Στίχ. 7 — 8. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ἐξαίρεται τὸ αἰτίθασον τῆς γλώσσης. Ἐν ᾧ πάντα τὰ θηρία καὶ τὰ πτεινά, τὰ ἐρπετα καὶ τὰ ἐν ταῖς θαλάσσαις δαμάζονται καὶ ἔχουσι δαμασθῆ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν γλῶσσαν του ὁμῶς ὁ ἀνθρώπος δὲν δύναται γὰ δαμάσθῃ. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἀκατάσχετον κκόν, μεστή τοῦ θανατηφόρου.

Στίχ. 9 — 10. Ὁ Ἰάκωβος λέγει ταῦτα, ἵνα δείξῃ, ὅτι τῆς γλώσσης γίνε-ται καὶ καλὴ καὶ κακὴ χρῆσις· ὅτι ἄλλοτε δι' αὐτῆς εὐλογεῖ τις τὸν Θεὸν καὶ ἄλλοτε καταρᾶται τοὺς ἀνθρώπους· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρω.

Στίχ. 11 — 12. Ὁ Ἰάκωβος, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ὅτι

Ἡ ἀληθῆς σοφία.

(Ἰακώβ. Γ' 13—13).

13 Τίς σοφός καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν ; Δειξάτω ἐκ τῆς κκλησίας ἀνα-
 14 στροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραότητι σοφίας. Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν
 ἔχετε καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύ-
 15 δεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερ-
 16 χυμένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ
 17 ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασίαι καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Ἡ δὲ ἄνωθεν
 σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπεικὴς, εὐπειθής,

τὸ τελευταῖον δὲν πρέπει νὰ γίνηται, ἀναφέρει ἐκ τῆς φύσεως τὰ ἐξῆς πα-
 ραδείγματα. Δύναται ἐκ τῆς ὀπῆς πηγαῖον ὕδατος νὰ ἐξέρχεται καὶ γλυκὺ
 καὶ πικρὸν ὕδωρ ; Δύναται ἡ οὐκὴ νὰ παράγῃ ἐλαῖος ἢ ἡ ἄμπελος
 σῦκα ;

Στίχ. 13. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ ὑπῆρχον, ὡς φαίνεται, πολλοί,
 οἵτινες μὴ ἔχοντες νὰ δεῖξωσι ἔργα καλὰ ἠρέσκοντο εἰς λόγους, παρίσταντο
 δηλαδὴ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς κοινότησιν ὡς διδάσκαλοι λόγων, ἔρχεται ὁ Ἰά-
 κωβος καὶ κεντηροῦσιν αὐτοὺς λέγων, οὐ περιττὸν εἶναι νὰ ὑπάρχωσι πολλοὶ
 διδάσκαλοι, οὐ καλὸν εἶναι νὰ λαλῶσι βραδέως καὶ οὐ ἐν τέλει διδάσκαλοι
 εἶναι οἱ δυνάμενοι νὰ δεῖξωσιν ἔργα καλὰ (ὄρα κεφ. Γ' στίχ. 1—3 καὶ κεφ.
 Α' στίχ. 19). Ὁ Ἰακώβος ἐρωτᾷ τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς γράφει τὴν
 ἐπιστολὴν του ταύτην, λέγων Ἐπάσχει μεταξὺ ὑμῶν ἀνὴρ σοφός, ὅστις ἐμ-
 πρακτικῶς δεικνύει τὴν σοφίαν του, ὅστις εἶναι ἐπιστήμων ; Οὗτος ἄς δεῖξῃ
 ἐκ τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ βίου, οὐ ἐπράξεν ἔργα καλὰ ; ἔργα σοφά, ἔργα χα-
 ρακτηρίζοντα τὸ πρᾶον τοῦ χαρακτηηρός του, καὶ ὁ τοιοῦτος ἄς γίνῃ διδά-
 σκαλὸς ὑμῶν.

Στίχ. 14—17. Ὁ Ἰακώβος ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ἀποτεριόμενος πρὸς
 τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς γράφει, λέγει, οὐ, ἐὰν σῆς εἶσθε φθονερεῖ καὶ
 φατριασταί, τότε μὴ καυχᾶσθε, μὴ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας λέγον-
 τε, οὐ πολιτεύεσθε κατὰ τὰς ὑποθήκας τῆς οὐρανόου σοφίας. Οὐχὶ ἐκ
 τῆς σοφίας ταύτης, ἀλλὰ ἐκ τῆς σοφίας τῆς ἐπιγείου, τῆς σαρκικῆς, τῆς
 δαιμονιώδους, ἐξέρχεται ὁ φθόνος καὶ ὁ φατριασμός, ὧν καρποὶ εἶναι ἡ
 ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Γνωρίσματα δὲ τῆς οὐρανόου καὶ

μεστή ἐλέους καὶ κερπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπεύρεται τοῖς ποιούσιν εἰ- 18
ρήνην. λ

Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν συζύγων.

(Ἐφεσ. Ε' 22—23).

Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ, 22
ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλή τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλή 23
τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος· ἀλλ' ὡσπερ ἡ 24
Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν ἐν παντί. Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, κκ- 25

ἀνοθεὶ σοφίας εἶναι ταῦτα· οὗτοι εἶναι «ἀγνή», τ. ἔ. καθαρά καὶ ἀπληλαγμένη
παντός σαρκικοῦ, «εἰρηνική», τ. ἔ. εἰρηνοποιός, συμβιβαστική, μὴ ἐγκρίνουσα
φαιτισμοὺς, «ἐπιεικής», τ. ἔ. πραεῖα, «ἐνπειθής», τ. ἔ. μὴ ἐπιθυμοῦσα
ἔριδος, ἀλλ' ὑποχωροῦσα, πλήρης ἔργων φιλανθρωπίας, «ἀδιάκριτος», τ. ἔ.
ἀμερόληπτος καὶ ἀνυπόκριτος.

Στίχ. 18. Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης κτλ. Ὁ Ἰάκωβος λέγει ἐνταῦθα,
ὅτι καθὼς ἐκ τῆς ἐπιγείου σοφίας, ἧς γνωρίσματα εἶναι ὁ φθόνος καὶ ὁ
φαιτισμὸς, προέρχονται ἡ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φᾶλλον πρᾶγμα, οὕτως
ἐκ τῆς οὐρανόθεν σοφίας προέρχεται τὸ προῖόν τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖον
καλλιεργεῖται εἰρηνικῶς ὑπὸ τῶν ποιούντων τὴν εἰρήνην, ἧτοι τῶν εἰρηνο-
ποιῶν.

Στίχ. 22—24. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει ἐν τοῖς στίχοις τοῖτοις τὰς γυναῖ-
κας νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἰδίους τῶν ἀνδρας, λέγων, ὅτι ἡ ὑπακοή αὐτῆ
ἰσοδυναμεῖ τῇ ὑπακοῇ καὶ ὑποταγῇ εἰς τὸν Χριστόν. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία
ἡμῶν εἶναι σῶμα, κεφαλή δὲ ταύτης ὁ ἀνὴρ. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα
ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἧτοι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν,
οὕτω καὶ ἡ γυνὴ ὡς σῶμα ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν κεφαλὴν,
ἧτοι εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Ἐὰν λοιπὸν τηρηθῇ ἡ σχέση αὐτῆ μεταξὺ γυναικός
καὶ ἀνδρός, τότε θὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη, ἐξ
ὧν πηγάζουσι πολλὰ ἀγαθὰ.

Στίχ. 25. Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν κτλ. Καθὼς

26 ἥως καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθάρισας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν 27 ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἐξυτῷ ἔνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ

καθῆκον τῶν γυναικῶν εἶναι τὸ ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίους ἀνδράσιν, ὡς τῷ Κυρίῳ, οὕτω καθῆκον τῶν ἀνδρῶν εἶναι τὸ ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνιαυθα· « Ἐὰν οἱ ἄνδρες θέλωσιν, ἵνα ὑπακούωσιν εἰς αὐτοὺς αἱ γυναῖκες, ὀφείλουσι νὰ προνοῶσι καὶ μεριμνῶσι περὶ αὐτῶν, ὀφείλουσι νὰ φέρωνται πρὸς αὐτὰς μετ' ἀγάπης καὶ διαθέσεως καλῆς. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη οἷα εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ δεικνύῃ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τόσην ἀγάπην, ὥστε νὰ θνοιάζῃ καὶ τὴν ζωὴν ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς.

Στίχ. 26 καὶ 27. Οἶονεὶ ὁ Παῦλος λέγει ἐνιαυθα, ὅτι ὁ ἀνὴρ περικόπτων τὰς κακίας καὶ τὰ ἐλατιώματα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς δύναται νὰ διαπλάσῃ καὶ μορφώσῃ αὐτὴν οὕτως, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἁγίαν, ἔνδοξον, ὡραίαν. ἔχουσαν δηλαδὴ πνευματικὰς καλλονάς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τοιαύτην τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διετέλουν ἐν τῷ σκοτεινῷ τῆς ἁμαρτίας καὶ διήγον βίον ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Ἐφεσ. Ε' 8. Τίτ. Γ' 3). Ὁ Χριστὸς προσεκάλεσε τοὺς οὕτω βιωδντας ἀνθρώπους εἰς τὴν θρησκείαν αὐτοῦ διὰ τοῦ θείου ῥήματος, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ, ἀπέθανεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κατέλειπεν αὐτοῖς τὸ λουτρὸν τοῦ ὕδατος, ἧτοι τὸ βάπτισμα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος, ὅπερ εἶχον διαπραξέει πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐφοτισθήσαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἔνδοξον, μὴ ἔχουσαν σπῆλον ἢ ῥυτίδα, ἁγίαν καὶ ἁμομον. Ἐν ῥήματι. Ῥῆμα ἐνιαυθα εἶναι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως (Ῥωμ. Γ' 8 καὶ 17, Ἐφεσ. ζ' 17. Ἐβρ. ζ' 5). Ὁ Παῦλος ἐνοεῖ ἐνιαυθα, ὅτι ὅσοι ἐμελλον νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὄφειλον πρῶτον νὰ διδαχθῶσι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔπειτα νὰ καθαριωθῶσιν ἐν τῷ βαπτίσματι διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἡ καθήχους προηγεῖτο τοῦ βαπτίσματος. Ὁ ἱερός ὁμως Χρυσόστομος συνδέει τὸ ἐν ῥήματι μετὰ τοῦ τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος καὶ λέγει· « Ἐν ῥήματι ποίω ; Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος » ἐνοῶν τὴν ἐπίκλησιν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἧτις γίνεται κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ὁρθότερον εἶναι νὰ ἐρ-

ἔχουσιν σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος. Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας 28 ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέ- 29 φει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν· ὅτι μέ- 30 λη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν

μηρευθῆ τὸ ἐν ῥήματι, ὡς ἀνωτέρω ἠρμηνεύθη, δηλαδή ὁ Χριστός διὰ τοῦ ῥήματος, ἦτοι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτοῦ προοικαλι τοῦ ἀνθρώπου, κατηχητὶ καὶ διδάσκει αὐτοὺς καὶ μετὰ ταῦτα καθὰ ἴζει διὰ τοῦ βαπτίσματος. **Σπῖλον**· πβλ. καὶ Β' Πέτρ. Β' 13. Ὁ σπῖλος εἶναι λίξις μεταγενεστέρα· Οἱ Ἀιτικοὶ ἀντ' αὐτῆς ἔλεγον κηλῖς. **Ἡ τι τῶν τοιούτων**, ἢ τι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐχόντων σπῖλον ἢ ῥυτίδα. **Ἄλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος**. Ἡ σύνταξις θὰ ἦτο ὁμαλή, εἰαν εἶχεν οὕτως: **Ἄλλ' οὕσαν ἀγίαν καὶ ἄμωμον**, εἰτέθη δὲ τὸ **Ἄλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος**, ὡς εἰαν ἀνωτέρω εἶχεν οὕτως: **ἵνα μὴ ἔχη σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων κτλ.**

Στίχ. 28. Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας κτλ. Τὸ οὕτως εἶναι προπρόν και ἀναφύεται εἰς τὸ ἐν τῷ στίχῳ 30 καθὼς, δηλαδή καθὼς ὁ Χριστός ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἀνδρ. ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας κτλ. **Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ**. Ἐκ τοῦ καθήκοντος τοῦ ν' ἀγαπῶσιν οἱ ἄνδρες τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα, ἐπειτα, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀγάπη ὁμοιάζει πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν ἀγάπην. Τοῦτο ὁ Παῦλος ἀνακαίτσει λεπτομερῶς εἰς τὸν ἐν τοῖς στίχοις 29-33.

Στίχ. 29. Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησε κτλ. Ἡ ἔννοια εἶναι· Ὅσοις ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· διότι, εἰαν δὲν ἠγάπα τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, θὰ ἐμίσηε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἐποίησε, μᾶλλον ἕκαστος ποιεῖ τὸ ἐναντίον, ἐκτρέφει καὶ θεμελιώνει αὐτήν, ὡς καὶ ὁ Χριστός τὴν Ἐκκλησίαν, ἦτοι τὸ σῶμα ἐκεῖνο, οὗ ἡμεῖς εἴμεθα μέλη. **Καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν**. Ἡ πρότασις εὐτεθὲν γὰρ συμπληρωθῆ διὰ τοῦ ἐκτρέφει καὶ θάλπει. Τὸ πῶς Χριστός ἐκτρέφει καὶ θάλπει τὴν Ἐκκλησίαν ὀφείλομεν γὰρ ἐννοήσωμεν μεταφορικῶς, δηλαδή ὁ Χριστός μετὰ πλήρους ἀγάπης ἐκτρέφει ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ἣς τὴν διάδοσιν μετὰ μερίμνης προσέγει.

Στίχ. 30. Ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ἡ ἔννοια εἶναι· Ἐπειδὴ ἡμεῖς μέλη εἴμεθα τοῦ σώματος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὁ Χριστός τρέφει καὶ θάλπει τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν

31 ὁστέων αὐτοῦ. « Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα
αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα
32 αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν ». Τὸ μυστήριον τοῦτο
33 μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Πλήν
καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω
ὡς ἑαυτόν, ἣ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

ὁστέων αὐτοῦ· εἶναι σαφέστερος ὁρισμὸς τοῦ μέλη τοῦ σώματος. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Γενέσεως Β' 22, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς πλάσεως τῆς Εὔας ἐκ τῶν ὁστέων καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἀδάμ. Ἀηλοὶ δὲ τὸν στενὸν σύνδεσμον τὸν ὑφιστάμενον μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς.

Στίχ. 31. Ἀντὶ τούτου καταλείπει κτλ. Ἡ ἔγνοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη. Ὁ στενὸς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὁ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ (Γενέσ. Γ' 24) παριστάμενος δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐνωθῆ καὶ θὰ συνδεθῆ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ἔνωσιν ταύτην ὁ Παῦλος ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ καιωτέρω ἐν στίχῳ 32· « Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ». Καθὼς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυνὴ ἔσονται εἰς σάρκα μίαν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ θὰ γίνωσι σῶμα ἓν, οὗ κεφαλὴ μὲν ὁ Χριστὸς, τὰ λοιπὰ δὲ μέλη ἡ Ἐκκλησία. Τὸ « ἀντὶ τούτου » δηλοῖ ἕνεκα τούτου, ἐπειδὴ δηλαδή ἡ γυνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ὁστέων τοῦ ἀνδρὸς, ἕνεκα τούτου καταλείπει κτλ.

Στίχ. 32. Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν κτλ. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐν ταῦθα μυστήριον τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ οἴκου τῶν γονέων ἐκ μέρους τῶν ἐρχομένων εἰς κοινωσίαν γάμου καὶ τὴν θεμελίωσιν ἰδίου οἴκου. Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Παῦλος λέγει ἐν ταῦθα, ὅτι τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον ἀναφέρεται εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ Χριστὸς συνεδέθη μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐγένετο μετ' αὐτῆς σῶμα ἓν.

Στίχ. 33. Ἡ ἔγνοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· « Σεῖς οἱ χριστιανοὶ ὀφείλετε, ὡς ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτω γ' ἀγαπάτε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς ἑαυτοὺς. Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐν ταῦθα, ὅτι ἡ γυνὴ ὀφείλει γὰρ φοβῆται τὸν ἄνδρα. Εὐθύμους ὁ Ζυγαβηρὸς λέγει· « Φόβον δὲ οὐ δουλοπρεπῆ, ἀλλ' ἑλευθέρω προσηκόντα, μᾶλλον δὲ γυναικί γνησίᾳ καὶ ἠρωμένη. Φόβον. ὥστε ὑποκεισθαι καὶ μὴ κατεξαίτιασθαι τῆς ἰδίας κεφαλῆς μηδὲ ἀντιλέγειν ».

**Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς
καὶ τὰνάπαλιν.**

(Ἐφεσ. 5' 1-4).

101.
 Χ Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ Ἦ
 ἐστὶ δίκαιον· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα», ἣτις ἐστὶν 2
 ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, «ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακρο- 3
 χρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς». Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα 4
 ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

Χ Στίχ. 1 καὶ 2. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω περὶ τῶν καθηκόντων τῶν συ-
 ζήτων μεταβαίνει εἰς τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰνά-
 παλιν. Εἶπε δὲ ἀνωτέρω, ὅτι τῆς γυναικὸς ἄρχη ὁ ἀνὴρ, λέγει δὲ ἐνταῦθα,
 ὅτι τῶν παιδῶν ἄρχουσιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή. Ὁ Παῦλος πρὸς ἀπαλὰς διαλε-
 γόμενος διατοίας βραχέϊαν ποιεῖται τὴν παραίνεσιν, διότι οἱ παῖδες δὲν δύναν-
 ται νὰ παρακολουθήσωσι μακρὰν διδασκαλίαν· διὰ τοῦτο ἐν τρισὶ στίχοις
 συνίστησιν εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὑπακοήν. Ἡ δὲ ὑπακοὴ πρὸς τοὺς
 γονεῖς πρέπει νὰ γίνηται ἐν Κυρίῳ, ἦτοι διὰ τὸν Κύριον ὅστις θέλει τοῦτο
 καὶ διατάσσει τοῦτο. **Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.** Τὸ ὄημα
 «τιμᾶν» δηλοῖ οὐ μόνον τὴν διὰ λόγων ἐκδηλουμένην τιμὴν καὶ ὑπόληψιν πρὸς
 τὴν εὐλάβειαν πρὸς τοὺς γονεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῶν
 καλῶν ἔργων, διὰ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ βοηθείας τῶν γονέων δεικνυμένην.
 Ὡστε **τὸ τιμᾶν κτλ.** ἐνταῦθα σημαίνει τοῦτο· Δείξον τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς
 εὐσέβειαν καὶ δι' ἔργων κτλ. **Ἦτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ.**
 Ἐν τῷ Δεκαλόγῳ ἡ ἐντολὴ αὕτη δὲν εἶναι πρώτη· ἀλλ' ὁ ἀπόστολος λέγει
 ἐνταῦθα «πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ» ἐννοῶν, ὅτι εἶναι ἡ πρώτη, ἣτις περιέχει ἐπαγ-
 γελίαν, ἦτοι ὑπόσχεσιν.

Στίχ. 3. Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα λέγει ὀμισημένως, τίς εἶναι ἡ ὑπόσχεσις. Ὁ
 τιμῶν λοιπὸν τοὺς γονεῖς του λαμβάνει τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι πρῶτον θὰ εὐπρα-
 γήσῃ, θὰ εὐτυχήσῃ· τὸ **ἵνα εὖ σοι γένηται** εἶναι ἀντὶ τοῦ «ἵνα ἀγαθὰ σοι γέ-
 νηται»· καὶ δεύτερον, ὅτι θὰ εἶναι **μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.**

Στίχ. 4. **Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν κτλ.** Ὁ
 Παῦλος ἐνταῦθα ἀναφέρει μόνον τοὺς πατέρας καὶ οὐχὶ τὰς μητέρας,
 θέλων νὰ πιστοποιήσῃ ἐκ τούτου, ὅπερ ἐν τῇ εἰρημένῃ παραγράφῳ εἶπεν·

Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυρίους
καὶ τὰνάπαλιν.

Ἰ' Ἐφεσ. 5' 5 - 6).

5 Οἱ δούλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότῃ τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δούλοι τοῦ Χριστοῦ,

«Ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς καὶ ἐν τῇ ἀναιροφῇ τῶν τέκνων αὐτὸς ἔχει τὴν διεύθυνον, αἱ δὲ γυναῖκες ἀσκοῦσι τὸ τῆς ἀναιροφῆς ἔργον ὡς ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι». Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς πατέρας νὰ μὴ φέρονται πρὸς τὰ ἑαυτῶν τέκνα μετὰ σκληρότητος, βαρβαρότητος, ἀνηκούσιου ἀσχηρότητος, ὥστε ν' ἀναγκάζονται αὐτὰ νὰ ὀργίζονται κατ' αὐτῶν. Ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος (Κολοσσ. Γ' 21) λέγει ἐπίσης· «Οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν». «Οἱ πατέρες ὀφείλουσι νὰ ἐκτρέφωσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου». Ὁ Εὐθύμιος Ζυγαβηρὸς ὁρθῶς ἐρμηνεύων τοῦτο λέγει· «Ἐν διδασκαλίᾳ τῆς θείας Γραφῆς, δι' ἧς παιδευθήσονται καὶ νοουθετηθήσονται τὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἔσονται κει τοῖς γονεῦσι ἡχοσιμώτεροι· ἐντεῦθεν γὰρ πλητιόμενοι τὴν ἀρίστην καὶ τελειοτάτην πλάσιν παιδευθήσονται καὶ τὸ τιμᾶν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα».

Στίχ. 5. **Τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα**, ἦτοι οἱ δούλοι πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἶναι κύριοι τῶν σωμάτων αὐτῶν, ὀφείλουσι ὑπακούειν μετὰ φόβον καὶ τρόμον. Ὁ Παῦλος, ἀφ' οὗ προστάττει τὴν ὁμότιμον γυναῖκα νὰ φοβῆται τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, πολλῷ μᾶλλον τοῖς δούλους (βλ. Ἐφεσ. Ε' 33) διατάσσει νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς κυρίους τῶν μετὰ φόβον καὶ τρόμον. **Ἐν ἀπλότῃ τῆς καρδίας**. Ἡ μετὰ φόβον καὶ τρόμον ὑπακοτῶν δούλων δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποκριτικὴ, ἀλλ' ἐλικρινής, ἐν εὐθύτῃ, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ. **Ὡς ἐφ' Χριστῷ**. Ἐξυπακούεται τὸ ὑπακούοντες». Ἐνταῦθα διακρίνονται οἱ κύριοι τῶν σωμάτων τῶν δούλων ἀπὸ τοῦ Ὑψίστου Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιβάλληται εἰς τοὺς δούλους ὑπακοὴ εἰς τοὺς κυρίους τῶν σωμάτων αὐτῶν, πολλῷ μᾶλλον πρέπει τοιαύτη ὑπακοὴ αὐτῶν νὰ ὑπάρχη πρὸς τὸν ὕψιστον Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. **Μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι**. Ὁ Παῦλος

ποιούντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύον-
τες τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ὁ ἐάν τι ἔκαστος ἰ-
ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίζεται παρὰ τοῦ Κυρίου, εἴτε δούλος, εἴτε
ἐλεύθερος. Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀκνέντες ὅ-
τῃν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρα-
νοῖς, καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῶ.

ϕ Ἡ ὑπακοή εἰς τοὺς ἄρχοντας.

(Ῥομ. ΙΓ' 1—7).

Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Οὗ γάρ ἐστιν 1
ἐξουσία εἰμὴ ἀπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὐσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τετα-

λέγει, ὅτι οἱ δοῦλοι δὲν πρέπει μόνον νὰ δουλεύωσιν, ὅταν οἱ κύριοι αὐτῶν
εἶναι παρόντες καὶ βλέπωσιν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι ἀπόντες καὶ δὲν
βλέπωσιν αὐτούς. Δηλαδή δὲν πρέπει νὰ δουλεύωσι μόνον ἐν παρουσίᾳ τῶν
κυρίων των, ἵνα γίνωσιν αὐτοῖς ἄρεστοί, ἀνθρωπάρεστοι. Ὁφθαλμόδουλοι
ἀπαρτῆ ἐν ταῖς Ἀποστολ. Διαταγαῖς (βιβλ. Δ' 12) καὶ δηλοῖ τὸν δούλον, τὸν
ποιούντα τὰ τῷ δούλῳ ἀνήκοντα χρεὴ μόνον, ὅταν ἐπιβλέπῃ αὐτὸν ὁ κύριος
αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος λέγει λοιπόν, ὅτι οἱ δοῦλοι ὀφείλουσι καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ
τῶν κυρίων αὐτῶν νὰ δουλεύωσιν εἰλικρινῶς καὶ μετὰ καλῆς διαθέσεως, ὡς
ἐὰν ἐδούλευον τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰ. Χριστῷ, ἐκτελοῦντος οὕτω τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ. Οἱ τοιοῦτοι δοῦλοι εἶναι δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες πρέπει νὰ γνωρί-
ζωσιν, ὅτι πρῶτιοντες οὕτω τὸ ἀγαθὸν θ' ἀνταμειφθῶσι παρὰ τοῦ Κυρίου ἐν
τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ.

Στίχ. 9. Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε. Ὁ Παῦλος λέγει ὅτι οἱ
κύριοι ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀπειλῶσι τοὺς δούλους, ἀλλὰ νὰ φρονιζῶσι περὶ
αὐτῶν, χορηγοῦντες, ὡς λέγει ὁ Ζυγαβηγός, τροφάς καὶ ἐνδέματα καὶ φοβού-
μενοι καὶ τρέμοντες τὸν Θεόν, μὴ ποτε ὀργισθῆ κατ' αὐτῶν διὰ τὴν εἰς τοὺς
δούλους ἀμέλειάν των. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι παρὰ τῷ Θεῷ δὲν χωρεῖ
μεροληψία.

Στίχ. 1. Πᾶσα ψυχὴ πᾶς ἄνθρωπος (περὶ βλ. Ῥομ. Β' 9). Ἐξουσίαις
ὑπερεχούσαις. Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτὸσημος τῇ φράσει «οἱ ἐν

- 2 γμένει εισίν. Ὡστε ὁ ἀντιπασόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ Θεοῦ δια-
 3 τργῆ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἐκυτοῖς κριμα λήφονται. Οἱ
 γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κα-
 κῶν. Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; Τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ καὶ
 4 ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν.
 Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσ-
 5 σονται. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ
 6 καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόβους τελεῖτε· λειτουρ-

ὑπεροχῇ ὄντες», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλαγῶν (Α' Τιμοθ. Β' 2) δη-
 λοῦσα τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας, οἵτινες ἔχουσι ἐξουσίαν ἐξουσίαν
 (πρβλ. Α' Πέτρ. Β' 13). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος καλεῖ τού-
 τους ὑπεροχάς (Ἰουδ. ἀρχαιολ. βιβλ. 5' κεφ. 4 § 3). Ὁ Παῦλος ἐντέλλεται
 εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας «δεικνύ», ὡς
 ἐρμηνεύει ὁ ἱερός Χριστότομος, «ὡς οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς κοινῆς πο-
 λιτείας ὁ Χριστὸς τοὺς παρ' αὐτοῦ νόμους εἰσήγαγεν, ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει,
 βελτίους κτλ.». Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε τοιαύτην ὑποταγὴν πρὸς
 τοὺς ἄρχοντας εἰπὼν· «Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος, Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ
 Θεῷ» (Μαρκ. 1Β' 17).

Στίχ. 2. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ἀνθεστηκότες τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ θά
 τιμωρηθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ.

Στίχ. 3. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα τὸ «διὰ εἶναι ἄδικον γὰρ ἀνθίσταται τις
 εἰς τοὺς ἄρχοντας»· διότι οὔτοι δὲν εἶναι φοβεροὶ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλὰ εἰς
 τοὺς κακοὺς. Οἱ ἀγαθοὶ δὲν φοβοῦνται τοὺς ἄρχοντας· ἐργαζόμενοι τὸ ἀγαθόν,
 ἔπαινον θὰ ἔχωσι παρ' αὐτῶν.

Στίχ. 4. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστὶ σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν κτλ. Ἐν τῷ στίχῳ
 τούτῳ ὁ Παῦλος ἐνισχύει τὴν προηγουμένην ἐννοίαν, ὅτι οἱ ἄρχοντες τοὺς ἐρ-
 γαζομένους τὸ ἀγαθὸν ἐπαινοῦσι. Λέγει δὲ ἐνταῦθα, ὅτι οὔτοι, ὡς διάκονοι καὶ
 ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον ἐπαινοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πράττουσιν εἰς αὐτοὺς τὸ
 ἀγαθόν. Οὐ γὰρ εἰκῆ ἰὴν μάχαιραν φορεῖ κτλ. Ὁ Παῦλος, ὅπως παρα-
 στήσῃ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὁ ἄρχων ἔχει περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, λέγει, ὅτι φορεῖ
 τὴν μάχαιραν. Ὁ ἄρχων ὡς διάκονος καὶ ὑπηρετῆς τοῦ Θεοῦ, τιμωρεῖ τοὺς
 πράττοντας τὸ κακόν.

Στίχ. 5 — 6. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει,
 ὅτι εἴμεθα ἠθικῶς ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποτάσσόμεθα εἰς τοὺς ἄρχοντας οὐ

γὰρ γὰρ Θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. Ἀπόδοτε ὅν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν. X

Τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου.

(Α' Τιμόθ. γ' 1—13).

Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυ- 1

μόνον διότι ὀργίζονται καὶ τιμωροῦσι τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπαινοῦσι καὶ ὑποστηρίζουσι τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθόν. Ἐχοντες λοιπὸν συνειδησὶν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ ὀφειλάς τῶν ἀρχόντων ἡμῶν εἰμὲθα ὑποχρεωμένοι γὰρ ὑποτασσόμεθα εἰς αὐτούς· διὰ τοῦτο ὡς ὀφειλούμενοι καὶ ἐνεργετούμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τελούμεν φόρους. Οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ λειτουργοὶ καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες, ἦτοι εἰς τὸ γὰρ φρονεῖν περὶ τῶν ἀρχομένων, εἶναι τεταγμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς κηδεμόνες αὐτῶν· διὰ τοῦτο εἶναι τιμῆς ἄξιοι.

Στίχ. 7. Ἀπόδοτε ὅν πᾶσι τὰς ὀφειλάς κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει «ἐπειδὴ οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ κηδεμόνες τῶν ἀρχομένων, ὀφείλουσιν οὗτοι χάριν τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς ζωῆς, πειθοῦς καὶ τιμῆς τῶν γὰρ πληρώσωσιν εἰς ἀπάσας τὰς ἀρχὰς ὅ,τι χρεωστοῦσιν ἦτοι τοὺς φόρους καὶ τὰ τέλη, γὰρ φοβῶνται τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ γὰρ τιμῶσιν αὐτάς. Ἐνταῦθα «τῷ τὸν φόρον» συμπληρωτέον οὕτως· «Ἀπόδοτε τῷ τὸν φόρον αὐτοῦ κτλ.»

Στίχ. 1. Πιστὸς ὁ λόγος. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει γὰρ πιστευθῶσι καὶ γίνωσιν ἀποδεκτὰ τὰ ἑξῆς· «Εἴ τις ἐπισκοπῆς κ.τ.λ.» Ὁ Παῦλος γράφει, ὅτι, εἴ τις ἔχη κλίον καὶ ἀγάπην γὰρ γίνῃ ἐπίσκοπος, ὀρέγεται καλοῦ ἔργου, ἀλλὰ γράφων ὁ Ἀπόστολος καλὸν ἔργον ἐννοεῖ τὴν κοπιώδη ἐργασίαν τοῦ ἐπισκόπου· ἐννοεῖ, ὅτι τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ εἶναι οὐχὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεων, ἀλλ' ἐργασίας καὶ πόνων ἀξίωμα· διὰ τοῦτο λέγει «ἔργον».

Ἐρμηνεία Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέρβου

5

2 μεί. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδασκτικόν, μὴ πάροινον, 3 μὴ πλήκτιν, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, 4 τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τὰ τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ 5 μετὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ 6 οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ

Στίχ. 2. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα κτλ. Ὁ μέλλων ν' ἀσπασθῆ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἐννοεῖται, οὗ ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ μὴ παρέχῃ ἀφορμὴν κατηγορίας (ἀνεπίληπτος), νὰ εἶναι ἕγγαμος, νηφάλιος, ἢ κοσμιότης καὶ σωφροσύνη αὐτοῦ νὰ καταφαίνεται καὶ ἐν φθέγματι καὶ ἐν σχήματι καὶ ἐν βλέμματι καὶ ἐν βადισματι, νὰ εἶναι φιλόξενος, νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ διδάσκῃ τὸν λαὸν (διδασκτικὸς).

Στίχ. 3. Ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἐκδοῖος εἰς τὸν οἶνον καὶ ὑβριότης (πάροινος), νὰ μὴ εἶναι ὀργίλος καὶ φιλόνομικος καὶ νὰ ἐρχῆται εἰς χεῖρας (πλήκτις), νὰ μὴ εἶναι αἰσχροκερδῆς, ἀλλ' ἐπεικῆς καὶ πρᾶος, εἰρηγικὸς (ἄμαχος), ἀφιλάργυρος.

Στίχ. 4. Ἄφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 2φ οἴχῳ εἶπεν, οὗ ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ εἶναι ἕγγαμος, ἐρχεται ἐν τῷ 4φ τοῦτω οἴχῳ ν' ἀναφέρῃ, πῶς οὗτος πρέπει νὰ φέρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ του, λέγων, οὗ πρέπει νὰ διευθύνῃ καλῶς τὰ οἰκιακά του πράγματα καὶ νὰ παιδαγωγῇ καλῶς τὰ τέκνα του, ὥστε ταῦτα νὰ κατασιῶσι σεμνὰ καὶ ὑποτασσόμενα.

Στίχ. 5. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐν τῷ οἴχῳ τούτῳ τὸν λόγον, δι' οὗ ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ διευθύνῃ καλῶς τὰ τοῦ οἴκου. Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος κακῶς διευθύνῃ τὸν οἶκόν του, ἐπίσης κακῶς θὰ διευθύνῃ καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Καθῆκον δὲ παντὸς ἐπισκόπου εἶναι νὰ φέρεται οὕτως, ὥστε τὰ μέλη τῆς χριστιανικῆς κοινότητος νὰ ὑπακούωσιν αὐτῷ, ὡς τέκνα τῷ πατρὶ καὶ οὐχὶ ὡς δοῦλοι τῷ δεσπότη.

Στίχ. 6. Μὴ νεόφυτον. Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ μὴ εἶναι νεόφυτος. Ἐπισημασθε «τεσθῆναι» δὲν εἶναι ὁ νέος τὴν ἡλικίαν, ὅστις δὲν πρέπει νὰ χειροτονῆται ἐπίσκοπος· διότι αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐχειροτόνησε τὸν Τιμόθεον

τυφωθείς εἰς κρῖμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρ- 7
τυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμόν ἐμπέση
καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλό- 8
γους, μὴ οἶνω πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ 9

νέον ὄντα (Α' Τιμοθ. δ' 12), ἀλλ' ὁ νεοκατήχητος, ὁ μὴ ἔχων μεγάλην
πειραν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ὁ ἔχων
ἀνάγκην νὰ μαθητεύῃ. Ὁ τοιοῦτος λοιπόν, ὁ ὅποιος πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη
μαθητῆς, τυφούται καὶ ὑπερφηανεύεται γενόμενος διδάσκαλος. Ὅταν, μὴ
μαθῶν πρότερον ν' ἄρχηται, γένηται ἄρχων, τότε ὑπεραίρειται καὶ καταφρο-
νεῖ πάντων.

Στίχ. 7. Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὴν «μαρτυρίαν καλὴν ἀπὸ τῶν
ἔξωθεν», ἥτιοι νὰ μαρτυρῶσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ, ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι
δοῖος καὶ ἄγιος, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς ὀνειδισμόν. Ὁ δὲ διάβολος, βλέπων ἐπί-
σκοπον ὀνειδιζόμενον ἔνεκα τοῦ αἰσχροῦ βίου οὗτοῦ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐνε-
δρεῦει καὶ τίθησι παγίδα, δι' ἧς συλλαμβάνει αὐτὸν καὶ οὐ μόνον πειραζέει,
ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου.

Στίχ. 8 καὶ 9. Διακόνους. Τὸ ἀξίωμα τοῦ διακόνου, ὡς τὸ τοῦ πρεσβυ-
τέρου καὶ τὸ τοῦ ἐπισκόπου, κατεστάθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Αὐξηθείσης
τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν Ἀποστόλων οὐκ ἐξαρκούντων νὰ
φροντίζωσι καὶ ἐπιμελῶνται τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῆς συν-
τηρήσεως τῶν κληρῶν καὶ τῶν ὁρφανῶν πάντων τῶν χριστιανῶν ἐκρίθη
ἀναγκαῖον νὰ ἐκλεχθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ ἀνεγνωρισμένης εὐσε-
βείας ἄνδρες, ἵνα εἶναι βοηθοὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὸ κήρυγμα καὶ εἰς
τὴν περὶ τῶν πτωχῶν φροντίδα. Τοὺς ἄνδρας τούτους ἐχειροτόνησαν οἱ
Ἀπόστολοι ἐπιθέντες ἐπ' αὐτοὺς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἐκλήθησαν δὲ οὗτοι
διάκονοι, τ. ἔ. θεράποντες, βοηθοί. Οἱ διάκονοι ἐγένοντο καὶ κήρυκες τοῦ
εὐαγγελίου, εὐαγγελισταί, διδάσκοντες καὶ βαπτίζοντες, χωρὶς νὰ ἔχωσι
καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπιθέτειν ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους τὰς χεῖρας πρὸς
ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρὸς τούτοις οἱ διάκονοι παρλιτανιοί,
ὡς ἐνεργὰ πρόσωπα, ἐν τῇ τελέσει τῆς θείας εὐχαριστίας, ἀνεγίνωσκον
τὸ εὐαγγέλιον, μετελάμβανον τοὺς πιστοὺς καὶ ἔφερον τὴν μετέληψιν εἰς

- 10 μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρῇ συνειδήσει. Καὶ οὗτοι δὲ δοκι-
 11 μάζεσθωσαν πρῶτον, εἴτε δικονοεῖτωσαν, ἀνεγκλήτοι ὄντες. Γυ-
 ναϊκὸς ὡσαύτως σεμνός, μὴ δικδύλους, νηφκλίους, πιστὸς ἐν πασι.
 12 Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστά-
 13 μενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. Οἱ γὰρ δικονοήσαντες βραχμὸν ἐκυτοῖς

τὰς οἰκίας τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐδέχοντο τὰς προσφορὰς τοῦ λαοῦ (Πράξ. 'Αποστ. 5' 1—8, Η', 5, 12, 16, 17, 38, 40. Κυπριανὸς Je Lapsis. 'Ωριγένης εἰς τὸν 16ον τόμον εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἐναγγέλιον, Κυπριανὸς Epist. 49, 55. Διονύσιος 'Αλεξανδρείας παρ' Ἐυσεβίῳ 'Εκκλ. 'Ιστορ. βιβλ. Ζ' 11, 'Αποστολ. Διαταγ. Γ' 19). 'Ωσαύτως σεμνός. 'Εξυπακούεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω «δεῖ εἶναι». Οἱ διάκονοι πρέπει νὰ εἶναι σεμνοὶ καὶ οὐχὶ «δίλογοι». Δίλογοι δὲ εἶναι οἱ ὑποκλιτοί, οἱ δολεροί, οἱ ἄλλα φρονοῦντες καὶ ἄλλα λέγοντες. **Μὴ οἴνω** κτλ. Οἱ διάκονοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι μέθυσοι καὶ νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων των, ἀλλὰ νὰ κατέχωσι τὴν θεῖαν ἀλήθειαν ἐν καθαρῇ συνειδήσει.

Στίχ. 10. **Καὶ οὗτοι**, δηλ. καθὼς οἱ ἐπίσκοποι, οὕτω καὶ οἱ διάκονοι πρέπει πρῶτον νὰ δοκιμάζονται καὶ νὰ μὴ ἀναλαμβάνωσιν ὑποχρεώσεις, μηδεμίαν πείραν ἔχοντες.

Στίχ. 11. **Γυναῖκας ὡσαύτως** κτλ. Τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα γυναῖκας καθόλου τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ φαίνεται παραδόξον διατὶ ὁμιλῶν περὶ διακόγων παρενέβαλέ τι περὶ γυναικῶν. "Ὅστε φαίνεται, ὅτι «γυναῖκες» ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦνται καθόλου αἱ γυναῖκες, ἀλλ' αἱ γυναῖκες τῶν διακόγων. Τὴν ἐννοίαν ταύτην ὑποσημαίνει καὶ τὸ «ὡσαύτως», δι' οὗ ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ ὁρισμένης τάξεως προσώπων, καὶ ὁ 12ος στίχος, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν γυναικῶν τῶν διακόγων. Αἱ γυναῖκες τῶν διακόγων ἠδύνατο τοὺς ἄνδρας των νὰ βοηθῶσιν ἐν τῇ διακομῇ τῶν πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσυνῶν καὶ ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ἀσθενῶν.

Στίχ. 12. 'Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δίδει συμβουλὰς πρὸς τοὺς διακόνοους, πῶς πρέπει νὰ φέρωνται ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς των, ὡς τοιαύτας συμβουλὰς ἔδωκεν ἀνωτέρω ἐν στίχ. 2 καὶ 4 πρὸς τοὺς ἐπισκόπους.

Στίχ. 13. 'Ἡ ἐννοία τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Οἱ καλοὶ καὶ ἐνά-

καλὸν περιποιῶνται καὶ πολλὴν παρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων.

(Α' Πέτρο. ε' 1—4).

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρκαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ Ἰ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ 2

ρετοι διάκονοι ἀποκτιῶσι καλὸν βαθμόν, ἧτοι ἔχουσι καλὴν ὑπόληψιν εἰς τὰς κοινότητάς των καὶ δεικνύουσι **πολλὴν παρησίαν**, πολλὴν πεποιθήσιν, ἧτις πηγάζει ἐκ τῆς πίστεως, ἣν πρὸς τὸν Ἰ. Χριστὸν ἔχουσιν».

Στίχ. 1. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δίδει νοουθεσίαν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους χριστιανικῶν κοινοτήτων, καλῶν ἑαυτὸν συμπρεσβύτερον μετριοφρόνως. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων διακρίνεται τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπισκόπου. Οἱ Ἀπόστολοι καλοῦντες ἑαυτοὺς πρεσβυτέρους ἦσαν καθολικοὶ ἐπίσκοποι τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ Πέτρος καλεῖ ἑαυτὸν καὶ μάρτυρα τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων· καθόσον ἐγένετο αὐτόπτης μάρτυς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, οὐ μόνον τῶν θαυμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Ἰ. Χριστοῦ (Πράξ. Ἀποστ. Ἰ' 39, Α' 8, 22, ἸΓ' 31). Ἐπίσης ὁ Πέτρος λέγει, διὰ «θὰ γίνῃ κοινωνός καὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἧτις μέλλει γ' ἀποκαλυφθῆ». Ὁ Πέτρος λοιπὸν ὁ συμπρεσβύτερος, ὁ αὐτόπτης μάρτυς τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ κοινωνός τῆς μελλούσης δόξης αὐτοῦ νοουθετεῖ τοὺς πρεσβυτέρους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων γὰρ ποιμαίνουσι τὸ ἐμπεισιευμένον εἰς αὐτοὺς λογικὸν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ καὶ γὰρ ἐποπιτεύωσιν αὐτὸ οὐχὶ διὰ τῆς βίας, μηδὲ χάριν αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλ' ἐκνοσίως καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸ τὸ λογικὸν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ.

ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερ-
 ὖ δῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ
 4 τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος
 κομειῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Ἡ προσευχή.

(Α' Τιμόθ. β' 1—15).

1 Παρκακλῶ πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐν-

Στίχ. 3. *Μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων.* κτλ. Ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, οἵτινες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὠρίσθησαν πρὸς διοίκησιν τῶν εἰς αὐτοὺς κληρωθεισῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων, δὲν ὀφείλουσι γὰ κυριαρχῶσι καὶ γὰ πιεῖωσιν αὐτάς, ἀλλ' ὀφείλουσι γὰ ὦσιν οἱ τύποι καὶ οἱ ὑπογραμμοὶ τῶν πιστῶν τοῦ λογικοῦ των ποιμνίου κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ καλὰ ἔργα (δρα καὶ Α' Τιμόθ. δ' 12. Τιτ. Β' 7. Β' Θεσσαλ. Γ' 9. Φιλιπ. Γ' 17).

Στίχ. 4. *Φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος* κτλ. Ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, ἐὰν ἐκτελῶσι τὰς νομοθεσίας του, θὰ λάβωσι τὸν ἀμαράντινον, ἤτοι τὸν ἀφθαρτον τῆς δόξης στέφανον, ὅταν ὁ ἀρχιποίμην Χριστὸς φανερωθῇ. Ὁ Παῦλος ἐπίσης λέγει, ὅτι «ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσοσθε ἐν δόξῃ» (Κολοσσ. Γ' 4). Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει «Καὶ νῦν, τέκνιά, μένετε ἐν αὐτῷ ἵνα, ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παρησίαν καὶ μὴ αἰσχυρθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ» (Α' Ἰω. β' 28). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καλεῖται «ἀρχιποίμην», διότι εἶναι ὁ ποιμὴν ὁ μέγας (Ἐβρ. Π' 20), εἰς ὃν οἱ πρεσβύτεροι μετὰ τῶν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευθέντων λογικῶν προβάτων ὑποτάσσονται.

Στίχ. 1. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος διδάσκει ἡμᾶς γὰ προσευχόμεθα διὰ δεήσεων, προσευχῶν, ἐντεῦξεων καὶ εὐχαριστιῶν. Ὁ Ὠριγένης λέγει «Δεήσεις μὲν εἶναι ἢ προσευχὴ ἐκείνου, ὅστις στερεῖται τινος, εἰς ὃν ἐλλείπει

τεύξεις, εὐχαριστίαις, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγω- 2

τι καὶ προσεύχεται διὰ τὰ ἐπιτύχη τοῦ ἑλλείποντος· προσευχὴ δὲ εἶναι ἐκείνη, ἣν ἀναπέμπει τις ἐγκαρδιώτερον πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὰ δοξολογίῃ αὐτῶν διὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ ἐνεργήματα· ἔντενυξις δὲ εἶναι ἡ περιτίνων πραγμάτων ἰκεσία, ἣν φέρει τις μετὰ πλείονος παρηλασίας πρὸς τὸν Θεόν· εὐχαριστία δὲ εἶναι ἡ διὰ τῆς προσευχῆς δεικνυμένη ἀνιγνώρισις καὶ ὁμολογία τῶν ἀγαθῶν, ὧν τις ἔτυχεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ». Ὁ Ὠριγένης ἀναφέρει καὶ παραδείγματα τῶν τεσσάρων τούτων εἰδῶν τῆς προσευχῆς (Ὠριγ. περὶ εὐχῆς κεφ. 14). Ὁ Παῦλος λοιπὸν γράφων πρὸς τὸν μαθητὴν του Τιμόθεον, ἐπισκόπον Ἐφέσου, παρακαλεῖ αὐτὸν πρῶτον πάντων, ἧτοι πρὸ πάντων τῶν πραγμάτων, πρὸ παντός, τὰ ποιῆται τοιαύτας δεήσεις, προσευχάς, ἐντεῦξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων· διότι ὁ ἱερεὺς εἶναι κοινὸς πατὴρ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης· ἐπίσης τὰ προσεύχεται καὶ ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων. Βασιλεῖς δὲ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐννοοῦνται ἐνταῦθα οἱ ἐχθρικῶς διακειμενοὶ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν βασιλεῖς καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀυτοκράτορες. Πάντες δὲ οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες εἶναι οἱ ἔχοντες πολιτικὴν τινα ἐξουσίαν. Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτόσημος μὲ τὴν φράσιν «ἐξουσία ὑπερέχουσαι», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλαχού (Ῥωμ. II^ο 1). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος καλεῖ τὰ ἀνωτέρω πολιτικὰ πρόσωπα ὑπεροχὰς (Ἰουδ. ἀρχ. βιβλ. 5^ο κεφ. 4 § 3).

Στίχ. 2. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δεικνύει τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια θὰ προκύψωσιν ἐκ τῶν τοιούτων δεήσεων, προσευχῶν, ἐντεῦξεων, εὐχαριστιῶν τοῦ ἐπισκόπου ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες ἔχθιστα διέκειντο πρὸς τοὺς χριστιανούς, ὑπονοῶν, ὅτι καὶ οἱ χριστιανοὶ θὰ παύσωσι τρέφοντες ἔχθραν πρὸς τοὺς ἐθνικούς, ὑπὲρ ὧν παρακαλοῦνται τὰ ποιῶνται δεήσεις καὶ προσευχάς, καὶ οἱ ἐθνικοὶ μανθάνοντες, ὅτι οἱ χριστιανοὶ προσεύχονται ὑπὲρ αὐτῶν θὰ παύσωσι τὰ φέρωνται πρὸς αὐτοὺς μετὰ σκαϊότητος καὶ θηριωδίας. Ὡστε κατὰ τὸν Παῦλον οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσιν οὐ μόνον τὰ ὑποφέρειν τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ τὰ προσεύ-

3 μεν ἐν πάσῃ εὐσεβείῃ καὶ σεμνότητι. Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον
 4 ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σω-
 5 θῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ
 6 μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς
 7 ἐξυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίους, εἰς ὃ
 8 ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος (ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ
 8 ψεύδομαι), διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν

ζωνται ὑπὲρ πάντων τῶν καταδιωκόντων αὐτούς, ὡς ἀλλαγῶ (Α' Κορινθ.
 δ' 12) λέγει· «Λοιδορούμενοι ἐλλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημού-
 μενοι παρακαλοῦμεν».

Στίχ. 3 καὶ 4. Τὸ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸ ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς
 κτλ. Ὡστε ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· «Ἡ περὶ σωτηρίας ἀπόφα-
 σις τοῦ Θεοῦ ἐπεκτείνεται πρὸς πάντας· διὰ τοῦτο ἀνάγκη πᾶσα καὶ αἱ προσευ-
 χαὶ τῶν χριστιανῶν νὰ περιλαμβάνωσι πάντας».

Στίχ. 6. Ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον κτλ. Ἡ λέξις ἀντίλυτρον, ἣτις
 μόνον ἐνταῦθα τῆς Κ. Α. ἀπαντᾷ, εἶναι συνώνυμος τῇ λέξει ἀντάλλαγμα
 (Ματθ. Ις' 26). Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία, ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοεῖται ἡ
 συνδιαλλαγή, ἣν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἔφευρεν ὁ σταυρικός θάνατος τοῦ
 Χριστοῦ. Τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίους. Ἡ ἔννοια τῶν λέξεων τούτων εἶναι
 αὕτη· «Ἐμαρτυρήθη, ἐβεβαιώθη εἰς τὸν προσήκοντα καιρὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ
 Χριστὸς ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ πάντων»· ὥστε μαρτύριον εἶναι ἀντὶ
 μαρτυρηθέν, δηλοῦν τὴν μαρτυρίαν καὶ βεβαιώσιν τοῦ γεγονότος τοῦ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ.

Στίχ. 7. Εἰς ὃ· διὰ τὸ ὅποιον μαρτύριον ὁ Παῦλος ἐτέθη κήρυξ, ἥτοι ἐγέ-
 νετο κήρυξ τῆς μαρτυρίας καὶ βεβαιώσεως τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 8. Ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ, ἥτοι διδάσκαλος, ὅστις θὰ διδάξῃ τὴν
 ἀληθινὴν πίστιν, τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. Βούλομαι. Λιὰ τοῦ ὀψί-
 μοιτος τούτου ἐκδηλοῦται ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὡς ἔαν
 οὗτος λέγῃ «ἐντέλλομαι» (πρὸβλ. κεφ. Ε' 14, Τίτ. Γ' 8). Προσεύ-
 χεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὀσίους χεῖρας. Ὁ

προσεύχεσθαι τοὺς ἀνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπικίροντας ὀσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν 9

Παῦλος διδάσκει ἐνιαῦθα, τι οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες παρταχόμεν ἐκ τῆς οἰκουμένης τρέχοντες εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα προσηύχοντο ἐν τῷ ναφῷ αὐτῶν, πιστεύοντες, ὅτι μόνον ἐν τῷ ναφῷ τῶν Ἱεροσολύμων κατοικεῖ ὁ Θεός. Καθὼς ὁ Ἰησοῦς Χριστός (Ἰω. Δ' 24), οὕτω καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Παῦλος διδάσκει, ὅτι ὁ χριστιανὸς ὁ προσευχόμενος ὑπερ πάντων δύναται παρταχοῦ νὰ ἐπαίρη ὀσίους χεῖρας, ἤτοι τὰς καθαρὰς τῶν χεῖρας. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑψωνον τὰς χεῖράς των οὐ μόνον, ὅτε ὤμνον (Γενέσι. ΙΔ' 22. Ἀποκαλ. Ι' 5) καὶ ἠυλόγον (Λευίτ. Θ' 22. Λουκ. ΚΔ' 50), ἀλλὰ καὶ ὅτε προσηύχοντο (Ψαλμ. ΚΗ' 2. ΜΑ' 22. ΞΓ' 5). Ἡ συνήθεια δὲ τῆς ὑψώσεως τῶν χεῖρων μειτηρέχθη ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τοὺς χριστιανούς. **Χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ.** Οἱ προσευχόμενοι πρέπει νὰ μὴ ὀργίζωνται καὶ νὰ μὴ σκέπτονται νὰ πράξωσι τι κατὰ τοῦ πλησίον.

Στίχ. 9. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ὠμίλησε περὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀποτείνεται νῦν πρὸς τὰς γυναῖκας, ἃς διδάσκει, πῶς πρέπει νὰ παρίστανται ἐν ταῖς προσευχαῖς των καὶ καθόλου πῶς πρέπει νὰ φέρονται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. **Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας** ἐξυπακούεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρου στίχου 8 τὸ ῥῆμα βούλομαι ὥστε ἡ σύνταξις θὰ ἔχη οὕτω «βούλομαι τὰς γυναῖκας κοσμεῖν ἑαυτὰς ἐν καταστολῇ κοσμίῳ...» Ἡ στολὴ τῶν γυναικῶν πρέπει νὰ εἶναι κοσμία, τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα αὐτῶν πρέπει νὰ παριστᾷ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτῶν. **Μὴ ἐν πλέγμασιν.** Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ πλέκωσι τὰς τριχὰς τῆς κεφαλῆς των μετὰ τέχνης, διότι τοῦτο ἐποίουν αἱ πονηραὶ γυναῖκες, ὡς λέγει καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ Παιδαγωγῷ του Γ' Π' «Περὶ πλοκαὶ ἑταιρικαὶ τῶν τριχῶν». Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος λέγει ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπιστολῇ του κεφ. Γ' 3, ὅτι πρέπει ν' ἀπορρίπτηται ὁ «ἐξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν κόσμος». **Ἡ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ.** Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ φέρωσι χρυσᾶ πράγματα, διάφορα κοσμήματα, διαφόρους δακτυλλοὺς καὶ καθόλου πολυτελεῖ ἱματισμόν. Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπι-

καταστολή κοσμίου, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς,
 10 μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσοῦ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῶ πολυτελεῖ,
 11 ἀλλ' ὁ πρέπει γυναιξίν ἐπαγγελλομέναις θεοσεβείαν δι' ἔργων ἀγα-
 12 θῶν. Ἰυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· γυναικὶ δὲ δι-
 13 δάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ ἀθηνεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυ-
 14 χίᾳ. Ἄδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὗα· καὶ Ἄδὰμ οὐκ ἤπα-

στολή του γράφει, ὅτι πρέπει ν' ἀπορρίπτηται ὁ κόσμος τῆς περιδέσεως χρυ-
 σίων καὶ τῆς ἐνδύσεως ἱματίων.

Στίχ. 11 καὶ 12. Ἄλλ' ὁ πρέπει... Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πρέπει εἰς
 γυναῖκας, αἰτινες ἐπαγγέλλονται, ὅτι εἶναι θεοσεβεῖς, εἶναι γὰ κοσμοῶσιν
 ἑαυτάς δι' ἀγαθῶν ἔργων. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι αἱ γυναῖκες φοιτῶσαι εἰς τὰς
 ἐκκλησίας πρέπει ν' ἄγωσιν ἡσυχίαν, γὰ μὴ φλυαρῶσι καὶ συνδιαλέγονται·
 καθόσον μόνον τότε δύναται γὰ διδαχθῶσι τι. Τὰ αὐτὰ λέγει ὁ αὐτὸς Ἀπό-
 στολος καὶ ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, κεφ. ΙΑ' 34· «γυναικὶ δὲ διδά-
 σκειν οὐκ ἐπιτρέπω». Αἱ γυναῖκες κατὰ τὸν Παῦλον πρέπει ν' ἀκολουθῶσι
 τὴν τάξιν τῶν μαθητευομένων. Οὕτω καὶ αἱ Ἀποστολικά Διαταγαὶ (βιβλ.
 Γ' 6) λέγουσιν· «οὐκ ἐπιτρέπομεν γυναῖκας διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ
 μόνον προσεύχεσθαι καὶ τῶν διδασκάλων ἐπακούειν». «οὐδὲ ἀθηνεῖν ἀν-
 δρός». Ἡ γυνὴ δὲν πρέπει γὰ εἶναι ἀθηνεῖς τοῦ ἀνδρός, ν' ἄγῃ καὶ φέρῃ τὸν
 ἄνδρα.

Στίχ. 14. Ἄδὰμ γὰρ πρῶτος κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ δὲν
 πρέπει γὰ εἶναι κυρία τοῦ ἀνδρός, διότι κατὰ τὴν δημιουργίαν ὁ Θεὸς ἔδω-
 κεν εἰς τὸν ἄνδρα θείον ὑπερέχουσαν τῆς θέσεως τῆς γυναικός, πλά-
 σας αὐτὸν πρῶτον. Ἀλλαχοῦ ὁ Παῦλος (Α' Κορινθ. ΙΑ' 9), ἵνα δείξῃ, ὅτι
 ὁ ἀνὴρ ἀπέλαυσε παρὰ τοῦ Θεοῦ μείζονος τιμῆς λέγει· «οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ
 διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα». Κατὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ πρέπει γὰ
 πρωτεύῃ. Καὶ Ἄδὰμ οὐκ ἠπατήθη κτλ. Κατὰ τὴν Γένεσιν κεφ. Γ' 13,
 ἡ γυνὴ εἶπεν, ὅτι «ὁ ὄφις ἠπάτησέ με», ἐπομένως, ὡς ἀσθενεστέρα τοῦ
 ἀνδρός, ἠπατήθη. Διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ οὐδὲν πρωτεῖον πρέπει γὰ ἔχῃ ἐπὶ τ

τήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπακτηθεῖσα ἐν παρκαβάσει γέγονε· σωθήσεται δὲ 15
διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγα-
σμῷ μετὰ σωφροσύνης.

ἀνδρός, οὐδεμίαν ἀνθετίαν ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀδὰμ δὲν λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ ἠπά-
τησέ με, ἀλλ' ὅτι «αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔφαγον». Κυρίως λοιπὸν
ἡ γυνὴ ἠπατήθη.

Στίχ. 15. **Σωθήσεται δέ·** ὑποκείμενον «τὸ γυναικεῖον φύλον». Ἐὰν
μείνωσιν ὑποκείμενον αἱ γυναῖκες. Ἡ ἔγνοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη·
Αἱ γυναῖκες αἱ πεσοῦσαι εἰς ἁμαρτίαν ἔνεκα τῆς ἔξαπατηθείσης Ἐῦας δύ-
ναται γὰρ σωθῶσιν, ἐὰν πιστεύωσιν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν ἀγα-
πήσωσιν αὐτό, ἐὰν δι' αὐτοῦ ἁγιασθῶσιν, ἐὰν ἰσώφρονα διάγωσι βίον, καὶ ἐὰν
ἐκτρέφωσι τὰ τέκνα των καλῶς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων	Σελ. 3
Αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων	» 4
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος	» 5
Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος	» 11
Ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος	» 13

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων

Ἡ ἕδρευσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας	» 15
Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων χριστιανῶν	» 21
Ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου	» 22
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς Ἀθήνας	» 26

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων.

Κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ τοῦ Ἐσταυρω- μένου	Σελ. 29
Ἡαθήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐκ τοῦ κηρύγματος	» 31
Ἡ δύναμις τῆς πίστεως	» 34
Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά	» 37
Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη	» 38
Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸν	» 42
Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον	» 44
Αἱ ιδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου	» 47
Ἡ δι' ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος	» 50
Ἡ χαλιναγώγησις τῆς γλώσσης	» 54
Ἡ ἀληθὴς σοφία	» 56
Τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους	» 57
Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰνάπαλιν	» 61

Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυρίους καὶ τὰ- νάπαλιν	Σελ. 62
Ἡ ὑπακοή εἰς τοὺς ἄρχοντας.	» 63
Τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου.	» 65
Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων.	» 69
Ἡ προσευχή.	» 70

Διδαχαι
υπο Αιδωρου Σηρου
Β' τάξη Β' Γυμνασιου
Αθηνων

1918-1919.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Σεπτεμβρίου 1917.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 27966
Διακπ.

Πρὸς

τὸν κ. Γεώργιον Δέρβον,
καθηγητὴν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

Γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, ἐνεκαίθη ἡ χοῆσις τῆς ὑφ' ὑμῶν ὑπσβληθείσης *Ἑρμηνείας περικοπῶν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων* διὰ τὴν δευτέραν τάξιν τῶν τετρατάξιων γυμνασίων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1917—1918 καὶ ἐφεξῆς, κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 113 πράξιν αὐτοῦ.

Ἦξιθη δὲ ἡ μὲν ἀξία τοῦ βιβλιοσήμου εἰς λεπτὰ τριάκοντα πέντε (0,35), ἡ δὲ τιμὴ τοῦ βιβλίου μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου εἰς δραχμὴν μίαν καὶ λεπτὰ ὀγδοήκοντα (1,80).

Ὁ ὑπουργὸς
ΔΗΜ. ΔΙΓΚΑΣ

Π. Ζαγανιάρης